تاكتىكىسى دەۋر سىياسىتىگە مەنسۇپ بارلىق نەرسىنى تارىخىي ھەم قىممەت كىلىشتۈرگەن ئەللىك قارىخى تېررورىستلىك ئاۋانتۇرىستىك سىياسىتى بولۇپ. بۇ سىياسەت 1987-يىلىدىن بويان «تېررورىستلىك ئاۋانتۇرىستىك قانۇنى» ئاتالغۇسى بىلەن ئەمەلىيلەشتۈرۈلمەكتە. ئەسلىدە كومپارتىيە بىلەن ھازىرقى خىتاينىڭ «مىللىي سىياسىتى» قىلچە پەرق بولمىغىنىدەك، ماۋ بىلەن دېڭنىڭ تېررورىستلىك ئاۋانتۇرىستىك سىياسىتىدىمۇ قىلچە پەرق بولمايدۇ. چۈنكى بۇ ھەر ئىككىلىسى سىياسەت بىر خىتاي سىياسىتى ئىدى. ئاشكارىلىق جەھەتتە ھازىر ماۋ بىلەن دېڭنىڭ مىللىي سىياسىتى ئوتتۇرىسىدا پەرق كۆرۈنگەندەك بولغان ئىدى. بۇنىڭ پەرقى - ماۋ ئۆزىنىڭ گەپ-سۆزىدە ھوكۇمرانلىق «دەۋرىدە» «مىللىي مەسىلە ماھىيەتتە سىنىپىي مەسىلە» دەپ ئوتتۇرىغا قويۇپ، ھەر يىللىق ئۆزگىرىشلەر بىلەن ئىزاھلاپ بېرىپ، كادىرلارنى چۈشەندۈرۈپ بولمايدىغان ئىدىيىۋى قالايمىقانلىقلارغا دۇچار قىلىپ ئۆتۈپ كەتكەن ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ سوتسىيالىزم ئۆزگەرتىشلىرى يوق قىلىنىپ ھازىرقى ئوخشىمىغان ئاسمانى قالدى. دېڭ بولسا خىتايچە ماركسىزملىق قائىدىسىنى ئاممىۋىلاشقان ئاشكارە ھالدا ئوتتۇرىغا قويلاشتۇرۇپ: «سىنىپىي كۈرەش يەنە پارتىيىنىڭ ئىشلىرى بولمىسۇن. پارتىيە ئىشىدا ئۆزگىرىش ئاشكارە بولمىسۇن» دېگەن سۆز بىلەن پارتىيە ئىشلىرىنى بىر جەمئىي بوشۇتۇپ بېرىپ، بىر جەمئىي كىلىشتۈرگەن. ئەمەلىيەتتە پەرقى - ماۋ مىللەتلەرنى ئوچۇق ئاشكارا خارەكتىرلىگەن بولسا، دېڭ ئىچكى ... خەلقنى ئالدىسا ئۆزىنىڭ قارىتا ناھايىتى ئەپچىللىك بىلەن بولۇشقا كۆرەلدى. دېڭنىڭ سۆزىنى ھەر قېتىم تەكرارلاپ كەلسەك، ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ئەنە شۇ ۋاقىتلىق، خۇشخۇيلۇق، ماخىنىلىك كەڭ قورساق ... ئىلگىرى سۈرۈپ، ۋە تېنچلىقىنى ئىشلىتىشنى ئۆزى خالىغانچە ئاياق ئاستى قىلىپ كەلگەن ئىدى. دېڭ بۇ سىياسەتنى خىتاي ئاساسىي قانۇنىغا كىرگۈزۈپ دېڭ ئىسلاھاتچىلىرى ... تەشەببۇس قىلىپ، دېڭ قانۇن ئاساسى ئىلگىرى سىلىق ئىلىپ بارغانىدى. ئوتتۇرىدىكى پەرق - ماۋ ئۆزىنىڭ «مىللىي سىياسەت» ئاتالغۇسى «خەلقنىڭ ئىچىدىكى زىددىيەت»، دېڭنىڭ مەملىكەت جەمئىيىتىنى چىقارغانلىقى ئىدى. دېڭ ئۆزىنىڭ بۇ سىياسىتىنى ئاشكارىلىقتا دېڭ جۇڭگونىڭ ئەنە شۇ يىللىق ئاراسىدا جىنىگە چىقىرىپ، دۆلەت ئۆزىنىڭ بۇ سىياسىتى قولغا يىغىلغانلارنى ئىزدەپ كىلىشكە ئىدى.

بىر بۆلەك قىستۇرما بويىچە خىتاينىڭ مىللىي سىياسىتى دائىرىسىدە ئاتالغان شەرقىي تۈركىستانغا بىلەن ئىشلىتىلدى. شەرقىي تۈركىستاندا خىتاي كۆچمەن چىقىشى ۋە شەرقىي تۈركىستان ئىقتىسادىنى ئىشغال قىلىش تېز سۈرئەتتە ئاشقان بولۇپ، سىياسەتتە تېخىمۇ ئاھانەتلىك ئەھۋال ... بىر ئوتتۇرىغا قويدى. بۇ سىياسەت ھەر خىل خىتاينىڭ مىللىي سىياسىتى بولماي، ئۇنىڭ ئىچىدە شەرقىي تۈركىستانغا ئىگىدارچىلىق ئۈچۈن تۈرلۈك چارىلەرنى قوللىنىپ كەلگەن ئەڭ قەبىھ سىياسەت ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈن خىتاينىڭ بۇ «مىللىي سىياسەت» ئاتالغۇسىنى ئۆزىنىڭ مۇستەملىكىچىلىك سىياسىتىگە قاراپ خارەكتىرلىنىپ كېلىدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىز ئەمدى شۇ ئوتتۇرىدىكى ئاساسىي ئاپپاراتچى ... قىلىشىمىز كېرەككى، ھازىرقى دېڭچىلەرنىڭ ئادەتتىن

ئاشقان چوڭ ئەپچىللىك ئىشلىتىپ بىر بولغان خىتاي دوختۇرلىرىنىڭ مىللىي ئاھالىلەرنى ئۆلتۈرۈشى، سودا ئىشلىرى كىشىلەرنىڭ مىللىي ئاھالىسىنى خىتايلارنىڭ قولغا ئۆتكۈزۈشى، يالغۇز ئالغان مىللىي بىر ئاياغ خوشنىسى خىتاي خوتۇنلىرىنىڭ ئاماق بېرىشى، ئايرىم تۈرلۈك تۈرمە ئەھۋاللىرىنىڭ خىتايچە كۈلكىلىك ئۇسلۇبىدا ئاكتىپلىق ۋە ئايرىم ئاتالغان خىتايلارنىڭ كەڭ سىياسەت قىلىنىشى... ۋە ھازىرقى زاۋۇتلاردا پىلانلىق تۇغۇتنى چەكلەش ... ۋە تەشۋىقاتلىرىنىڭ ئاز ئىكەنلىكى ۋە پىلانلىق تۇغۇت ... ھەر تەرەپلىمە زورلۇق ئىشلىتىلىپ ... ئاياللارنى ئاستىرتىن بىر ... خىتاي مۇتەخەسسىس ... زىيانكەشلىك قىلىنغان. ئەگەر بۇنداق ئاساسىدا پىلانلىق تۇغۇت يولغا قويۇلسا، 500 دىن كۆپرەك ئادەم خىتاي دوختۇرلىرى ئارقىلىق ئۆلتۈرۈلگەن. بۇلاردىن پىلانلىق تۇغۇت بولامدۇ؟! زادى نېمىشقا خىتاي دوختۇرلىرى ئەمەس قىلىشقان؟ ئەمەلىيەتتە ئۇلار بىزنىڭ نەسلىمىزنى قۇرۇتماقچى. مەخپىي سىرلارنى دۆلەت بىلەن ئاشكارا قىلىپ كۆرسىتىپ قويساق، ئاممىنىڭ ھەر ئىككى ئىچىدە تۇغۇلغان بوۋاقلارنىڭ نەسلىنىڭ ئاتىسىنى ئۆلتۈرۈش بىلەن ئۆگىنىش سىياسىتى ۋە ھەقسىز ئوقۇتۇش ئۆلتۈرۈلگەنلەرچۇ؟

خىتايلار خىتاي قىزلىرىغا تۇغۇلمىغانلىقى ئۈچۈن ئاپتونومىيە ئاياللىرىغا پىلانلىق تۇغۇت ئېلىپ بارغاندەك قىلىپ، پىلانلىق تۇغۇت ئىشلىرىنى ئۇيغۇر ئاياللىرىغا قارشى تېخىمۇ زورلاپ ئىجرا قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ يىل قارىشى ئاساسلىق ئازسانلىق مىللەتلەر بويىچە خىتاي كىلىشى، چۈنكى ئىلگىرى ئۇيغۇر مەھەللىلىرىنى ياشاپ بېرىپ ئۇ ئاز سانلىق ھەقىقىي پىلانلىق تۇغۇت ئىشلىرىغا ئۆلچەم بولۇپ، ئۇنىڭدا شىددەتلىك ئەھۋال يېتىلىپ بولغانىدى. مىللەتلەر كېلىپ-كەتكەن يىللاردا قاتىل ئۇيغۇر خىتاي ... ئاياللار دوختۇرخانىلارغا مەجبۇرى پىلانلىق تۇغۇت قىلىنىپ، ئەجىبا ئۆلتۈرۈلگەن. ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ تۇغۇت ئىشلىرى ھەممىسى پىلانلىق تۇغۇتقا ئەمەل قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. بۇ بالا ئاتا-ئانىلار ئارىسىدا ئېچىنىشلىق ئەھۋال، ئۇلار بىلەن ئاتا-ئانىنىڭ ئارىسىدىكى چىققان تۈگىمەس، ئەنە شۇ ئارىدىكى ئازابتىن چىققان ئاچچىق ھەسرەت. ئۆزلىرى بىلەن ئەۋلادلىرىنىڭ پىلانلىق ئەۋلادلىرى تۆرەپ ئاپىرىلىپ كەتكەن.

يېقىندا بىر نەپەر سوۋېت يازغۇچىسى: «بىز پىلانلىق تۇغۇتنى نېمىشقا تونۇيمىز؟» دېگەن ماقالىسىدە، بۇ نەرسە ئاياللارنىڭ ئازابىنى تۈگىتىدىغان پىلانلىق تۇغۇت ئارقىلىق دەۋرىمىزنى ئالغا سۈرۈش بولۇپ چىقاردى. بىز مۇشۇنىڭغا بىلەن قوشۇلۇپ، ئۇيغۇر ھەقىقىي پىلانلىق تۇغۇتنىڭ دەلىللىرىنى تولۇق ئالاھىدە تەتقىق قىلىمىز.

ھەقىقىي پىلانلىق تۇغۇتنى بىلگىنىمىز - پەقەت ئىنكى تەلەپ ھوقۇقلۇق مىللەت ئارىسىدىكى تەڭلىك ۋە ئىشلىتىش بولۇپ، ئىشلەتكىلى خەلقنىڭ بىر-بىرىگە ئالىي ئىنسانىي ھۆرمەت بىلەن ۋە تېز كۆپەيمەسلىكى بىر-بىرىگە قانۇن بەلگىلىگەن يارىدەملەر بولۇشى ئاساسىدا تەرەققىي ئېتىشى. ئەمەلىيەتتە ئىككى دۇنيا ئۇرۇشىدا سوۋېت ئىتتىپاقى ئوتتۇرىغا قويغان ئەسكەرلىرىنى قۇربان قىلىپ يوقلۇقىدىن يالغۇز خەلقلەرنى ئېچىشقا ئاسارەتلىك قانلىق جاھانگىرلىك ئۇرۇش قالدى. سوۋېت ئىتتىپاقى يېڭى قانات غەرەز تىز خالىس قىلدى. يېقىندا بولۇپ كۆرگەن ئىسرائىل ئەرەبلىرى ئۆلتۈرۈلگەن چەتئەللىك جۇغراپىيە ۋە ئۇلۇغ خەلقى قاراپ قالدى. ئىسرائىل ۋە ئەرەبلەرگە تېپىپ ياردەم بېرىپ، ئۆلتۈرۈلگەن مەجرۇھلارنىڭ ئۇلۇغمەنلىك ساقلاپ قالدى. ماھايىتى بۇ خالىس ھەممىگە تىنچلىقى پەيدا بولغان ياردەملەر ھەقىقىي پىلانلىق تۇغۇت بىلەن بولىدۇ.

بىز ئىككى ئادىمىدىن بىر مىسال كەلتۈرەيلى، 1985-يىلى.

تىبەتلىكلەر خىتاي پايتەختى لوياڭنى (ھازىرقى شى-
ئەننى) مۇھاسىرىگە ئالغاندا ئۇيغۇر قاغانى بوگۇ
خان 10 مىڭ ئاتلىق ئەسكەر بىلەن لەشكەر تارتىپ يار-
دەمگە بېرىپ، لوياڭ خەلقىنىڭ قىرىلىپ كېتىش-
لىكىنىڭ ئالدىنى ئالغان ھەمدە خىتاي مەملىكىتىنى ساقلاپ
قالدى. بۇنىڭ بەدىلىگە ئۇ خىتاي خانىنىڭ قىزىنى
ئېلىپ قايتتى. مۇشۇ پاكىتنىڭ ئۆزىلا دەلىل بار.
بۇ خانلارنىڭ خىتاي قىزىنى ئېلىشى بەينەلمىلەل ئېچىلىش
ئەمەس. ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ خىتاي بىلەن بولغان مۇناسى-
ۋىتىنى ساقلاپ قېلىشى، چوڭ بەينەلمىلەل ئېچىلىشنىڭ ئۆزى
دۇر. بەينەلمىلەل ئېچىلىشنىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىكى ئاجىز-
لارغا خالىسانە ياردەم قىلىشتۇر.
مۇشۇ قاتاردا يەنە «كىچىك مىللەتلەرنىڭ مىللىي سىياسەت
نامىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان لوزۇنكىلىك ئۇرۇق ھېسسىياتىنى سىيا-
سەتنىڭ كۈچى ئارقىلىق كۆكلىتىپ بولالمايمىز» دېگەن. بىرىنچى،
دېڭ شياۋپىڭ ئۆزىنىڭ يوقۇرى دەرىجىلىك ياللانغان سىياسەتلىرىنى
قوللىغۇچى خەلقنى ئالدايدىغان يېزىلىق. چوڭ-چوڭ
مادارلىق سوغىلاۋاتقان ۋە ئاپىرىنلارغا تولغان مەملىكەت رەھبەر-
لىرىنى كۆزلىگەن مىللىي سىياسىتى ماھىيەتتە ئاسمىلياتسىيە
ماھىيىتىدىكى خىتاينىڭ قانلىق سىياسەتلىرىنى قوللاپ
كەلگەن. غەربىي چېگرا رايونلاردىكى ئەمەلىيەتتە كۆچمەن-
چىلىك ئۇسۇلىنى بىرلەشتۈرۈپ بولۇپ قايتىدىن خى-
تاينىڭ تىبەت ۋە شىنجاڭنى باستۇرۇش سىياسىتى ئاقىۋە-
تىدە ياخشى نەتىجە قىلدى. شۇنىڭ بىلەن تۇركىستاننىڭ تىبەتتە
بولغانلىقى خەلقئارادىكى ئاتالمىش ئوبزورچىلارنىڭ نەزىرىدە
ئاسانلا ئادەتتىكى ئىش ئوچرايدىغان ھادىسە بولدى. ئۇلا-
رنىڭ ھەممىسى مىللىي مەسىلىنى خىتاينىڭ ئىچكى ئىشى دەپ خىتاي-
نىڭ بۇ دۆلەت قانۇنىنى ماختاپ، ئاتالمىش «يېڭى
جاھانگىرلىك» مۇستەملىكىچىلىك ۋە ئىسلاھات
دەپ خىتاينىڭ قانلىق مىللىي سىياسىتىنى ئالقىشلىماقتا.
ئىككىنچى، ئۆتكەن يىل ئۈرۈمچىدە بولۇپ ئۆتكەن
تىل ئىلمىي كونفېرېنسىيەسىدە خىتاي تىلىنى ئومۇملاشتۇرۇش
قوللانمىسىدا مەجبۇرىي قارار ئېلىنغانلىقى، بۇ
قارارغا ماسلىشىپ يەرلىك مىللەتلەرنىڭ ئانا تىلىنى
خىتاي تىلىغا ئۆزگەرتىش ئۈچۈن تۈرتكە بولدى. ئۇ سىياسەت خىتاي
تىلىنى قىستاپ كىرگۈزۈش. شۇ يىلى 6-ئۆكتەبىردە
دېگەن يەرلىك تىلنى خىتاي تىلى كۇرسى ئېچىپ، ئوقۇ-
غۇچىلارنىڭ خىتايچە ئۆگىنىش ئۈچۈن ئوقۇش مۇددىتىنى
ئۇزارتىش قارار قىلدى. ھازىر دەسلەپكى مەكتەپلەردە
كۆچۈرۈلگەن ۋە خىتاي تىلىدا سۆزلەيدىغان ئوقۇغۇچىلارنى
تەقدىرلىمەكتە.
ئۈچىنچى، ئەسلىدە خىتاينىڭ دىنى سىياسىتى دېگەن
قارىشى ئاتېئىستىك (دەھرىلىك) سىياسەت. ئۇلار «بىز
شەك-شۈبھىسىز ھىمايە قىلىمىز» دېيىشىپ كەلگەن

قارىشى سىياسەتنىڭ ياللانغانلىقىنى. بۇنىڭغا بىر مىسال
ئالساق، خىتاي جاللاتلىرى 1950-يىلدىن بېرى
سىستېمىلىق مەسچىتلەرنى يوقىتىپ كەلدى. شۇ ئارىدا
سانسىز ئوقۇشلۇق مۇسۇلمانلارنى ئۆلتۈرۈپ، مىڭلىغان
مەسچىتلەرنى چېقىپ ئاممىۋى ئاخۇر قىلغان. بۈ-
گۈنكى ئۇ يەردە ئاتالمىش رېمونت قىلىنغان مەسچىتلەرنى
ياساشقا يول قويۇلمىغانلىق كەڭرى يول بەرگەن. ھازىر
ۋەتىنىمىزدىكى ئاتالمىش مەسچىت مەسچىتلەرنىڭ سانى
16 مىڭدىن ئېشىپ كەتتى. بۇ مەسچىتلەرنىڭ 90 پىرسەنتى
ئىسلامنى ئاساسلىق قىلىپ ئېلان قىلىدىغان ئورۇن تاماملىنىپ
ئىبادەت قىلىدىغان يەرلەر بولۇپ، ھال-ئەھۋالىدا
دەرۋازا بەرپا قىلىنمايدۇ. لېكىن خىتاي مۇشۇ مەسچىتلەرنى
چەتئەللىكلەرگە ماختاپ، ھازىر شىنجاڭدا 16 مىڭ
مەسچىت بار دەپ ئىسلام دۇنياسىنىڭ كۆزىنى بوياۋاتىدۇ.
خىتاينىڭ ياسالما مەسچىتلىرى ئەسلىدە مۇسۇلمان-
لارنى يوقىتىش سىياسىتى بىلەن ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولغىنى
يوق. ھازىر ئىككى مەسچىت ياسالما مىڭلارنىڭ دېلوسى
ئولتۇرۇپ ئۇرۇلدى.
ئاخىرىدا بىز ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي ئالاھىدىلىكى ئە-
كىنلەپ ئۆتىمىز: دۇنيادا ساپ مىللەت ياكى ئاز-
لىق يوق ھەم بولمايدۇ. ئۇنىڭ بەينەلمىلەلچىلىك
تەرەپلىرى بار. ئىنسانىيەتنىڭ سەۋىيىلىرى بار.
زامانىۋىچە ھاكىم مىللەتلەر ۋە مەھكۇم مىللەتلەر
پاتىپاراق. بۇلارنىڭ ئارىسىدىكى زىددىيەتنى ھەر-
گىز بەينەلمىلەلچىلىك ئارقىلىق بىلەن ھەل قىلىش-
قا بولمايدۇ. خىتاي مىللەتچىلىكى زادىلا بەي-
نەلمىلەلچىلىك يوق. ئۇنىڭ تېگىدە قىيسار كېلىدىغان
قانلىق بەينەلمىلەلچىلىكنى يامان يالغان. شەرقىي
تۈركىستان خەلقى ئۆزىنىڭ ھەقىقىي مىللىي مۇستە-
قىللىقىنى تىكلىمەي تۇرۇپ بەينەلمىلەلچىلىك
بىر ئۆرنەكنى ئاتقىشلىغىن. شەرقىي
تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەقىقىي مىللىي مۇستە-
قىللىق ئالدى بىلەن ئۇنىڭ چىن ئىنسانىي
بەينەلمىلەلچىلىكى ئۈچۈن ۋە!
ھەقىقىي مىللىي مۇستەقىللىق ئۈچۈن ۋە
چىن بەينەلمىلەلچىلىك ئۈچۈن ئالغا!

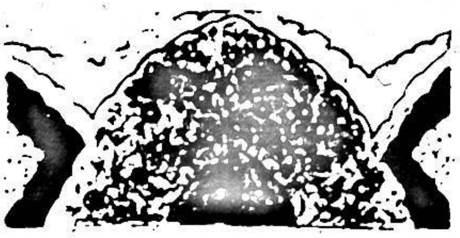

1987

شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مەقسىتى مىللىي نوپۇسنى جاھانغا جارى قىلىپ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ساختا نوپۇس سىياسىتىگە تۈزۈل-كېسىل دەككە بېرەيلى!

شۇ يىل 13- فېۋرالدىكى ئۈرۈمچىدە ئۆتكۈزۈلگەن خىتاينىڭ نوپۇس يىغىنى 3- قېتىملىق نوپۇس تەكشۈرۈشنى قارار قىلىپ، كۈزنى بىرىنچى يېرىم يىل نەتىجىسىنى ئېلان قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ھەرقايسى ئۆز نوپۇسىنى ئاتوم بومبىسى ئورنىدا پەيدا قىلىپ كەلگەن بېيجىڭ مەككارلىرى خەلق ئارا يەنە بىر قېتىم نوپۇس غۇلغۇلىسى پەيدا قىلدى، توغرىراقى جىنايەتچى خىتاي بولمىغان مىللەتلەرنىڭ نوپۇس تۈزۈلۈشىنىڭ ئادەتتىكى تەكشۈرۈش تۈزۈلۈشىنى يەنە بىر بار ئاشقا سېلىشنى ئېلان قىلدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن، «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» گېزىتىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ كېيىنكى 200 يىللىق نوپۇس تارىخى توغرىسىدا مەخسۇس مەلۇمات تولۇپ، ئۇنى تارىخىي دۈشمىنىمىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بۇ قېتىمقى زەھەرلىك ئېلانىغا قارشى قويۇشنى لايىق تاپتى.

شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئومۇمىي خىتايچە نوپۇس مەسىلىسىدە ئەڭ ئاۋال بىلەن تۈزۈل-كېسىل رەددىيە بېرىپ كەلگەن بىر يالغان نوپۇس يىلنامىسى بار، ئۇ بولسا ۋەتىنىمىزنى بىرىنچى قېتىم 1760- يىلى بېسىۋالغان چەنلۇڭنىڭ گېنرالى جاۋخۇي جاكارلىغان؛ خىزمەت (ئۇيغۇر) ئۆلكىسىنىڭ نوپۇسى 42 تۈمەن (420 مىڭ) كىشى دېگەن قايەت سانغا ئايرىلغان. خىتاي سىياسەتچىلىرى ھەرقاچان مۇشۇ بىر ساختا رەقەمنى ئۆزلىگە دەستە قىلىپ، بىزنىڭ نوپۇسىمىزنى 1940- يىلى 3,6 مىلليون، 1936- يىلى 3 مىلليون، 1937- يىلى 4,5 مىلليون، 1946- يىلى 5 مىلليون 800 مىڭ، 1953- يىلى بۇ سانلارنى يەنە كېمەيتىپ 4 مىلليون 800 مىڭ قىلىپ ئۆزى خالىغىنىچە كۆرسىتىپ، ھەم بىزنىڭ ۋە ھەم دۇنيانىڭ كۆزىنى بوياپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ھازىرقى 6 مىلليون دېگەن سانى مۇشۇ يالغان مەلۇمات ئاساسىدا كۆرسىتىلىپ كېلىۋاتىدۇ.

خىتاي ساختىپەزلىرى ھازىرقى 6 مىلليون دېگەن سانى گويا ئۇلارنىڭ مەرھەمىتى بىلەن ئاشقان دەپ، قانۇنى قىلىپ كۆرسەتكەن، ئۇچۇرى بۇ سان نىسبەتەن ساختىلىق نوپۇس كۆرسەتكەندە ناھايىتى مۇۋاپىق كېلىدۇ دەپ ئېيتماقتا، كۆزنى بويىمچىلىق قىلماقتا. ئېيتىشقا دۇنيانىڭ كۆپچىلىك دۆلەتلىرى خىتاينىڭ بۇ يالغانغا ئىشىنىپ بىزنىڭ نوپۇسىمىزنى شۇلار كۆرسەتكىنى بويىچە كۆرسىتىپ كەلمەكتە.

بىز ئەمدى ماناۋۇ يالغان ئارقىلىق ئارىشى مەقسەتنى تارىخنى كۆرسىتىپ ئۆتمەكچى. بىز ئۇيغۇر تارىخچىسى مۇھەممەد سادىق قەشقەرىنىڭ جاۋخۇي قەشقەرىيەنى بېسىۋېلىپ كېلىدىن كېيىن 1758- يىلى يازغان «تەزكىرەئى ئەزىزان» دا كۆرسىتىشىچە، جاۋخۇي قەشقەرىيەنى بېسىۋالغاندا يىل ئىچىدىن قەشقەرىيەدە بىر مىلليون نوپۇس بولغان. مۇھەممەد سادىق قەشقەرى بۇ دەۋردە ئۆلتۈرۈلگەن ئەھلى رەنلارنى (1683–1787) ھەرقايسى مىلڭ كىشىنىڭ مىڭلاپ ئىستىبدادقا ئىلىنىپ تۇرغانلىقىنى، غوجا جاھانگىر غوجام ئۆزى يېتىپ يۈز مىڭ ئەسكەر تۇرۇپ، خەپ يازدى. غوجا جاھانگىر قەشقەرىيەدە 1827- يىلى چىققان بىلەن، ئۇنىڭ خەلق چىققان يىللىرى قەشقەرىيەدە بىر مىلليون نەن جىق ئاھالە بولغان.

قەشقەرىيەدە 1827- يىلى مىرزىنىڭ بىرىنچى يىلنامىسى بويىچە ئاھالىسى بولغانلىقىنى 1762- يىلى ئاقسۇ ۋە تۇرپاندىكى ئەلچىلىگە يازغان توغرىسىدا تىلتىماس ئەمەس. ئۇچۇرلارنى داق يازغان، ئاقسۇدا ھازىرقى تۇرپانچىلىك ئادەم جىقلىقى، كوچىلاردا ماڭغىلى بولمايدۇ. ئۈرۈمچىدىكى ئېچىلىش كىشىلىرىدىكى ئاھالىدىن كىچىك، بۇغدايخان ئۇلارنىڭ ئۆز تارىخى، ئەۋرىشىدە كۆرگەن، ئېلىپ كەلگەن تارىخنى كۆرسەتكەن.

جاۋخۇينىڭ يوقۇرقى يالغىنىنى ئاشكارىلاشقان غەربنىڭ تەبىرىمۇ تەلىپى، ئۇنىڭ ئۆز قولىدىن بىر مەلۇماتى. يەنى يېقىنقى (غەرب يولى) دېگەن تارىخنىڭ كۆرسىتىشىچە، جاۋخۇي 1760- يىلى قەشقەرگە تۈرلۈك ئۇچرىغان بولغان 14 يېزىنى تەكشۈرۈپ، ماھال سورىغاندا، ئۇ يېزىلاردا قالغان ئاھالى 16 مىڭ ئائىلە، 100 مىڭدىن ئارتۇق كىشى بولغان. مۇشۇ مەلۇمات خىتايلارنىڭ ئىلگىرىكى بىر تارىخى، ئۇيغۇر ئۆلكىسى تەزكىرىسى، 9086 ئائىلە 67490 كىشى، غەربىي يەر لەرىدىن، 14056 ئائىلە 66040 كىشى دەپ يوقلىمىغان ماھالدا كۆرسىتىلىدۇ. مۇشۇنداق يېتىشمەسلىكنىڭ ئۆزى بىزگە ئىلگىرىكى مەقسەتنى كۆرسىتىدۇ. بىرىنچىدىن، جاۋخۇينىڭ مەلۇماتىغا ئىشىنىش ئازىيىدۇ. ئىككىنچىدىن مۇشۇ يەردىكى تېگىشلىك كىشىلەرنىڭ قانچە ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ. بۇ 14 يېزىدا قالغان كىشىلەر سانىنىڭ ئاز بولغانلىقى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۇ چاغدىكى بىزنىڭ ئىككى ئاھالىسىنىڭ جىقلىقىنى كۆرسىتىدۇ؟ دېگەن سوئالغا ئۇنى سوقا تونۇش سوۋغىلىدۇ. شەرقىي تۈركىستاندا 1950- يىلىدىن ئىلگىرى ئەگەر ماھالى مەلۇماتى بويىچە 1534 يېزا بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىدە ئوتتۇرا ھېساب 12000 كىشى ياشىغان. مۇشۇ سان بويىچە ھېسابلىغاندا، ئوتتۇرىغا ۋەتىنىمىزنىڭ يېزىلىرىدا 1950- يىللىرى 19 مىلليوندىن ئوشۇق دېھقانلار ياشىغان بولىدۇ. بۇ سانغا يەنە شۇ 1950- يىللىرى ئىلگىرى مەۋجۇت بولغان 75 شەھەر، 149 بازارلاردا ياشىغان شەھەر ئاھالىلىرىنى قوشساق، بۇ سان كۆپىيىپ بىزنىڭ ئۇ چاغدىكى ئىگىلىگەن ۋەتىنىمىزدىكى نوپۇسىمىزنىڭ 26,800,000 دىن ئارتۇق ئىكەنلىكى ئېنىقلىنىدۇ.

بۇ سانغا 1900- يىللىرى ئېلان قىلىنغان ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقلىرىنىڭ نوپۇسى توغرىسىدىكى مەلۇماتلار ئىسپات بولالايدۇ. شۇ تەتقىقاتلاردا ئۆزبېكلەرنىڭ 11 مىلليوندىن ئوشۇق ئىكەنلىكى كۆرسىتىلگەن. بىزنىڭ مۇشۇ مىللىي مەنبەلىرىمىزدە كۆرسىتىلىشىچە، تۈركىي تىللىق ئاھالىلەر ھەممە كۆرسىتىلگەن بويىچە ۋەتىنىمىزنىڭ ئومۇمىي نوپۇسى 40 مىلليوندىن ئارتۇق كۆرسىتىلىپ كەلمەكتە (مەسىلەن، 1981- يىلى 40 مىلليون قارالغان). بىز بىزنىڭ ماناشۇ قانۇنىي تەلەپ-ئىستەكلىرىمىزنى دۇنيا ئەللىرىنىڭ ئېتىراپ قىلىشىنى تەلەپ قىلىمىز.

بىز بىلىمىز، نوپۇس بىر مىللەتنىڭ ياشاش ھەققىنىڭ مىللىي ئەھمىيىتىگە ئىگە. چۈنكى مۇستەملىكىگە ئايلانغان مۇتەھەم شەھەرلىرىمىزنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنىڭ ئۆز ئىچىدە ئۆز ئازاد بولغان مىللەتلەرنىڭ مىللىي تەرەققىياتىغا يول قويمىغانلىقى جىددىي مىللىي ۋە سىياسىي مەسىلىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ تەپسىلىي بولغان يىللىرىدىكى تارىخىي ھەققانىي نەزەر خىتاي قارا نىيەتلىرىنىڭ بۇ قېتىمقى نوپۇس تەكشۈرۈشىنى ئەينى ۋاقىتتا ئاشكارىلاشقا قويىمىز. ھەمدە مىللىي ئۆز خەلقىمىزنىڭ ھەقىقىي ۋە قانۇنىي نوپۇسىنى جاھانغا جارى قىلىشىمىز لازىم.

ياشىسۇن ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ 26 مىلليون 800 مىڭ قەھرىمان خەلقى!

1982

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

1990
ماي
پەۋقۇلئاددە
سان

گېزىتە 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز. بىزنىڭ پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك
مەسكەنىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بىردەم تىنىمسىز يادىمىزدىن چىقارمايلى.
ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى !

خىتاي تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ ئۇلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ قۇتلۇق نامىغا، مۇشۇ نامدا قۇرۇلغان تارىخىي مىللىي دۆلەتلەرگە قارشى باشلىغان ئەڭ رەزىل يېڭى ھەرىكىتىگە ئۈزۈل-كېسىل دەككە بېرىپ، ئاداققى مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى ئۈچۈن كۈرەشەيلى !

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ مەخسۇس باياناتى

خىتاي قانخور جاللاتلىرى شۇ يىل ئاپرېل ئىچىدە ئۇلۇق ۋەتىنىمىز-نىڭ قەشقەر رايونىدىكى ۋە باشقا مۇقەددەس جەمئىيەت ئەنئەنىۋى ئىسلام تۇغىنى ئۇلۇغ قولىدا تۇتۇپ تۇرغان شەرەپلىك «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» قوراللىق كۈچى بىلەن ۋەھشىلەرچە باستۇرغاندىن كېيىن ئاتا ۋەتىنىمىزنىڭ قۇتلۇق نامىغا ۋە مۇشۇ نامدا 1933-يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال ئىسلام جۇمھۇرىيىتى»گە قارشى كەڭ ھەم يېڭى تاجاۋۇزچىلىق ھەرىكىتى باشلىدى. بۇ ھەرىكەتنىڭ مۇقەددەس ئىسىم ئۇلارغا ۋەتىنىمىزنىڭ ئۇلۇق نامىغا، ئۇنىڭ قانۇنىي ئىستىقلالىيىتى ئۈچۈن جەڭلىشىپ، شېھىت بولۇپ شەرەپ بىلەن قۇربان بولغان بۈيۈك ئىنقىلابچىلىرىمىز مولام سابىت داموللام، مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا، مەسئۇت ئەپەندى سابىرى، ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتېكىنگە ئوخشاش پاك ۋىجدانلىرىغا 1930-يىللىرى جاللاتلىرىنىڭ، 1960-يىللىرى فاشىست ماۋ گورۇھى تېگىپ كەتكەن بەدنام، مۇزلەر بىلەن يەنە بىر قېتىم ھۇجۇم قىلدى. بۇ غوۋغاسى بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىي مىللىي بىرلىك سېپى بۇ باياناتنى چىقىرىشقا لايىق تاپتى.

بىز ئالدى بىلەن ئۇلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ قۇتلۇق نامى ۋە بۇ نامدا قۇرۇلغان مىللىي مۇستەقىل دۆلەتلىرىمىز ھەققىدە قىسقىچە توختىلىپ ئۆتىمىز. پۈتۈن دۇنياغا مەلۇم. بىزنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان بۇنىڭدىن مىڭ يىللار مۇقەددەم پۈتۈن تۈركى خەلقلەرنىڭ «تۈرك» دېگەن ئىسمىنىڭ نامى بىلەن «ستان» يەنى يەر-سۇلىرى قوشۇلۇپ بىر پۈتۈن «تۈركىستان» دەپ ئاتالغان. ماھمۇت قەشقەرىنىڭ ئەسىرىدە مۇشۇ تۈركلەرنىڭ كېلىپ چىققان ئانا يۇرتى ۋە نەسەبىمىزنىڭ ھازىرقى قۇمۇل ۋىلايىتىدە ۋە ئاتا تۈرك (ئارا تۈرك) ناھىيىسى دەپ كۆرسىتىلگەن. بۇ يەرنىڭ «ئاتا تۈرك» دەپ ئاتىلىشىمۇ قەشقەرىنىڭ دېگىنىنى تولۇق ئىسپاتلىدى. دېمەك، ھازىرقى دۇنيادىكى 150 مىليون تۈركلەرنىڭ ئەڭ قەدىمىي بوۋىلىرى مۇشۇ ئۇيغۇر ناھىيىسى ئاتا تۈركتىن تارقالغان. بۇ ناھىيە ھازىرمۇ مۇشۇ تەۋەررۈك نامى ئاتىلىپ كەلمەكتە.

ئەمدى «تۈرك» دېگەن نامنىڭ ئېتنىك تارىخىغا كەلسەك ئۇ تونۇلغان تارىخلاردا بۇدەك نوھ پەيغەمبەرنىڭ يافەسنىڭ چوڭ ئوغلىنىڭ نامى بولۇپ، كونىنىڭ تارىخىي مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 6 مىڭىنچى يىللارغا توغرى كېلىدۇ. كېيىنكى ۋاقىتلاردا ۋەتىنىمىزنىڭ تارىم ئويمانلىقىدىن تېپىلغان تۈركچە مەدەنىيەت 6400 يىللىقنى كۆرسەتتى. بۇ ئارخېئولوگىيىلىك ئىشىمىز تۈركلەرنىڭ 6-7 مىڭ يىللىق تارىخىنى ئىسپاتلايدۇ. كېيىنكى ۋاقىتلاردا قەشقەردە تېپىلىپ نەشر قىلىنغان «چىڭگىز نامە»نى ئاجايىپ يېڭى خەلقلەر بوۋدىكى تارىخ تەرەپتىن تېخىمۇ ئەستىقلاتتى ۋە.

مانا، مۇشۇ تۈركى خەلقلەر بۇنىڭدىن 6-7 مىڭ يىللار بۇرۇن ھازىرقى شەرقىي تۈركىستاننى شەرقتە خىتاي سېپىلىغىچە، غەربتە ئىرانغىچە، شىمالدا روسىيەگىچە (ۋولگا ئىتىلگىچە)، جەنۇبتا ھىندىستانغىچە بولغان ئۇزۇنلۇقى 7000، كەڭلىكى 2000 پەرسەخ (50 مىليون كۋادرات كىلومېتىر) يەرلەرگە يېيىلىپ ياشىغان. بۇ يەرلەردىكى نۇرغۇن مىڭلىغان تاغ، دەريا، كۆللەرنىڭ، نۇرغۇن يۇرتلارنىڭ شەھەرلىرىنىڭ نۇرغۇن ئىسىملىرى يېزا-شەھەرلىرىنىڭ ناملىرى تۈركچە ئاتىلىپ، بۇ ناملار تۈرك يېزىقلىرىدا تاشلارغا ئويۇلغان. بۇ ئاجايىپ مەڭگۈلۈك خاتىرىلەر زامانىمىزدىكى پۈتۈن تۈركى خەلقلىرى ئىچىدە ھازىرغىچە ساقلىنىۋاتىدۇ. بۇنى قانداق ئۆزگەرتىشكە، ئىنكار قىلىشقا بولىدۇ؟! ھېچ قانداق خىتاي پادىشاھلىرى پۈتۈن كۈچى بىلەن بۇ قاتمۇقاتلارنى بۇزۇشقا ۋە ئۆزگەرتىشكە ئۇرۇنۇپ كۆردى، لېكىن ئۇ قولىدىن كەلمىدى. بۇ ئاتا تۇرۇشتىن بۇرۇنمۇ كېيىنمۇ خىتاينىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ!

ئىسكەندەر زۇلقەرنەيننىڭ بۇنىڭدىن 2300 يىل بۇرۇن بولغان تۈركى يەرلىرىگە تاجاۋۇز قىلىپ كەلگەندە بۇ يەرلەردە ئۇلۇق قاراخان (ئالىپ تۇڭگا) دۆلىتى ياشىماقتا ئىدى. تارىختا زۇلقەرنەيىن مۇشۇ چېرىكلەر دۆلەتكە تەسلىم بولدى. زۇلقەرنەيىن مەغلۇبىيىتىدىن كېيىن بولغان دەۋرلەردە قۇرۇلغان تۇرپان تۈرك-ئۇيغۇر دۆلىتى مىلادىيەنىڭ I-ئەسىرلىرىگىچە ياشىدى. ئاندىن پۈتۈن تۈركى يەرلىرىدە تۇتقۇر خاقانى (III-VII)، خاقان ئەلتۈرك (VII-IX)، قاراخانىيلار (870-1136)، كۈسەن (1315-1515)، سەئىدىيە (1516-1683)، خوجاجاھان (1706-1757)، يەتتەشەھەر دۆلىتى (1865-1878) قاتارلىق مۇستەقىل دۆلەتلەر قۇرۇلۇپ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئەڭ دەسلەپكى قاراخان دۆلىتىنىڭ ئەنئەنىسىنى جارى قىلدۇردى. 1933-يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» بىلەن 1945-1949-يىللىرى ئارىسىدا ئىلى، ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرىدە ياشىغان «ئازاد شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت جۇمھۇرىيىتى»لىرى يۇقىرقى دۆلەتلەرنىڭ ۋارىسلىرى بولدى. بۇ تومۇرىداك دەلىللەرنى، ئۇلۇق تارىخنى خىتايلار مەڭگۈ ئۆزگەرتەلمايدۇ. چۈنكى بۇ مەڭگۈ خىتايغا يېقىشتى تارىخ ئەمەس!

ئەنە مۇشۇ ئۇلۇق ئانا ۋەتەن شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئىستىقلالىيىتى ئۈچۈن جانلىرىنى قىيىپ كۆرەشكەن مىللىي داھىيلىرىمىزغا چاپلاشقان قان تۆھمەتلەر ئۆتكۈزۈش، ئاھانەت قىلىش ھەم كەسكىن قىلمىشلىرى ئۈچۈن ھېچكىمىز ھەرگىز ئاقچىدەك دۈشمەننىڭ ئۆزىنىڭ دۈشمەنلىرىنى بولسىمۇ دۈشمەنلىرىنى ھەرقاچان ياماناپ كۆرسەتتى. بۇنىڭ ئاھانەت رويىشەن ئەكسى ئەمەس. ئۇ يات دۈشمەنلەرنىڭ ئالدىدا قانچە ياماناپسا ئۇ ئۆز خەلقى ئالدىدا شۇنچىلىك ئاقلىنىدۇ. جۈملىدىن خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى تەرىپىدىن بۈگۈن يەنە قارىلىنىپ، ھاقارەتلىنىشكە باشلىغان مىللىي ئىنقىلابچىلىرىمىز مولام سابىت داموللام، باشلىق مۇھەممەت ئىمىن بۇغرا، مەسئۇد ئەپەندى سابىرى، ئابدۇللا زەھەرخىسوم ۋە ھازىر ئىستانبۇلدا تۇرۇۋاتقان خىتاي تاجاۋۇزىنى ئۆزلۈكسىز ئېچىپ كېلىۋاتقان ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتېكىنلەر شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈك ھەم ئەڭ چىن پاك پەرزەنتلىرىدۇر. شەرقىي تۈركىستان خەلقى بۇ پاك پەرزەنتلىرىنى مەڭگۈ قەدىرلەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئىسىملىرى ئاملىرى تولۇق ئىستىقلالىيەتلىرى بىزنىڭ تارىخىمىزدا مەڭگۈ ياشايدۇ.

پلانىتىمىزنى ئاتوم يادرو ھالاكىتىدىن ئەبەدىي ئەمىن قىلايلى!

ئاتوم يادرو ھالاكىتىگە قارشى ئالغۇ ئاتلىغۇچى-لارنىڭ خەلقئارا كونگرېسسىغا خەت.

ھۆرمەتلىك ۋەكىللەر!

مەسىلە بولۇۋاتقان ئىنسانىيەتنى ئىنساپسىز ئۇچۇن ھازىرقى ئەڭ چوڭ خەۋپ ئاتوم-ياردو ھالاكىتىگە قارشى خەلقئارا تەشكىللىنىش مەقسىتىدە قازا-قىستاننىڭ پايتەختىگە توپلانغانلىقىڭلار . مەن موشۇ يۇرىتىنى پاينىلىپ سەلەر-نى قازاقىستاننىڭ ئەڭ يېقىن خوشنىسى ۋە تىنىم شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاي-نىڭ ئاتوم-ياردو پائالىيەتلىرى توغرىسىدىكى ئەھۋالنى قىسقىچە بايان قىلىپ ئۆتمەكچىمەن.

تىزىم مەسىلىنىڭ تۈپىگە ئاتلىنىپ باقايلى. خىتاينىڭ سابىق رەھبىرى ماۋزېدۇڭ 1960-يىللىرى: «بىز ئاتوم قورالىغا ئىگە بولۇشىمىز كېرەك، دەپ دۇنياغا جاكارلىغان ئاتمىشىنچى يىللارنىڭ بېشىدىن شەرقىي تۈركىستاندىكى ئەڭ چوڭ ھەم ئاساسلىق شەرقىي تۈركىستاننىڭ شىمالىدىكى لوپنۇر دېگەن يەردە ئاتوم سىناق مەيدانى قۇرۇپ چىقتى. مانا شۇ قارشى تۇرۇپ ئېيتقانىدى، چۈنكى ئۇ بۇ مۇدھىش قارار-نىڭ ئاقىۋىتىنى بىلەتتى. ئاتوم سىنىقى سىناپ، يۇرتلىرى ۋە شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى ئاتوم كۆرۈ-شىدىن يوقىتىش ئۈچۈن خىتاي بۇ ئىشنى قەستەن قىلغانىدى. ئۇ كۆزنىڭ بوھرانىنى ئۇچاغىدىكى شىنجاڭ سىياسىتى ئىمام، خىتاي مەخپىي رەۋىشتە تۈزگەن تەكلىپتە دېگەن: «خىتايدىكى ئەڭ قىممەتلىك ئىشلار شۇنىڭغا ئۇچۇن ئاتوم سىناق ئىشلىرى ئاتوم سىناق ئۇرۇنلىرى شۇ يەرگە ئېلىپ بېرىلىدۇ. خەلقئارا تىنچلىق يىغىنىدا ئۇرۇپ ئىشتىن خىتاي ئاتوم ياردو-لارنى شىنجاڭدىكى ئۇزۇن يىللىق ھاۋاسى ئېغىر يەرلەرگە ئورۇنلاشتۇ-رىلغۇسى . ۋاقتى ئىنسانلار ماۋزېدۇڭنىڭ بۇ قارارى مەھمۇتقا قىسىلىق بىر يېرىنى بۇ-زۇش ماۋزېدۇڭنىڭ كۆڭلىدىكىدەك ئىشقا ئاشۇرۇپ ئورۇنلىغان.

مانا موشۇ خىيانەت مەخپىي ھەم زەھەرلىك بىر يوقىتىش ئىشلىرى يىل كېيىن تارىم ئويمانلىقىنىڭ سوزۇلۇپ ئاسمانىدا -ئۇچۇق ھاۋادا خىتاينىڭ بىرىنچى ئاتوم بومبىسى پارتلاپ، ئۇ شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۇچۇق ھاۋاسىدا 40 يىل ئىچىدە 44 قېتىم پارتلىدى. ئۇنىڭ بىلەن خاتىشت ماۋ دېگەندەك تارىم ئويمانلىقى ماھا ئېلىنغان قەشقەر، خوتەن، ياركەند، ئاقسۇ، كۇچار كورلالاردىكى 10 مىليوندىن ئوشۇق ئاھالى ئېچىدە ھەشەم ئۆلۈك ئويكىسە جىگەر، ئۆپكە ۋە راك كېسەللىكى پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭدا ئاغرىغان بىمار سانلىرى-دىن تولۇشىدىن كىشىنىڭ 10 مىڭى ئۆلدى. ئەگەر ئېغىرلىقى شىماللىقلار تۇرۇپ-لاشقان خىتايلاردىن مۇھۇ كىشى ئۆلمەيدۇ . نۇرغۇن مەخپىي تىببى ئىنستىتۇتلار موشۇ جەريانىدا قىلىندى. ئاتاقلىق كېسەل بار دەپ گۇمانلانغان 300 كىشى تەكشۈرۈلگەن. ئۇلارنىڭ 249 ى ئېغىر بىر خىتاي تېزى بولغان. ئۇ-رۇمچى رادىئوسى بۇ خىتاي قىزىنىڭ ئويناتىسىيە يولى بىلەن ساقايغان-لىقىنى ئالاھىدە خەۋەر قىلدى.

مىسلى ۋە تىنىم شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئېچىدە پەيدا بولغان يۇقۇملۇق ئاتوم ئاغرىقى ھازىر بومۇ ئېغىر دەرىجىدە داۋام قىلىپ، كىشىلەر ئۆلۈۋاتىدۇ . بۇنىڭغا ئىككى سەۋەب يول بېرىۋاتىدۇ. بىرىنچىسى، بۇ ئېغىر ئاغرىقنى توگۇتۇش ئۈچۈن خىتاينىڭ ئۆزىنىڭ كۆچى يەتمەيدۇ . ئىككىنچى خىتايلار بۇ ئاغرىقنى يوشۇرۇپ، دۇنيانىڭ ياردىمىنى سورىمايۋاتىدۇ. ئىككىنچى-چىدىن، خىتايلار بۇ ئاغرىقنى توگۇتۇش ئۈچۈن ھېچ قانداق پۇل ئاجرىتقىنى يوق. ھەتتا 1988-يىلى بۇ ئاغرىق ئاتەشتىن ئاغرىقى كۆچۈپ كەتكەندە (توقسۇن ئاپېچىسى 140 مىڭ كىشى جىگەر راك بىلەن ئاغرىغان) يەرلىك سەھىيە نازارەتى بېيجىڭدىن 10 مىليون يۈەن سورىغان ئىدى. بېيجىڭ ئۇنىڭ بىر تىيىن نامايىتە بەرمىگەن ئىدى...

دىغان مىسلىغان ئاغرىقلار تولۇپ كەتتى.

مەن قازاقىستان پايتەختىدە باش ئىچىدىغان مەسىلىنىڭ يۇدۇنيا ۋىي كون-گرېسلار ئىنى سورايمەن، بۇگۈنكى دۇنيادىكى ئاتوم-ياردو ھالا-كىتىنىڭ ئەڭ ئېغىر خەۋىپ ساقلىنىۋاتقان مىسلى ۋە تىنىم شەرقىي تۈركىستانغا بۇ نەزەر سېلىپ قويۇڭلار، خىتاي پادىشالىرىنىڭ «ئاتوم قىسقىلىق» دېلىدىن دەرىتتە بولۇش ئۈچۈن يېقىن ئىكىلەرنى يوقاتقۇش. شۇ ئارقىلىق مەسىلىسىدىن «ئاتوم ئىتىيە» بولۇش ئۈچۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى قۇربان قىلىۋاتقان

ئاق ئاتقا توكۇلگەن قىزىل قان

«شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» ئاخىرقى تەغدىرى ھەققىدە خەۋەرلەر

ۋەتىنىمىزدىن كېلىۋاتقان تۈرلۈك خەۋەرلەرگە ۋە خىتاي ئەخبا-راتلىرىنىڭ ئۆزلىرىنىڭ جەۋاتقانلىرىغا قارىغاندا، قەشقەر ۋىلايىتى ئاغ (كوتنىلون) ئىشتىسىدىكى بارىن يېزىسىدا شۇ يىل 5-6-ئاپرېل كۈنلىرى «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» قوشۇنلىرى بىلەن خىتاي ئاجا-ئۇرزچىبولىكلىرى ئارىسىدا بولغان جەڭدە قوماندان زىيىدىن يۈسۈپ باشلىق 16 نەپەر ئىسلام مۇجاھىدى شەھىد قىلىنغان ئىدى. 7-ئاپرېلدىن 14-ئاپرېلغىچە بولغان جەڭ زاغۇنلۇق قارىلىق تاغلىرىدا داۋام قىلغان. ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ 1-3-ماي كۈنلىرىدىكى «دۈشمەننى قارىلىق تاغدا قورشاپ يوقاتتۇق» دېگەن خەۋەرلىرىدىن ئېيتىلىشىچە، بۇ جەڭ خېلى ئۇزاق بولۇپ تولۇپ داۋام قىلغان. بىر بولۇمچە ئىسلام قوشۇنىنىڭ ئاللە جەڭچىسى ئولتۇرۇپ بىرسى ئەسىر چۈشكەن. قىلىنغىچە بولۇشى سەھەر يۈسۈپنىڭ كېيىن قوشۇنغا باش بولغان سوبەت ساقاسىم باشلىق 9 جەڭچى ئولتۇرۇپ يەنە بىرلىشى ئەسىر چۈشكەن. سەھەر-لەرگە تارىغاندا، بۇ ئوچۇر شانلىق ئىسلام قوشۇنلىرىنىڭ شۇئارى «ئۆلسەك شەھىت، قالساق غازى!» بولۇپ، بۇ جەڭدە ئۆلگەن 15 جەڭچى ئەسىر ئەسىر بولمىغان. بۇ سۈرئەت بىلەن 14-ئاپرېل كۈنى ئۈرۈمچىدىكى مۇسۇلمانلار شەھىدلەرگە ئىچ-ئىچىدىن بولغان. مەلۇم بولۇشىچە يەنە بىر خەۋەرلەرگە قارىغاندا، قاۋمايىسدىكى مىللىي ئىشچىلار ھازىر يوشۇرۇن تۇرۇپتۇ.

خىتاي دائىرىلىرى يوقۇرقى ئۇچ جەڭدىن كېيىنكى ۋەقەلەر ھەققىدە خەۋەر قىلمىدى. ئۇلارنىڭ تورىدا ئىسلام پارتىيىسى تارىخىي ھەم ئەزىرى تەرەپتىن قارىلىپ يېتىلغان ئۇلارنىڭ ئادەتتىكى ئوقۇغۇچىلار ئۈچۈن شۇرۇپ، تونۇپ رادىيوسى ھەم ئېلىپ سانىيەدە كەڭ بېرىشكە باشلىدى. ئەجەبا ئەرەبچە ئىسلام پارتىيىسى تەرەپدارلىرىنى قاتتىق ئازلاپ، ھىساپلىرىنى ئەسەر-دىن «تولۇپ تۇرغان» دېلىدىلىرىلەرمۇ بېرىدۇ توپلاپ ئەنقىلە ئالەم ۋە قۇد-قۇنۇشقا باشلىدى. ئۇچۇنچى تەرەپتە بولسا سابىق ئەرباب سەيپ-دىن ئەزىزى يەنە ئىسلام تونىنى كىيىۋېلىپ، مۇسۇلمانلارنى ئەللىرىگە قەت-تىي شەرىئەت بىلەن ئىسلام پارتىيىسى بىلەن ئىسلام جاھادلىرىنى يوقۇتۇپ يۈلەشكە باشلىدى.

سەيپىدىننىڭ شۇ يىل 24-مايدا ئۈرۈمچىدە ئەرەبچە ئىنتاقلىق قىلىنغان سەيپىدى ھەققىدە بىر مىللىي زىيالىي شۇنداق دېگەن: «سەيپىدىن خوتەن-گەن (مەككىدە كۆتۈرگەن) باشلىغان بىر ئەل ئېغىر ئىسلاتلىرى قالدۇرغان باشلىدى. ئەپەندى ئۇ ئۇنى ئايا يەتكەن كىشى بولمايدۇ، مەن ئۇنىڭ يالغان ئەتىكادىن «بۇغدان» دوھاننى كۆيۈپ ئىدىم». بىز ھەم ئېيتىمىزكى، سەي-پىدىن ئەپەندى ئەمدى موشۇ ۋىجدان كۆزلىمى ئېچىپ كۆرۈپ بولغۇسى!

ئۇچىغا چىققان جىنايەتلىرىنى جىنسانىيە ۋىجدانلىك روھى كەشكەن ئېيتىلمىغان شەرقىي تۈركىستانغا ياردەم قىلىڭلار!

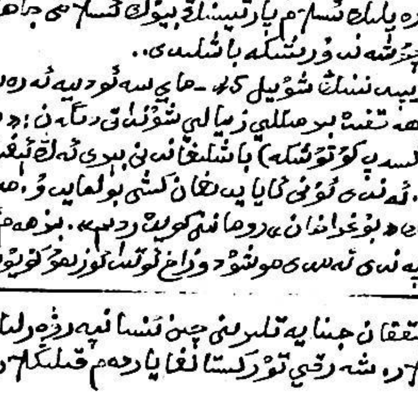

خاششت ماۋ ئۇزىنىڭ ئاتوم زەھەرلىرى بىلەن پۈتۈن دۇنيا ھاۋاسىنى زەھەرلىمەكتە.

يوگادىكا ئۆرا 1970-يىلى يېۋادا كېزىتتە بېسىلغان.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1990
ئاپرېل
5-سان
(№ 99)

گېزىت 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بىز ئۇنىڭ پەخىرلىك ۋە مەڭگۈلۈك ئەۋلادىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. يۈرىكىمىزدىن ۋە يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم ئۇلۇغ مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى!

«شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» ئىستىقلالىيەت ئۇچقۇنىنى مەڭگۈ ئۇچقۇنىدىن يالقۇنغا ئايلاندۇرۇپ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بۇ ئۇچقۇنغا قارشى پۈتۈن تۆھمەت ۋە بېسىقتۇرۇش چارىلىرىغا زەربە بېرەيلى!

ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!

ئۆتكەن چىققان خىتاي گېزىتلىرى شۇ يىل 1-ئاپرېل باشلانغان «مىللىي ئايرىمىچىلارنىڭ ئۇقۇتقۇچىلىرىنى كېيىنكى يىلدىن مەقسەتلىك يېڭى يالغانلىرى سەھنىگە چىقىشى بىلەن ئۇنىڭغا قارشى قەتئىي تەدبىر ۋە سىياسىي كۆتۈرۈلگەن مىللىي ۋە دىنىي ئىستىقلالىيەت ئاۋازلىرى ئاجايىپ ئىختىسادىي بايلىق بېرىپ، ئارىمىسىزلىقنى ئۈچۈن باشلانغان ھايات-ماماتلىق كۈرەش بىلەن بولۇشۇپ، خىتاي دىكتا-تورىسىغا قارشى ئومۇمىي يۈزلۈك بىر چوڭ مۇجادىلىگە ئايلانغان ئىدى. خىتاي دىكتاتورلىرىمۇ بۇ مۇجادىلىنى باستۇرۇش ئۈچۈن ئۆزلىرىگە گۇمانلىق مىللىي ۋەتەنپەرۋەرلەرنى دەرھال تەقىپ ئاستىغا ئېلىپ «ئەكسىل ھەرىكەت ئىسيانغا؟!» قارشى باھانىسى ئاستىدا جىددىي ھەم تەشۋىشلىك ھەربىي ھالەت يۈرگۈزدى. بۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنى مۇداپىئە قىلىپ، يالغان ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن ۋاقىتنى ئەدىبىي ئالغان قەشقەر، خوتەن، ياركەنتلەردىكى بىر قىسىم جەسۇر ئىنقىلابچى قەشقەرنىڭ غەربىدىكى ئاقتۇ (كونسلون) دامىنىدا بىرلىشىپ، ئۇيغۇرچە بارىنى يېزىسى ئۆزلىرىگە ستراتېگىيىلىك ئورۇن قىلىشتى. ئۇرۇمچى راخمۇسنىڭ شۇ يىل 4-ئاپرېلدىكى خەۋەرگە قارىغاندا، ئىنقىلابچىلار «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام پارتىيىسى» تەشكىل قىلىپ، ئۇنىڭ يېرىم گېزىتىنى ئېلان قىلغان. ھەربىي قوماندانلىق ئەتراپىدا قىلىپ سەئىد يۈسۈپ ئىسىملىك كىشىنى قوماندان قىلغان. خىتاي ساقچىلىرىنىڭ قوراللىرى ھېسابىغا قوراللانغان. بىلدۈرۈلگەن خەۋەرلەرگە قارىغاندا، بۇ ئەترەت يېقىندا قىرغىز قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ماددىي ياردىمى بىلەن پارتىيىنى خوتەن قارشى ئىشلىتىشقان. دېمەك، بۇ پارتىيە ۋەسىيىتى، ئىستىقلالىيەت ۋە ئۇلۇغ ئىسلامىي نىشانلىق بىر مىللىي ئەزىزلەر قوشۇنى بولۇپ، ناھايىتى جايىسان پۈتۈن قەشقەرىيىگە تەسىر كۆرسەتكەن. ئىسمالىنى كېلتۈرگەن خەۋەرلەرگە قارىغاندا، بۇ پارتىيە ھەققىدە تېلې، ئۇرۇمچى، ئۈرۈمچىدىن ۋە ئومۇملاردىمۇ بىر ھەقتە ئومۇملۇق خەۋەرلەر تارقالغان.

بۇ ناھايىتى ئەپسۇس ۋە قانۇنىيدۇر. چۈنكى «ئۇنى قانچە قاتتىق باسسا، شۇنچە تېز يۇقىرى ياندۇرىدۇ» دېگەندەك، خىتاي زۇلمى ئىچىدىكى پۈتۈنلەي قارا كۈتۈلۈشىدىكەن، ئۇ ئاقلىقتا ۋە ئىسمىمىزدە بۇنداق بىر يوشۇرۇن ئىسلام پارتىيىسى ئاماپان بولمىغان، ئۇنى قول-لىغان شەرقىي تۈركىستانلىق ئەمەس. بىز-مۇ بۇ پاك ئىسلام پارتىيىسىنى چىن قەلبىمىزدىن قوللاپ ئۇنىڭ پىداكارانە پائالىيىتىنى قايتا تەسىرلەندۇق.

ئۇرۇمچى راديوسىنىڭ 22-ئاپرېلدىن بويانقى بېرىلگەن خەۋەرلىرىگە قارىغاندا، خىتاي چېرىكلىرى 5-6-ئاپرېل كۈنلىرى بارىن يېزىسىنى مۇھاسىرىگە ئالغاندىن كېيىن ئىسلام قوشۇنلىرىدىن 15 كىشىنى ئۆلتۈرۈپ، ئىسلام پارتىيىسى يوقىتىلغان. خىتاينىڭ بۇ تەخىبادىلىرىدا ئىسلام پارتىيىسى ئەزالىرى خىتاي ئىشلەتكەن يۇقىرىدىكى يامان سۆزلەر بىلەن ھاقارەتلىنىپ: «ئوغرى، قاراقچى، باسقۇنچى، ۋەھشى، تېررورچى-لارنىڭ قاچقان جىنايەتچىلەر» دېيىلمەكتە. «بۇ ئەكسىل ھەرىكەتنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى بار، بۇنى قەت-ئىي تەكشۈرۈپ تۈگىتىشىمىز كېرەك» دەپ ھەربىي ھالەتنى ئېلان قىلىشقا تېيىلىمەكتە.

خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بۇ قىلمىشى بىزنى ئويغاتتى. چۈنكى خىتاي ۋەھشىلىرى 40 يىلدىن بېرى بىزنىڭ ئەجداد مىللەتىمىزنى مۇشۇ سۆزلەر بىلەن ھاقارەتلەپ جازالاپ كېلىۋاتىدۇ. بىز بۇ كۈن-شۇنى ناھايىتى ئېنىق بىلىمىز ۋە پەخىرلىنىش بىلەن جاكارلايمىزكى، دۈشمىنىمىز خىتاي ياۋۇزلىرىغا قارشى ئىشەنچ قاتتىق مەسىلىگە ئۇچ بىلەن جاۋاب بېرىپ، ئۇلۇغ ئىسلام تۇغىنى ئاق تاغ بېشىغا قادىغان جەسۇرلەر ھەم پاك ئىسلام پارتىيىسى بىزنىڭ بۇ كۈنكى ئىستىقلالىيەت ئارزۇيىمىزنى يورۇتىدىغان بىر يورۇق يۇلتۇزدۇر. بۇ ئەۋلادلىق قوشۇننىڭ تۈ-رۈشتا ئۆلگەنلىرى شېھىت، قالغانلىرى غازىدۇر! بۇ جەسۇر پارتىيە خىتاي ۋەھشىيلىرى قولىغا ئالغان يۈز تۈرلۈك تار-مار قىلىنغىنى يوق. ئۇ تېخى ئەمەس باشتا تۇرۇيدۇ. چۈنكى ئۇ تاپاۋانلىرى ئۇنىڭ يولىنى تېخىمۇ ياخشى تۇتۇپ ئۇنى چېقىشتۇر. گويا بۇ پارتىيە خىتاي ھەرىكەت قانۇنلۇق «دۆلەتنى بۆلگۈچىلەر؟!» ئەمەس. چۈنكى شەرقىي تۈركىستان ئەزەلدىن بېرى خىتاينىڭ يېرى ئەمەس. جەسۇر ئىسلام پارتىيە ئۆزىنىڭ مانا مۇشۇ قانۇنلۇق ئانا ۋەتىنى ئۈچۈن ئۇرۇشتى. ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا ئەمەس ئەلكەتتە خىتاي باسقۇنچىلىرىغا قارشى مۇشۇ مۇقەددەس جاھادتىن باشقا يول قالمىدى. ئىنزىلگەن ۋە خورلانغان شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئەمدى قەتئىي قوزغىلىشى كېرەك.

خىتاي ۋەھشىلىرى شۇ يىل 13-ئاپرېلدىن باشلاپ ئىسلام پار-تىيىسىنى تاززىلاش ئېلان قىلىپ، ئۇيغۇر-تۈركى ئاختۇرۇپ تەكشۈرۈپ، نەچچە يۈزلىگەن كىشىلەرنى قولغا ئالدى. قەشقەر، خوتەن ئەلەردىكى كەلگۈسى مۇسۇلمانلار ئىچىدە ھەممە بۇ تاززىلاش ئىشىنى يۈرگۈزۈپ، خوتەندە [illegible] نى ئەكىتىشنى باشلىدى. مۇسۇلمانلار ئۇشتۇمتۇت ھۇجۇمغا ئۇچراپ، تۈگىمىگەن قورقۇنچ ئىچىدە قالدى، ئەنسىزلىك ۋە بېسىم ئاستىدا دېگۈدەك يىغلاشماقتا. بۇ قېتىمقى تاززىلاش ئىشىدا مىللىي مۇرتەد ئومۇرلارنىڭ ئاۋاز بېرىپ قوماندانلىق قىلدى. خىتاينىڭ بۇ تاززىلاش ھەرىكىتى ئەمدى تېخىمۇ كۈچىيىۋاتىدۇ. بىزمۇ ئەمدى ھېچ قانداق قاتتىق بېسىم تاززىلاشقا باش ئەگمەي شەرەپلىك ئىسلام پارتىيىسىنىڭ ئۇلۇغ روھى بىلەن خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە ئۇلۇغ ۋە ئومۇمىي يۈزلۈك جەڭگە چىقىشىمىز لازىم!!!

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1990
ئاپرېل
4-سان
(№98)

گەزىتە 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك
سېپىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز. بۈيۈك پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك
مەسئەلىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بىردەك قوغداپ يادىمىزدىن چىقارمايلى.
ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى!

تارىم نېفتىگە باشلانغان خىتاي ھۇجۇمى توختىتىلسۇن. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پېشانىسىگە پۈتۈلگەن تارىم نېفتىنىڭ ئىگىلىك ھوقوقى ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆزىگە بېرىلسۇن. بۇ ھەقتىكى خەلق قوزغىلىڭى ۋە كىشىلەرنىڭ تەلەپلىرى ئىجرا قىلىنسۇن!

ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!

خىتاي زومىگەر خىيانەتكارلىرى شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ جېنى قېنىدىن ئاقسى. غەمخورچىسى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مىللىي مەنپەئەتلىرىگە يەنە بىر ئېغىر تەجاۋۇز قىلدى. يەنى، بۇلتۇر ئاپرېل تارىم نېفتى مەلۇم بولغاندىن بويان مىللىتىمىز تەرىپىدىن بېيجىڭغا قارىتا قايتا-قايتا نارازىلىق بىلدۈرۈلسىمۇ، بۇنىڭغا قارىماي، بېيجىڭ بۇ يىل 10-مارت كۈنى 200 مىڭدىن ئوشۇق خىتاي قوشۇنلىرىنى سەپەرۋەر قىلىپ تارىم نېفتىگە ھۇجۇم باشلىدى. بۇنىڭ بىلەن بۈگۈر، ئارىشكى، كورلا، كۇچار، شايار، توقسۇ ۋە ئوكچۇ ناھىيىلىرىدىكى 3 مىليون ئۇيغۇر دېھقان-باغۋەنلىرى يۇرتلىرى ئاياق ئاستىدا قالدى.

بۇ ناھايىتى مۇدھىش، قارام، ئوكتەم تاجاۋۇزىيە تەھدىت، بېيجىڭ مۇستەملىكىچىلىرى مىللىتىمىزنىڭ ئېغىر نارازىلىقىغا قارىماي، قەستەن كەلتۈرۈپ، تارىم نېفتىنىڭ ئىگىلىك ھوقوقىنى تارىم نېفتىگە ئاساسلانغان بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى نامىغا ئالماشتۇرۇۋالدى. بۇ ئەتتەنلىك نەپرەتلىك مەزكۇر ئوبلاست ھۆكۈمەت رەئىسى خالىق بۇ يىل 11-مارت كۈنى ئۈرۈمچىدىكى خەلق ۋە كىشىلىرى قۇرۇلتىيىدا: «ئەمدى بايىنغولىن موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستىنىڭ ئىقتىسادى ئۇچقاندەك تەرەققىي قىلىدۇ» دېدى.

بۇ ھەقتە كېيىنكى كەلگەن ناھايىتى ئەنسىزلىك ۋە زىيانكەشلىك بولماقتا، بۇ نۇقتىدا ئىنتايىن ئوچۇق تۇرۇپ ئېيتالايمىزكى، 10 مىليون خىتاي كۆچۈرۈلۈپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تۇرمۇشى چىقىرىشقا مەجبۇر، شۇنىڭ بىلەن خەلق قوزغىلىپ، كىشىلەر قوزغالغان نارازىلىق بىلدۈرۈپ، كوچىلاردا ئۇيغۇرلار بىلەن خىتايلار ئارىسىدا توقۇنۇش يۈز بەرگەن. بۇ نارازىلىقلارنى باستۇرۇش ئۈچۈن خىتاي سىياسىي رەھبەرلىكىدىكى ۋە ئارمىيىسىدىكى نىيازى باشلىق يۈزلىگەن مىللىي كادىرلار بىلەن جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستانغا چۈشكەن بولسىمۇ، نارازىلىق-ئىسيانلار بېسىقمىغان. ئەلۋەتتە ئۈچۈن خىتايلار كۈچ قوللىنىش مەقسىتىدە بۇ تەرەپتىكى مەركىزىي قىسىملىرىنى كۆپەيتتى.

بۇ خەۋەرلەرگە ئاساسەن ئەل ئاراسىدا ئۇلارنىڭ بىلەن چەتئەللەردىكى ئۇيغۇر تەشكىلاتلىرى ۋە ئۇيغۇرلار ئۆز-ئارا ماسلىشىپ، شەرقىي تۈركىستان مىللىي بىرلىك سېپى ۋە شۇنداقلا مىللىي تەشكىلاتلار ۋە كىشىلەرنىڭ باشلىق خەلقىمىز ئوتتۇرىغا قويغان بىرمۇنچە قارشى نارازىلىقلارنى قەتئىي قوللايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا تۆۋەندىكى بىرقانچە ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئالاھىدە مەلۇم قىلىمىز:

1. تارىم نېفتى ئۈچۈن كۆرەش پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئىگىدارى بولغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆگۈنكى ئەڭ چوڭ ھەم جىددىي مىللىي سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي مۇستەقىللىقى بولۇپ قالدى. ماھىيەتتە كۆرۈنۈش بولۇپ، بۇ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ تولۇق ۋە تەشنىۋا خىتايلاشتۇرۇش يولىغا ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز تۇپرىقىدا يادرو قىلىش ئۈچۈن باشلىغان تارىخىي جىنايەتلىرىنىڭ بىرىدۇر. بۇ قۇرۇلغان 60 مىليارد توننا نېفتى بايلىقىنى ساقلاپ تۇرغان پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن، ئەقلى پاراسىتى بىلەن كۆرەشكە چىقىشلىرى شەرتتۇر. بۇنىڭ ئۈچۈن بولاك زېمىنىگە 10 مىليون خىتاي چىقىرىشقا رۇخسەت بەرگەن مىللىي مۇرتەدلارنى ئۇچراتقۇچى ئاۋام ئېتىقادى قارشى كۆرەشكە باشلاپ ئۇنى ھازىرقى رەسمىي تۈرۈنىدىن ئەلگە ئېلىپ تاشلىشىمىز زۆرۈر. ئۇ كەلگۈسى ھوشيارلىق ئىقتىسادىي ئۈچۈن خەلق سوتى ئالدىدا سوزسىز جاۋاب بېرىدىغان مىللەتلىك ئالدىدا ئەيىبدار بولىدۇ. تېخىمۇ ئېنىقى، ئاتا-بوۋىلىرىمىزدىن خەلقىمىزگە ئۆتۈپ كەلگەن نېفىت باشقۇرۇش تەشكىلى ئەمەس. تارىم نېفتىنى مىللىتىمىز ناھايىتى خەلقنىڭ ئارتۇقچىلىق قىلىۋالغانلىقىغا، ئۇنىڭغا خەلق ئارا نازارەت ئورنىتىش ئۈچۈن بىزنىڭ بۇ دۇنيادىكى ھەممىمىز سەۋرچانلىق بىلەن ئەمەس ئۆزىمىز ۋە كېلەچەكنى ئويلاشمىز ۋاجىبتۇر.

2. بىز تولۇق چۈشىنىشىمىز كېرەككى بۇ ھەقتىكى ئۇيغۇرلار بىلەن ئىتتىپاقلىشىپ كېلىۋاتقان بايىنغولىن دىكى موڭغۇل قېرىنداشلىرىمىز بىلەن تارىم مەسىلىسىگە قاناتلار بىلىشى قالغانلىقىنى سەزمىمىز يالغۇز بىلمەيمىز. بۇ پەقەت خىتاينىڭ ھازىرقى سىياسىتى بولۇپ، موڭغۇل قېرىنداشلىرىمىز بىلەن ھالىقى تۇغرا چۈشىنىپ مۇئەييەن كېيىن باشقا مەرقانداق خىيانەتلەردىن بىراق بولۇشقا تېگىشىمىز.

3. بېيجىڭ تارىم نېفتىگە باشلىغان بۇ جىنايى خىيانەت ھۇجۇمىنى دەرھال توختاتسۇن، ئۈچۈن مىللىي كۆرەش قىلالىغان، شۇنداقلا بېيجىڭ ئۆزىمىز بۇ مەسىلىگە ۋە دىيارىمىز قولىغان بىر ئىختىيارنى قىلىدۇ. بۇنىڭ ھەرقانداق مەقسىتىدىن قەتئىي نەزەر بىز ئەنە شۇلارنىمىزغا شۇنى ئۇقتۇرىمىزكى، تارىم سايلىغى پەقەت پۈتۈن مىللىي ھەرىكىتىمىزنى مۇندىن كېيىنمۇ شۇ چوڭ مىللىي ھوقۇق كۆرىشى ئېچىدە داۋاملاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ ئاخىرقى بىر تۇتاش ئىمتىھانى قولغا كەلتۈرىشىمىز لازىم!!!

ئاۋازى: بۇ سەھىپىگە تارىم نېفتى كۆرسىتىلگەن مەخسۇس خەرىتە قوشۇلدى.

EASTERN TURKISTAN شەرقى تۈركىستان

١. ئۆلكىمىزنىڭ يەر مەيدانى :
1 مىليون 710 مىڭ كىلومېتىر. بۇنىڭ
دائىرىسى 5400 كىلومېتىر.
٢. ئۆلكىمىزدە دۇنيادىكى ئەڭ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 115 مىليارد كوب مېتىر.
3. ئۆلكىمىزنىڭ [illegible] بايلىقى
نېفت 70 مىليارد تونا. [illegible] بايلىقى
كۆمۈر 1 تىرىلليون 600 مىليارد تونا.
ئۆلكىمىزدە ھازىر 194 [illegible] 66
ئالتۇن كانلىرى بار.
4. ئۆلكىمىزدە ھازىر 41 مىليون
[illegible]

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1990
مارت
3-سان
(№ 97)

گەزىتە 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بىزلەر پەخىرلىنىمىز ۋە مەڭگۈ ئۆچمەس ئەۋلادىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. بىردەم ئۇنتۇماي يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى!

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھازىرقى ئەڭ چوڭ مۇقەددەس ئارمىنىغا يېتەش-كېلەچەكتە خەلق قۇدرەتلىكى ۋە كىشىلەرنىڭ ئويغىنىشى ئومۇمىي ئويغىنىشىدىن ئۈمىت.

ئۈمىت! - بۇ كىشىلەر ھاياتىدىكى ئەڭ ئامىۋى يېقىملىق سۆز. چۈنكى بۇ ئىنسانلار تەشەببۇسىنىڭ مۇقەددىمىسى. ئىشەنچ ھاياتنىڭ قىبلىنامىسى. ئىنسانلارنىڭ ھەربىر ئىشقا، ئىنتىلىشلىرىگە ۋە مىللىي ئەركىنلىككە قەتئىي ئەسىر قىلىپ كەلگەن بۇ تۇيغۇ بىرلىك روھىي قۇۋۋەتسىز ھېچ ئىش ئەمەلگە ئاشمايدۇ. ھايات رەھىمسىزلىككە يەتمەيدۇ. ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى قانچىكى ئىنتىل ۋە قەتئىي بولمىسۇن مۇۋەپپەقىيەتسىز قىممەت ئەمەلگە ئاشمايدۇ.

شەرقىي تۈركىستان خەلقى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ 40 يىللىق ئېغىر ئازاب ئوقۇبەتلىرى ئوتتۇرىسىدا ئۈمىتسىزلىكنىڭ ئەڭ ئاخىرقى گىرداۋىغا كېلىپ قالغىنىدا قارىماي بولغۇن ئۆز مەركىزى ئوتتۇرا ئاسىيادا يېڭى بىر ئۈمىدلەر بىلەن قارىماقتا. چۈنكى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى 30-40 كۈندىن بېرى كۆزلىرى چوڭ ئۈمىت بىلەن ساقلىغان خەلق ۋە كىشىلىرى قۇدرەتلىنىشىنىڭ ئويغۇتۇشى چوڭ ئويغىنىشتۇر. ئۇنىڭدا خۇددى بىز گېزىتىمىزنىڭ ئۆتكەنكى 96-سانىدا ئالاھىدە خەۋەر قىلغىنىمىزدەك، بەردىنىم شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى ئورنىغا يېڭى ئۇيغۇرىستاننى ئەسىس قىلىشنىڭ كىشىلىك تەلەپلىرى بولۇپ ئۇنىڭ يېقىن ئويغىنىش قارىغاندا توختاپ مۇقاۋىمە قىلىشنى خەمەپ ئۈمىت قىلىۋاتىدۇ. بۇ خۇسۇسىتا بېجىڭ رەھبەرلىكى كۆپ ئۈمىتلىك سۆزلەرنى بولىۋاتىدۇ. جۈملىدىن ھازىر بۇتۇن جەمئىيەت تەرەققىي شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلەرمۇ ئوتتۇرا ئاسىيادا ۋە ناھايەت بېجىڭگە ئۈمىت كۆزلىرى بىلەن قاراۋاتىدۇ.

شۇ چاغدا زادى بۇ يېڭى ۋەزىيەت نېمە بولىدۇ؟ بۇ تەخمىنگە ئېنىق ئەمەس. لېكىن بېجىڭنىڭ بەزى مۇئەللىپ ۋە سۆزلىرىگە قارىغاندا مىللىي رايونلارغا بولغان قىسىم چوڭ ئىنتىزار بېرىلىدۇ. ئەكسىچە ئۇلارنىڭ بەزى سۆزلىرىدە يەنە ئەنە شۇنداق قالپاق: «تېررورىستىك ئاۋۇتونومىيە»، «خەلق ئىچىدىكى زىددىيەت؟!» - دېگەن سۆزلەرمۇ ئەسەرلەرنىڭ ئېغىزلىرىدىن چىقىۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن قەتئىي نەزەر بىز ئەنە شۇ نىسبەتنىڭ قەتئىي ئىشىنىمىزكى، ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا يېڭى بىر مىللىي ھوقۇق كۆرەشنىڭ بولۇشى مۇقەررەر. بېجىڭ ھاكىمىيەتلىرىنىڭ يېڭى بىر مىللىي ھوقۇقلىرىنى ئۆزلىرىگە يانىۋېرىشكە مەجبۇر. ئۇنىڭ ھەممىسى پەقەت مۇشۇ خەلق قۇدرىتىنىڭ ۋە كىشىلەرنىڭ ھەل قىلىدۇ.

بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپى ۋەتىنىمىز خەلقى ۋە كىشىلىرى، قۇدرەتلىنىشىنىڭ ئويغىنىشقا ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ ۋەتەن ئەركىنلىكى بولغان قانۇنىي ھوقۇقلىرىنى ھۆرمەتلىنىپ، بىر قانچە ئىزگۈ ھەم ئاكتىپ پىكىرلەرنى ھاۋالە قىلىشىدۇ.

1. يېڭى مىللىي ئەشكىللىنىش تولۇق نامى قانداق ئاتىلىشىدىن قەتئىي نەزەر ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ قۇتۇلۇش نامىغا 115 يىلدىن بېرى جاھان بولۇپ كەلگەن ئۆز ئېلىپ كېلىنگەن «شىنجاڭ» دېگەن بەدنام ئەمەسى قەتئىي قوبۇل قىلماسلىقى شەرت. «تېررورىستىك ئاۋۇتونومىيە» دېگەن ئاتالغۇ ئۆچۈرۈلۈپ ئۇنىڭغا ئۇيغۇرىستان! دېگەن ئەڭ قانۇنىي مىللىي نام قەتئىي بېرىلىشى لازىم. مۇشۇ قانۇنىي نام تىكلەنسە سوزۇلغۇن، 1949-يىلدىن بېرى تولۇق دۆلەت ئاتىلىپ ئوغۇزخان زامانىدىن بېرى ئۇيغۇر نامى ئاتىلىپ كەلگەن مىللىي نامىمىز مۇشۇ مىللەت نامىنى ئاتالمىغان بولىدۇ. بۇنى ئەمەسى خەلق قىزغىنلىق ئاتالمىغانلىقى. بىز مۇشۇ قانۇنىي نامغا ئەمەنسۇپ ھوقۇقلىرىمىزنىڭ كۆپلىكىنى تەلەپلىرى ئەمەلىيەتتە 1988-يىلى دېڭ شياۋپىڭ بىلەن م.س. گورباچېفلارنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىلگەن ئۈچ خەلقلىك 7 تەلىپى يەنە قۇۋۋەتلىنىپ ئوتتۇرىدا، قۇدرەتلىك ۋە كىشىلىرىمىزنىڭ بۇ قېتىم بۇ تەلەپلەرنى ئەستايىدىل ھەل قىلىشىنى ئۈمىت قىلىمىز. ھازىر مۇشۇ 7 تەلەپ ھەل بولسا بىمار ۋەتىنىمىز يەنە ساقايغان ئادەم گۈزەللىشىشنى كۆرىدىغان بولغان بولىدۇ. بۇ يەنە تەلەپنىڭ بىر ئىنتايىن چۈشىنىشلىك ماھىيەتلىك بولمايدۇ.

2. ئەلۋەتتە، بىر مىللەت ئەگەر بىرىگە مىللىي ئۆز تولۇق كۈچلىكىگە ئالىق ھوقۇقلارنىڭ ھامىيى كۆپ. ئۇنىڭ ھەممىسى بىراقتا ھەل قىلىشقا بولمايدۇ. جۈملىدىن بولالمايدۇ بۇ قېتىم ئەڭ چوڭ مىللىي ھوقۇق بېجىڭدىن ئايرىلىپ چىقىش ئەلۋەتتە ھەل قىلىشقا بولمايدۇ. ئۇنىڭ بىرىنچىسى ۋە ئاخىرى، بېجىڭ ئۇنىڭدىكى چوڭ ھوقۇقنى ئەسلى يول بەرمەيدۇ. ئىشەنگەنلىكىمىز، بىزلەر ئۇلۇغ تۈرك ۋاقىتلىق مۇستاپا كامالنىڭ: «مۇستەقىللىقنى سورىمايدۇ، ئالىدۇ!» - دېگەن ئاجايىپ سۆزىنى ئاخىرقى ئەقىل بىزگە ئەپ يارىتىدۇ. بۇنى ئوبدان چۈشىنىشىمىز كېرەك.

3. ئۇيۇشقان سۆزماي ياكى سۆزدىن مىللەتلەر ئەنئەنەت چارىسىنى قىلىشىمىز زۆرۈر. ھازىر مەخپىي مۇختارىيەتكە پايىسىز بولۇۋاتقان ئەشۇ نىقابلىقلارغا ئەگەشمەي قەتئىي ئىتتىپاق بولۇشىمىز زۆرۈر. شۇ يىل 3-فېۋرال غەربىي بىر چوڭ رادىئو ئەزەربەيجاننىڭ ۋە قازاقلارنىڭ ۋەتىنىمىز قەلەرنى سېلىشتۇرۇپ، مىللىتىمىزنىڭ قىسمەت قىزىقتۇرغان بەزى سۆزلەرنى ئاڭلىتىپ. يەنە شۇ رادىئو ۋەتىنىمىزنىڭ ئىلى، ئالتاي، تارباغاتاي ۋىلايەتلىرى ئەزەلدىن قازاقىستاننىڭ بىرى ئىدى دەپ ئوچۇق جاكارلىدى. بەزى خىتاي زەھەرلىرى «مىللىي بۆلگۈنچىلىك قارشى؟!» باھانىسى بىلەن مىللىي ھوقۇقلىرىمىزنى ھاقارەتلىك سۆزلەرنى ئوتتۇرىغا قويىۋاتىدۇ، بۇنىڭغا ئەگەشكەن يا غەزەپلەنگەن بىر قىسىم ۋەتەنداشلىرىمىز ۋەتىنىمىز قۇدرەتلىك كۆتۈرۈلۈشكە چاقىرىۋاتىدۇ. بىز بۇنىڭ ھېچ بىرىنى قۇۋۋەتلىمەيمىز. غەرب ئەشۇ ئاقاتلار ھاۋادىن بىر بىلەن، ھاۋادا ئۇچۇپ تۇرسۇن. خىتاي ئەشۇ ئاقاتلىرىغا مۇنەققە قۇدرەتلىك قاتتىق بېرىپ ئوتتۇرىدا ئىزچىل بىلەن پىشقان كۈچ سەرپ قىلىشىمىز كېرەك. بولمىسا بىز قانداق دىننى شۇ ۋاقىت ئىشلىرىمىزدىن ئۈمىت قىلىمىزكى. شەرقىي تۈر-

داۋامى 2-بەتتە

بارلىق چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىر ۋەتەنداشلار بىرلىشەيلى!

مۇراجىئەتنامە

ئەزىز ۋەتەنداشلار!

بۈگۈنكى كۈندە دۇنيا بويىچە تۈركىيە بىلەن سەئۇدىيە ئەرەبىستانىدا، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن ماڭغۇلىيەدە، ئافغانىستان بىلەن پاكىستاندا، ھىندىستان بىلەن ھىندونېزىيەدە ۋەتەندىن يىراقتا بولۇپ بىر مىلليونغا يېقىن شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز ۋەتەندىن جۇدا بولۇپ ياشاپ كەلمەكتە. بۇ قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئۆز ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان ھەر قايسى ئەللەرنىڭ پۇقرالىقىغا ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ھەرگىزمۇ ئۆزلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستانلىق ئىكەنلىكلىرىنى ئۇنۇتقىنى يوق ھەم ئۇنۇتمايدۇ. ئەپسۇسكى، بىز ھازىر دۇنيادىكى مىلليونلىغان مۇھاجىرلار قاتارىدا ۋەتەنسىزلىكنىڭ ئىستىقبالسىز ۋە جىسمانىي ئازابلىرىنى تارتىپ كېلىۋاتىمىز. ۋەتىنىمىزدىن كېتىشكە تارتىمىز. مۇقەددەس زېمىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى مەجبۇرىي تاشلاپ چىقىپ، چەت ئەللەردىن پاناھلىق ئىزدىگەن ئىشلىرى ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرىدا داۋام قىلماقتا.

لېكىن بىز ئالدى بىلەن شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئۆتۈشىمىز لازىمكى، بىز ئۈچۈن مۇھاجىرلىق قانچىلىك ئېغىر بولمىسۇن، ۋەتىنىمىزگە ۋاقىتلىق ياتلا بولۇپ، ھەرخىل ئىشلىرىمىزگە ھاجەت - مەنىۋى غەمخورلۇق قىلىپ كېلىۋاتقان ئىسلامىيەت ۋە ئەنئەنىلىرىمىز يارغا نىسبەتەن كۆپ يەردە كەڭ. جۈملىدىن بۈگۈن سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار، ئۆزلىرىنىڭ تىلىدا 50 نەچچە ئوتتۇرا مەكتەپ، ئىلمىي ئىشلەر بىلەن تەرجىمە ئىشلىرى بىلەن تونۇشتۇرۇلۇپ كەلمەكتە. ئۇيغۇر ئەدەبىياتى بولۇملىرىدا ھەر خىل يوقىلىپ كەتكەن كىتابلىرىنى نەشر قىلماقتا. ھازىر سوۋېت ئۇيغۇرلىرى ئىچىدە 200 دىن ئوشۇق پەن كاندىداتى، ئوقۇغان يۈزلەرچە دوكتورلىرى بىلەن ئاكادېمىكلىرى بار. ئۇلار مەخسۇس ئىنستىتۇت قۇرۇپ (ئىنستىتۇتتا 80 كىشى)، ۋەتىنىمىزنىڭ تارىخى مۇھىم ئىلمىي مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللانماقتا. بولۇپمۇ 1989-يىلى تۇنجى قېتىم ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقىي مىللىي ئاۋازى بولغان گېزىت ئوقۇرمەنلەرگە يەتكۈزۈپ تۇرۇۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھازىرقى ئۆزگىرىش سىياسىتى سايىسىدا ئۆز ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

بۈگۈنكى دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ پايتەختى سەئۇدىيە ئەرەبىستانى بىز ئۈچۈن تېخىمۇ چوڭ غەمخورلۇقلارنى قىلىپ، جىددىي 52 مىڭ ئىلىق مەخسۇس ئۇيغۇرلارغا ئىشخانە ئېچىپ بەردى. ئۇلاردا ئىشلەتمىزنىڭ ھەر خىل قوشۇلماقتا. بۇنىڭ نەتىجىسى دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ خەلقئارالىق تەشكىلاتلىرى بىزنى چەتتە قالدۇرۇپ قويماي، كۆپلىگەن ماددىي ياردەملەرنى قىلىپ، دىنىي تەربىيە جەھەتتە ئالغا ئىلگىرىلەش ئۈچۈن كۆپلىگەن ئىشلار قىلىپ كەلمەكتە.

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن كەڭ مەيدانىدا تەشكىلاتلار «شەرقىي تۈركىستان ۋەقفى»، «قازاق تۈركلىرى ۋەقفى» قاتارلىق قۇرۇلغان. ئۇلار ئۇيغۇر، قازاق، تۈرك خەلقلىرىنىڭ تىلىدا «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» مەجمۇئەسىنى نەشر قىلىش ئارقىلىق ئۇلارنىڭ تارىخىي، سىياسىي ۋە ئەدەبىي ئەسەرلىرىنى كۆپ تىللاردا تارقىتىپ كەلمەكتە. بۇنىڭ نەتىجىسىدە ئۇلار ئەللەرنىڭ سىياسىي قوللىشىغا ئېرىشىپ، مۇھاجىرلارنىڭ خەلقئارادا ئەھمىيىتى ئاشماقتا.

شۇنداق قىلىپ بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن شەرقىي جەنۇبىي ئاسىيا بويىچە چوڭ مەركەز تۈركىيە ۋە سەئۇدىيە ئەرەبىستانىدىن باشقا ھىندونېزىيە، مالايزىيە قاتارلىق ئەللەرمۇ بىزگە ئورۇنلۇق غەمخورلۇقلاردا بولۇپ كەلمەكتە. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۈگۈنكى ئىشلىرىمىزنىڭ ئىچىدە بىزنىڭ بۈگۈنكى ۋە مۇستەقبەل كېلەچىكىمىزگە ۋاستە بولىدىغان مۇناسىۋەتلىك بىر قانچە ماقالىلەرنى ئېلان قىلىۋاتىمىز. مەقسەت ئاتالغان دۆلەتلەردە ئۆزىمىزنىڭ چەكسىز تۇيغۇلىرىمىز...

لىرىمىزنى بىلەن ئۇرۇپ تۇرىمىز. خوش - شۇ چاغدا بىز مۇھاجىرلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىمىز يوقىلىشقا قارىتىلىپ ئىبادەت قىلىمىز، ئاتا - ئانىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۈگۈنكى ھالى نېمە بولدى؟ بىز ئۇنىڭغا قانداق مۇناسىۋەتلىك بولۇشىمىز لازىم؟ دېگەن سوئاللارنىڭ ئىچىدە ئۆزىمىز ئۆزىمىزدىن سوراۋاتىمىز. بىز ئۇلارغا ئۆز ئىشىمىزگە، بۇ سوئاللارغا ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ يۈرىكىنى تىترىتىپ، غەزىپىنى كەلتۈرۈپ، ۋىجدانى ئالدىدا جاۋاب تېپىپ: «بۈگۈن بىزنىڭ ئالدىمىزدا تۇرغان بىردىنبىر مەسئۇلىيەتلىك ئىش - بىرلىكنىڭ ۋەزىپىسى بولۇشتۇر!» - دەپ جاۋاب بېرىشى كېرەك. ۋە شۇنىڭدىن جاۋاب بېرىشىمىز كېرەكلىكى ئۇچۇن كۆپ جانابى ئاللاھ ئۆزىنىڭ مۇقەددەس كالامىدا: «حب الوطن من الايمان!» - دېگەن. ۋەتەننى سۆيۈش دىننى سۆيۈش بىلەن بەرابەر دېگەن بۇ ئۆگىتىش بۈگۈن بىز شۇنداق قىلىپ شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئالدىدا ۋەتەننى ئەزىز، ۋەتەننى قىممەتلىك ھېچنەرسە يوقتۇر. ۋەتەن ئۈچۈن ھەممە مۇمكىن ئەمەستۇر. بىز بۈگۈن سائادەت ئەمەس، يۇرتلىرىمىزنى سېغىنىپ، ياد ئېتىپ چىقىرىشقا تېگىشلىك ئەمەسمىز.

ھالبۇكى، ئانا دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى بۈگۈنكى ئەھۋال قايغۇلۇق ۋە ئېچىنىشلىق ئەھۋالدا. مىللىتىمىز دۇچ كەلگەن غايەت مۇدھىش كېلىپ مىللىي تەقدىرلىرىمىزنى مۇھاجىرەتتە داۋاملاشتۇرۇشقا مەجبۇر قىلماقتا. ئەلەم بىز قايغۇلۇق ھالىمىزنىڭ مۇكەممەل بىر بۆلىكى كۆز ئالدىمىزدا تۇرۇپتۇ. ئالىمگە بىلەن ئۆز يۇرتىمىزدا ئۆز زېمىنىمىزنىڭ ئانا ساناسى مەسىلىسىنى ئايلىنىپ كېتىشى قورقۇنۇچلۇق. خىتاي ئىشغالىيىتى تۈپەيلىدىن مۇھاجىر ئاقىنى تۈگىمەي ئۈزلۈكسىز ئېقىۋاتىدۇ. خىتاي كۆچمەنلىرىنىڭ ئاقىمىغا تاقابىل تۇرالمايمىز. بىزنىڭ قانۇنىي ئىگىلىرى كۆچۈپ كېتىۋاتقان بولسىمۇ، چەكلىمىلەر بىلەن ھازىرغىچە ئۇلارنىڭ ۋەتىنىدىكى خىتايلارنىڭ سانى 7 مىلليونغا يەتتى. ئۇلار يەنە 100 مىلليون كىشىگە يەتكۈزۈپ بىزنىڭ بۇ يەرلىرىمىزنى بۇيرۇقلۇق خىتاي ئېكسپانسىيەسىنى كۈچەيتمەكتە. بۇنىڭ ئۈچۈن خىتاي ئىستېلاچىلىرى 60 مىلليون يۈەندىن ئارتۇق مەبلەغ ئاجرىتىپ، ھازىر بۇ ئادەم خىتاي ئىستېلاچىلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ تۇپراقلىرىغا كۆچۈرمەكتە. خىتايلار بۇ يەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز ئالدىغا ئىگىلىۋالماقتا.

کستانىدىكى تۇرپان مەسىلە، تېخى - ئىستانبۇل ۋە ئانا ۋەتەن يۇرتلىرى، ئۇيغۇرىستان ۋە چوڭ ئاق لەشكەرچە تۇرىدىغان ئىسلام بىرلىكىدە ئىبادەت قىلىپ دىيارلىرىمىز ئۈچۈن قۇربانلارنى ئايالىمىزنىڭ ئۇرۇقلىرىدىن ئۈزۈلمىگەن بولدى. قىممەتلىك قۇرۇلتاي ۋەكىللىرى!

ھازىر دۇنيادا شۇنداق چوڭ ئىشلار، مەسئۇل ۋە ئۆزىمىزگە تۇتقان ساداقەتلىك ئاتالار، ئانىلار، كۆڭگۈرلەر يارىتىلىپ كەلمەكتە. ئۇلار ئۆزىنى سايلىغان خەلقنىڭ دىنى بىلەن خىزمەت قىلىپ، ئۆزى سايلىغان مەركەزنىڭ خەلقى ھەمىشە ئۈچۈن ئىشلەشكە ھەيران قىلماقتا. بىلەن ئۆز بىرلىكىمىزنىڭ بىرلىكىدىن ئانا شۇنداق دېيىلىدۇ، ئېتىقادىمىز، كۆڭۈللىرىمىز! ئىسلام ئانا - ئانىمىز چوڭ ئىنسانىيەتلىك، ساھىبىقىران ئىنسانلىرىمىز. ئەگەر مۇسلىمانلار ئۇلارنىڭ ۋەتەنلىرىنى توغرا يولدىن، قانۇنلۇق ئاساسلىرى بىلەن مەھكەم ئۇرۇقلىرىدىن قانداق ئاتىشىمىز كېرەك. چاغدا بىز ئىشىمىزنى، ھازىرقى مۇقەددەس ئىشلار چوڭ ئىسلام بىرلىكىنى بۇ مەسىلىدە چوڭ - چوڭ مۇتەخەسسىسلەر، بىلگىلىرىمىز ۋە مۇھاجىرلارنىڭ قىممەتلىك ۋەكىللىرى.

بىجىڭنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا توختىماي يۈرگۈ-
زىپ كېلىۋاتقان ئىشغالچى قانلىق زۇلمى - كۆزگە كۆرۈنگەن ھالىي
كادىرلىرىمىزنى ھەر خىل تۈردە يوقىتىشتىن ئىبارەت بولماقتا.
بۇ جەھەتتە ھازىرقى بىجىڭ دىكتاتورلىرى شەرقىي تۈركىستان
ئۈچۈن ئەڭ ئېغىر جىنايەتلەرنى كەلتۈرگەن جاللات دېڭ شياۋپىڭ-
تالالا بىلەن شانلىق ئىشىنى يەلە رەسمىيلەشتۈرۈپ كەتتى. ھەسسىلەپ، بىجىڭ
دىكتاتورلىرى 40 يىل ئىچىدە گوتاسۇن كە 1.2 مىليون ئادەتە ۋەتەندا-
شلىرىمىزنى قەتل قىلىپ، 100 مىڭلىغان ياشلىرىمىزنى ھەبسىگە
سۈرگۈن ۋە ئۆلۈمگە، ھازىر تۈرمە لاگېرلاردا تۇتۇپ كەلمەكتە.
بۇنىڭ مىسالى ئۈچۈن بىز مەشھۇر مىللىي ئەرباپلىرىمىزدىن مەرھۇم
مەسئۇد ئەپەندى، سابىر باتىلىق، ئابدۇللا زۇنۇن، مەرھۇم قارىسى،
ئەسھەد ۋەلى داموللام، ئابدۇۋەلى داموللام، ھەبىبجان سابىر ھاجى
جان بولدى، قاسىم ئاخۇن ئىسمايىلى، ئەنۋەر ھەسەن ئالىم ئىمىن،
ئىبراھىم تۈردى، قۇربان تۈردى ۋە نۇر نىيازغا ئوخشاش قە-
ھرىمانلىرىمىزنىڭ ئېچىنىشلىق ئۆلۈمىنى ئەسلەيمىز، كۆز ئالدىمىزغا
كەلتۈرسەك ئەلەم چەكمەي تۇرالمايمىز. ھالبۇكى، بۇلارنىڭ قايسى
خىتاي زۇلمىغا قارشى تۇرغان بولسا، بىجىڭنىڭ قىلمىشى بو-
يۇندى، ئۆلتۈرگەن. ئەگەر سىز قەيسەرلىك چاقىرىقىنى ئاڭلىماي تۇر-
ۋاتقان بولسا، يەنە بىرلىرىنى نازۇك جايلىرىغا زەخمە يەتكۈزۈپ

قىيناپ ئۆلتۈرگەن. ئىشقىلىپ، بۇ خىل ۋەھشىيلىكنىڭ چەك-چېگرىسى
يوقلۇقىغا بىز بىلىمىز. بىجىڭنىڭ بۇ قانلىق جىنايەتلىرى يالغۇز
خىتاي تىلىدىكى نەشرىياتلاردا ئېلان قىلىنغان بولسا، قەغەزگە يېزىلمىدى.
بىجىڭ ھاكىمىيىتى ۋە ئۇنىڭ قانلىق جىنايەتلىرىنى يوشۇ-
رۇپ، خىتاي تىلىدا بولسىمۇ، يەنە بىر پاكىتلارنى ئاشكارىلاپ تۇ-
رۇۋاتقان ئۈچۈن شۇنداقلا ئېچىشقان، ئالغان ئالدىراش بىلەن مىللەت-
لەرنى تىنچىتىپ ئىشلەشتىكى ھىيلە-نەيرەڭلىرىنى يۈرگۈزۈپ
كېلىپ، جاھان ئىسلاھاتقا يۈزلەنگەن ئالدىغا يۈرۈش قىلماقتا. بۇ سىياسەتنى
بىلگەن تۈرلۈك ئىنقىلابچىلارنىڭ بىرىمىز دۇنيادا شەرقىي تۈركىستاندىكى
ئىپادە. چۈنكى دۇنيادا تۈركلەر دىيارى يوق. ئۇيغۇر-
لار تۈركلەرمۇ؟ ياكى سىرلىق خەلقمۇ؟ شانلىق مىللىي
تارىخىمىزنى، مىللىي مەدەنىيىتىمىزنى، ئۆزلۈك ھوقۇق-
لىرىمىزنى بىر تۇتاش قوغداش ئۈچۈن بىز تۈرلۈك كۈرەشلەرنى يۈرگۈز-
دۇق. ئەنە ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئاقىۋەتلىرىدىن ئىبرەت ئالايلى.

ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىر ۋەتەنداشلار!
بۇ ئىشنى دائىم ئەستە تۇتۇپ، ئۆزىمىزنىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالىنى
ئۈچۈن نېمە قىلىشىمىز كېرەك؟ بۇ جەھەتتە بىز تۆۋەندىكى ئىشلارنى
مۇراجىئەت قىلىمىز.

1. ھازىر چەتئەللەردىكى بارلىق ۋەتەنداشلىرىمىز ئىچىدە
ۋەتىنىمىزدە يۈز بېرىۋاتقان نىسبەتەن دىنىي، سىياسىي ئىستىقلالىي
ئىلگىرىلەش بىلەن بىرگە ھەر دىنىي مۇسۇلمانلىقنى ئەكس ئەتتۈرۈشنى
گويا بىجىڭنىڭ ھەرىكىتىنى چاتاق قىلىپ، يالغۇز ياق،
بۇ بىجىڭنىڭ ھەرىكىتىگە ئەمەس، جىددىي بىر مەسىلە. مىللىتىمىزنىڭ مۇشۇ
ساھادا قىلىۋاتقان ئورۇنلىرىنىڭ نەتىجىسى. بۇنى مۇشۇنداق
ھوشيارلىق بىلەن تونۇشىمىز كېرەك.

2. بىز ھەر بىر مۇھاجىرلار، بولۇپمۇ ھەر بىر ئەللەردىكى مۇھا-
جىرلار مىللىي ئەنئەنىلىرىمىزنى چىڭ ساقلاپ، ئىتتىپاق تۇرۇپ، بۇ-
تۈن ئۈچ مىڭ بىلەن ۋەتىنىمىزنىڭ ھازىرقى ئېغىر ۋەزىيىتىنى كۆز-
گە ئېلىشقا تىرىشىشىمىز كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن ھازىر ۋەتىنىمىزدە دا-
ۋام قىلىۋاتقان چوڭ مىللىي ھوقۇق كۈرىشىگە ياردەم قىلىپ، مىللە-
تىمىزنىڭ يېڭى بىر مىللىي زامانىۋى پەن، تېخنىكا ۋە ئوقۇش قولغا كەلتۈ-
رۈشكە ھەسسە قوشۇشىمىز لازىم. پۈتۈن خەلقئارا مۇھاجىرلىق
ھوقۇقلىرىمىزنى پايدىلىنىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ ئەھۋالىنى تونۇشتۇ-
رۇۋاتقان ئەللەرگە ئاۋازىمىزنى يەتكۈزۈپ، شۇنداقلا ئىشلەپ،
ئازادلىق ۋە مىللەتنىڭ خەلقئارا مەيدانلاردىكى قوللىشىغا ئېرىشىشىمىز
تېگىشلىك.

بۈگۈن ئاپار باللىرىڭ

بالاساغۇنى

شانلىق ۋەتەن تۈركىستان،
چۆللىرىڭغۇ گۈلىستان.
بىز سېنىڭدىن ئايرىلىپ،
باغرى قانە ۋر باللىرىڭ.
ئۇيغۇر خەلقى خار بولدى،
پارچە نانغا زار بولدى،
قوينىڭ بىزگە تار بولدى،
ئۇرغاپ دەيدۇ باللىرىڭ.
ئانىمىزنىڭ مېھرىۋان،
مېھرىڭگە بىز تويمىغان،
ئانىسىدىن ئايرىلغان،
سەرسان بولدى باللىرىڭ.
سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان،
ئۇيغۇرلارغا خان بولغان،
ھارۇن مۇسا قاراخان،
غېرىپ بولدى باللىرىڭ.
بېشى گوبى چۆلىدۇر،
ئايغى ئەنجان يولىدۇر،
ئات بېشى نارىن كۆلىدۇر،
زارلىگەن جايى باللىرىڭ.
بالاساغۇن، ئىسسىق كۆل،
ساغىنىشنىڭ جايى بول،
شانلىق ۋەتەن ئامان بول،
بۈگۈن ئاپار باللىرىڭ.

بالاساغۇنى: مەشھۇر ئىنقىلابچى ئەلخان تۆرەم.

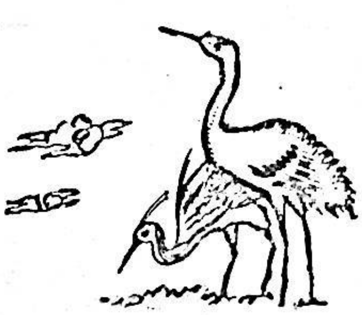

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ نەشرى ئەپكارى

1990
فېۋرال
2-سان
(№ 96)

گېزىت 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز، بىزلا پەقەت بىزلا ۋە مەڭگۈ ئۇ-
نىڭ ئىگىسىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بىز ئۇنى ئەقىل-يادىمىزدىن چىقارمايلى.
ئۇنىڭ ئەركىن-ئازادلىقى ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداققىچە كۈرەش قىلايلى!

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ مىللىي تەقدىرىنى ھەقىقىي مىللىي ھوقۇق-ئىمتىياز، چىن ئىنسانىي تەڭلىك-بارابەرلىك، كەڭ كۆلەمدە سۆزلىشىش يولى بىلەن يېشىپ ھەل قىلىپ، ئۇنى تولۇق خەلق ئازادلىقىغا ئىگە قىلىۋالايلى.

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپى ۋە ئىسمىمىزنىڭ بۈگۈنكى يېڭى ۋەزىيەتكە قارىتا مۇھىم باياناتى.

ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى بىر-بىرىگە قارىغۇ قارشى ناھايىتى چوڭقۇر ئىللىكى ۋە رىقابەت كەلمەكتە. ئۇنىڭ بىر نەسىل ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز ئۈستىدە خىتاي سوتسىيالىستىك تۇزۇمى كىمىنىڭ ئوردىسىدىن بىلەن ئىشىك ئاچقان بىر يىلى قىسمەن تۇرۇۋەتكەن نەچچە خەلق ۋە ئېلىمىزنىڭ تۇپرىقىدا تىنچلىق بىنا قىلىشقا ئۇرۇنغان مىللىي ۋەكىللەر بىلەن تىلىنىڭ ئارىسىدا بىلەن ۋە تەشەببۇس قىلغان ئوتتۇرا ئاسىيادىكى جۇمھۇرىيەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ھەممىسى ئۈستىدە چوڭقۇر سۆز باشلىغان. بۇ سۆز ناھايىتى جىددىي مۇنازىرىگە ئايلىنىپ كەتكەن. بۇنىڭ ئۇلۇغلىرىدە تۇغۇلغان بىجىڭنىڭ چىققان بۇ قارارى يوقۇرىدا بېجىلىك ئەمەلدارلار قاتارىدا خىتاي مىللىي ئىشلار كومىتېتىنىڭ رەئىسى-سابىق رەئىس ئىسمائىل ئەھمەد رايىسە تېپىلىك قىلماقچى بولغان.

ئەلكىنچى خەۋەر-ئۇرۇمچىدە داۋاملىشىۋاتقان تۈغىنى باشلىغان ئەتە-ئىنقىلابىي خوتەننىڭ قارغىلىق ناھىيەسىدىن ئۇچ-مىڭ ئەمگەكچى خەلق ۋە ئوقۇغۇچىلار ئىشتىن چىقىپ، ئۇرۇمچى قاتارىغا تولۇق خوشنىسى يېزا ئاھىسىدىكى قانات يېيىپ كەتكەن. بۇ خەلق ئاھالىسىنىڭ ھازىرقى شەرقىي تەرەپلەر قاراپ سىلجىماقتا. خىتاي ھەربىيلىرى بۇ ھەرىكەتنى قوراللىق بېسىپ ياتقۇزماقچى بولۇۋاتىدۇ. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپى تۆۋەندىكى تو-خۇنىلىكىدە سىياسىي مەيداننى ئاشكارە ئېلان قىلىشنى ۋاجىپ تاپتى.

1. شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپى بىرىنچى مەسىلە ئۈستىدە ئۆز نۇقتىنەزىرىنى مەلۇم قىلىدۇ. شەرقىي تۈركىستاندا تولۇق مىللىي مۇختارىيەت بېرىش ئىشى-بۇ سوتسىيالىزمنىڭ ئۇتۇقلىرىنى كۆرسىتىپ، بېيجىڭنىڭ ئۇلارنىڭ قارىغان ئىجتىمائىي تۈزۈمى، چوڭ خوشنىمىز سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ (مۇھىم ئىسلاھاتلىرى) سىياسىتىدە تۈپكى نىيەت كېيىنكىدىن بىر قانچە باشلانغان بولسىمۇ، لېكىن بۇ بۇ تۈزۈمنى ئالماشتۇرالمىدى. چۈنكى بۇ ئۆكتەبىر ۋە دۇنيا مىللىي تەرەققىياتىنىڭ تەلىپى، مىللەتلەرنىڭ بېسىقىپ كېتىۋاتقان بولمايدىغان مىللىي ئېھتىياجى بولۇپ، شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئەمدى خىتاي خەلقى قانداق ھو-

قۇق-ئىمتىيازدا ياشاۋاتسا شۇنداق ھوقۇقلىق بىر ئەل بولۇپ ياشاشقا ھەم قادىر. ھەممە نەسىل ۋە دەرىجىدىكى بىرنەچچە ئاۋۇ ئۇنداق بىر سوتسىيال مىللىي ئىستىقلالىيە ئەڭ يول بىر دەۋر قانىكەن-بىز بۇنى تەرىكلەپ تۇرۇپ ئۇنىڭ تولۇق، ئەل-تو-كۈس ۋە ئاقىلانە كېلىشىلەرنى تەلەپ قىلىشقا يارىغان دەلىمىز. لېكىن بىز شۇنى قەتئىي تەكىتلەيمىزكى، بۇ جۇمھۇرىيەت تەسىس قۇرۇلغان ئەينى تولۇق سىياسىي تۈزۈلۈش كەيناچە جۇمھۇرىيەت ئىچىدە پەقەت بولماي، ئاخىرى بىرگە، ھەقىقىي ھوقۇق قىلىدىغان جۇمھۇرىيەت بولۇشى شەرت. بۇ شەرت نىھايەت مۇشۇ دەۋرنىڭ تەلىپى ئۈچۈن تۈز يول تولۇق تىل ھەم ئىختىيارىي مۇستەقىللىكى ئىگە بولۇشى لازىم. شۇنداق قىلىپ بۇ تەسىس ئىشى ھەرگىز ۋەيران بىلەن ئۇرۇشچى ئارىسىدا بولماي، چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بېيجىڭ ئۈزۈك ئىسرار قىلغان (شائىرى ۋە ئۈزلۈكسىز 1989، 10. ئاي) يەنە ئەسلىدىكى ۋە كېلىشىمنىڭ قانۇنلۇق بىلەن كەڭ ھەم توغرا سايلام داۋامىدا، كۆپ ئىلمىي تەمىنلەشكە ئېرىشىشى لازىم. بۇ ھەرىكەتلەرگە پەقەت مۇناسىپ ئاشكارە دۆلەت ئەللىرى ۋە كېلىشى قاتنىشىشى لازىم. ئەگەر بۇ جۇمھۇرىيەت مۇشۇ يولدا قۇرۇلغان ئىسلاھات ئىلگىرى بولمىسا ئۇچىغا چىققان تەلەپلەرگە ئايلىنىدۇ.

2. بىز خىتاي تەرەپتە كۆتۈرۈلگەن ھەرىكەت ئىنقىلابىمىز، تولۇپ-تاشقان ۋە يالغۇزلۇق-بۇ تەرەپلەرنى ئىنسانىي تەلەپ بىلەن تەقدىرلەيمىز. بىز شۇ يەرگە قانداق دەپ قىلىۋاتىمىزكى، ھازىر بۇ ۋە ئىسمىمىزدە مۇشۇ ئالغان ئۇچ ھەرىكەتنىڭ ھەممىسى زىيانلىق بولۇپ، ھەر مىللەت باشقا كۆتۈرۈشى مۇمكىن. بىز بۇنىڭ نەتىجىسى كۆرسەتكىنىدىن ئىلگىرى بىلەن ھازىرقى خەلق ئارا دىپلوماتىك قۇۋۋەت ۋە ئاتالمىش-ئىزىنىڭ خەلقىمىزنى ئالداپ بىزنىڭ بىرلىكىمىزدە قۇۋۋەت ئىچىدە ئەسلى يول بەرمەسلىكى كېرەك دەپ ھېساپلايمىز. ئەمدى ۋە مەندە بىر باك مىللىي ياش ئىنقىلابىي مۇۋەققەت رەھبەرلىكى، ئەگەر جۇمھۇرىيەت كۆتۈرۈلمىسەك ئەمەلگە ئاشسا بۇ ئىنقىلابىي قوراللىق يولى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇش مۇمكىن. بىز ئاخىرىدا شۇنى قاتتىق تەكىتلەيمىزكى، ھەر قانداق ئىشلارنىڭ ئاستا خىتاي ھەربىيلىرى قوراللىق ئىشلىتىش سىلىكلىرى كېرەك!

مىللىي ئۆرپ-ئادىتى بىلەن روھىيەتلىرى، بۇ روھنى ئەۋلادقا
ئەۋلادقا ئۆتكۈزۈشلىرى لازىم (بۇ ھەقتە گېزىتىمىزنىڭ 1982-يىل 2-
(35) سانىدا ئېلان قىلىنغان مەخسۇس بەتنى گېزىتىمىزنىڭ ئا-
خىرىغا قوشتۇق. تولۇقتۇرۇپ چىقىشلىرىنى ئىلتىماس قىلىمىز).
يوقۇرقى ئىككى دەلىلنى قوشقاندا خىتاي مۇستەم-
لىكىچىلىرىنىڭ بۈگۈنكى ئەڭ چوڭ قەستى — تولۇق ۋە-
تىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى خىتايلاشتۇرۇش بولسا قىلىپ
كېلىۋاتقان ھەربىي سىياسىي جىنايەتلىرى ۋە قىرغىنچىلىق شۇ-
لارنىڭ پەيدىن-پەي ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇشىدۇر. ھەر بىر ئوقۇغۇچىغا ياخشى
مەلۇم. خىتاي دىكتاتورلىرىنىڭ 1954-يىلى ھەممىدىن كىچىك
خىتاي ئۆلكىلىرىدىن بولغان ھەربىي ئۆزۈم «ئىشلەپ
چىقىرىش قۇرۇلۇش ئارمىيىسى» دېگەننى بىزنىڭ ۋەتىنىمىزدە
قۇرۇشى ئۇلارنىڭ شەرقىي تۈركىستاننى ئۇزاق مۇددەت
ھەربىي يول بىلەن باشقۇرۇش ئۈچۈن ئويلاپ تاپقان ئىجا-
يەتلىك بىر تۈزۈمى ئىدى. چۈنكى دۆلەتنىڭ مۇنتەزىم
ئارمىيىسى خەلقنىڭ ئىچىگە قاتناشمايدىغان بۇ ئارمىيە ئارىلاش-
قاندەك ئارىلىشالمايتتى. بۇ ئارمىيە سانائەت، سودا، يېزا
ۋە چارۋىچىلىق ساھاسى بىلەن خەلق ئىچىگە سىڭىپ كىرىپ ھوقۇق-
لاپ كېلىدىغان ئىكەن، ھەتتا ئەڭ چەت ھەم كىچىك يەرلەرگە ھەممە يەرلەر-
گىچە ئۆرۈكلەپ، ۋەتىنىمىزنىڭ پۈتۈن ئىچكى ۋە مىللىي
ئىقتىسادى بىلەن ھەممە يەرلىرىنى قولىغا ئېلىۋالدى.
بۇنىڭ بىلەن مىللەتلەر ئارىسىدا ھەشەمەتلىك ئىشلىگەنلىك
كېلىپ چىقىپ پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان كىچىكلىك
نامرات قىلىنغان مۇستەملىكە بولدى ۋە بولماقتا. بۈگۈن بۇ ئارمىيە
يەنە ئىككى يېرىم 3 مىليوندىن كۆپرەك كۈچكە ئىگە. ھازىر ئۇ-
لارنىڭ قولىدا ۋەتىنىمىزنىڭ ئەڭ مۇنبەت يەرلىرى، دەريا بويلىرى
بىلەن يېشىل يايلاقلىرى، ئاتا-بوۋىلاردىن قالغان يېڭى تىككىلىك
ماشىنىلىرى بىلەن ئەڭ چوڭ ئېلېكتىر ستانسىلىرى، يۈز-
دىن ئوشۇق ھالالىق زاۋۇتلىرى بىلەن 500 گە يېقىن مۇكەممەل
سودا دۇكانلىرى بار. ھەربىي جەھەتتە بۇ ئارمىيە
ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان پۈتۈن يەرلەرنىڭ خەۋپسىزلىك
ئىشلىرىنى ئۆز ئۈستىگە ئېلىپ، ئىچكى تۈزۈم بىلەن
شۇغۇللىنىپ، مىللەتلەرنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈش ئۇسۇلىنى كەڭ
قوللانماقتىدۇر. بۇ بىر يەرلەرنىڭ بەدنام مەدەنىيەت ئىنقىلابى
دەۋرىدە: «لاۋۇلەرنى ئۆلتۈرۈپ تىنچىتىمىز» - دەپ مىڭلىغان
مىللەتلەرنى قانلىق ئوردا باستۇرغانلىقىنى بۇنىڭ خەلقىمىز
ھېچ قاچان ئۇنتۇيالمايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ قانخور،
سۆڭەكخور ئارمىيە ھەققىدە ئازراق ئېيتىپ ئۆتمەكچىمىز. ئاھا-
لىنى كۆچلۈك ئازلىق پىكىرلەر بار. سىز ۋە كەلگۈسىدىكى
ئەۋلادلىرىمىزنىڭ خەلقنىڭ مۇشۇ پىكىرلەرگە ئالاھىدە
بولۇشۇم ئارمىيىنى يوقىتىش ئۈچۈن قارشى تۇرۇش ئۈچۈن بىرلىشىپ
ئەگىشىپ بېرىشقان ئۇلۇغ يەلكە.
ئەمدى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ 100 مىليون
خىتاي كۆچۈرۈپ چىقىپ ۋەتىنىمىزنى خىتايلاشتۇرۇش بولسا

قېلىپ كېلىۋاتقان مىللىي ھەرىكەت ئېلىپ بېرىلىۋاتىدۇ. بۇ
ھەقتە بۈگۈن پۈتۈن ۋەتەن خەلقىمىزنىڭ قانچىلىك
بىئارام بولۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلەلەيدىغان بىلىسەن. ئو-
زىمىز پۈتۈن بالالار ئاپەتنىڭ تۈپ مەنبەسى مۇشۇ خىتاي
بۈگۈن بۇ شۇملۇق پىلان ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا شۇنچىلىك
جىددىي ھەم ئەتراپلىق ئىشلەۋاتىدىكى، ھازىر ھەر كۈنى
يۈز بىلەن ئۆرۈمچىگە كۆچۈپ خىتاي كۆچمەنلىرى تۆكۈلمەكتە،
ھەر يىلى ئۇنىڭ ئۇزۇن ئويلاشتۇرغان ھەممىسى ھەيكەللەر ئۆز-
لىرى ئىچكىرىگە يېڭى بىر ئادەم كىرگۈزۈپ خىتاي ئەۋەتىلمەكتە.
ئىدى. ئىچكى 2 كۈنلۈك ئارىلىقتا ئېچىلىۋاتقان ئاتالمىش
قورۇق شائاڭالىق، ئۆزەن، ئەيەن ھەتتا ئارقىدىكى
خىتايلار چاقىرىلماقتا. بۇلار ھەيۋەتلىك بىر زور
پىلانلىرى ئاساسىدا ئەڭ ئۇزۇن ئۆتۈپ، ئەلنىڭ
قىسمى ۋە ھەممە ئىلىمنى ئىشغال قىلىپ ئارقىلارنى ئېلىپ
كېلىۋاتىدۇ. شۇ يىلى 2 ئاي ئىچىدە يۈز مىڭ بويىچە،
يەنە قولدا ئاخىرقى ئەسكەرلىپ بۇ كۈنلۈك يۈز
مىڭ ئوشۇق كىشىلىك بىرلىككە كۆچۈرۈش ئۈچۈن چو-
شۇ ئاخىرقى پىلان بولدى. ھازىر ۋەتىنىمىزنى ئىشغال
قاچانلارنىڭ سانى يەتتە مىليوندىن ئېشىپ كەتتى.
مانا بۇ ئاپەتنىڭ ئالدى ئېلىنمىسا قولىمىزدىن كەلمەي-
دىغىنىمىز بولىدۇ، مىللەتنىڭ تەقدىرى، ئەجدادلار
كېسەللىكى نېمە بولىدۇ؟! بۇ سوئاللار ھەر بىر ۋەتەنپەرۋەر
يۈرىكىدە ئەڭ چوڭ مۇشۇ ئازابلىق سوئاللار جاۋاب ئىزدىمەكتە
ۋە ئويلاندۇرماقتا.
قەتئىيلىك ۋە كۈرەش ئەزالار.
بىز بۇ مۇداخىلىنى تەمىنلەش ۋە ھۆكۈمەت سىياسىتىگە بويسۇنۇش
مۇناسىۋەتلىك بۇ ئوقۇغۇچىنى ئالاھىدە قەيت قىلىمىز. ئەگەر
بولسا خىتايلار بۇ قەدەر جىنايەتلەرنى قىلىشتا گويا ھېچ نەرسە
ئەمەسكە ئوخشاش قىلغان بولاتتى، ئۆزلىرىچە قانۇنلار چىقىرىپ
تۇرۇپ ئەمەلگە ئاشۇرماقتا. ئەپسۇسكى، بۇ ئىشلار
ئىنسانىيەت نەزىرىدىن چەتتە قېلىپ ۋە پىلانلانغان
بۇنىڭ بىلەن ئۇلار مىللىتىمىزنى خالىغىنىچە ئاياق ئاستى
قىلىۋاتقانلىقىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرۇپ ئىشنى داۋاملاشتۇرغانلىق
بىزنى ھەممە ئىشنى ئۆزلىرىچە ئەمەلگە ئاشۇرماقتا — دەپ
خەلق ئارا ئەخبارات ۋاسىتىلىرى قىلماقتا. بۇنىڭ نە-
تىجىسى ياتلار ئەۋلادلىرىمىزنى قانچە ۋە نەچچە قىلىدۇ. بۇ
خۇسۇستا بىز ئىشلارنى ئوبدان تېپىپ چىقالايمىز. شۇڭا قوش
ئۈچۈنچى ئۈچۈن خىتايغا قارشى چىقىشنى داۋام ئېتىمىز. ئا-
خىرى بىزنىڭ ئىشلىرىمىز بۇ سوراقنى تۈگەتمەي خىتاي خىتايلار
ئۈچۈن مەڭگۈلۈك خىتاي يېرى بولغىنىدەك شەرقىي تۈركىستان
شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن مەڭگۈ شەرقىي تۈركىستان بولۇشى
كېرەك. مۇشۇ بىرلىك ئەقىدە بىلەن مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان
ئۈچۈن چېلىشايلى.

1986-يىل 15-(...)

بۇ مۇناسىۋەت بىلەن بايانات ... شەرقىي تۈركىستان ئازادلىق ... 1985-يىلى ... قىلىنغان مۇراجىئەتنامە ...

شەرقىي تۈركىستان ... مىللىي بىرلىك ... شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق «خەلق قۇرۇلتايى» ۋەكىللىرى بىلەن سىياسىي كېڭەش ئەزالىرىغا

مۇراجىئەت

قەدىمقى تارىخ ۋە ھەقىقەتلەر.

ھەر بىر ... ھەممىگە مەلۇم ... شەرقىي تۈر-كىستاننىڭ ... (يېڭى يەر) دېگەن نام ... 105 يىل ...

[illegible]

ئىككىنچى: خىتاي ھۆكۈمىتى ... شەرقىي تۈركىستاننى ... 1760-يىلى ...

... (50 مىڭ) ... 1950-يىلى ... مىليون، 1945-يىلى 3 مىليون، 1934-يىلى 4,5 مىليون، 1946-يىلى ... 5 مىليون 300 مىڭ، 1953-يىلى ... 4 مىليون ... 6 مىليون ...

... 1768-يىلى ... 88 يىل ... 100 مىڭ ... 1984-يىلى ...

[illegible]

... 56 يىل ...

... 130 مىڭ ...

[illegible]

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1990
يانۋار
1-سان
(№95)

گەزىتە 1979-يىل ئاپرىلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت مىللىي بىرلىك
تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز. بىزلەر پەخىرلىنىمىز ۋە مەڭگۈ ئۇچ-
مەس ئەۋازىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بىر دەم تىنىمسىز يادىمىزدىن چىقارمايلى.
ئۇنىڭ ئەركىن، ئازات ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداققىچە چېلىشايلى!

خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ تولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ئەبەدىي خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن تۈزگەن 60 يىللىق ئەڭ خىيانەتكارانە پىلانىنىڭ ھەر بىر تارمىقىنى ئاشكارىلاپ، ۋەتىنىمىزدىن خىتاي ئاپىتىنى ئەبەدىي تۈگىتەيلى!

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ يېڭى يىل مۇناسىۋىتى بىلەن پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزغا پەۋقۇلئاددە مۇراجىئىتى

ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئەزىز ۋەتەنداشلار!
1990-يىل دۇنيا بويىچە مۇتلەق كۆپچىلىك خەلقلەرگە يېڭى دە-
ۋىر، يېڭى ئۈمىد، يېڭى بەخت-سائادەت ئېلىپ كېلىۋاتقان بولسىمۇ
ئاجايىپ شارائىت ئىچىدە تۇتۇلۇۋاتقان ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستانغا يېڭى
دەھشەت، يېڭى پاجىئە ۋە يېڭى ۋايىغۇ ھەسرەت ئېلىپ كەلمەكتە. يەنى
دۇنيادىكى ئەڭ قانخور قاتىل، بەدنىيەت، بىر كونىچى مۇستەبىد ۋە ئە-
بەدىي جاھىل خىتاي سوتسىيال مۇستەملىكىچىلىرى پاك ۋەتىنىمىز
شەرقىي تۈركىستاندا 40 يىلدىن بېرى قىرغىنچىلىق سىياسەت قوللىنىپ،
مىللىتىمىزنى خانىۋەيران قىلىپ-چەيلەپ خاراب، مىللىي بايلىقلىرىمىزنى
جاراپ-تالاپ كېلىشى يەتمىگەندەك پۈتۈنلەي خىتايلاشتۇرۇشنىڭ
60 يىللىق يېڭى ۋە ئەشەددىي شەرلىك پىلانىنى تۈزۈپ، ئۇنى 1989
يىلىنىڭ 17-دېكابىر كۈنى رەسمىي ئېلان قىلدى. بۇ پىلان بويىچە شەرقىي
تۈركىستان 1990-يىلدىن كېيىنكى ئەسىرنىڭ بىرىنچى ئۈچ ياسقۇچى
ئىچىدە خىتايلىشىشى ياكى يوقىلىشى، مەڭگۈلۈك مۇستەملىكە زونىسىغا
ئايلاندۇرۇلۇشى كېرەك. ئىمكانىيەت ئۈچۈن ئەسىر ئاخىرىغىچە يېزا
ئىگىلىك مەھسۇلاتى ئېشىشى قانائەتلەندۈرىدىغان دەرىجىدە (بۈگۈندە
ۋەتىنىمىزدىن 6 مىليون 100 مىڭ توننا ئاشلىق ئېلىنىدۇ) كۆپەيتىپ،
بىز ۋەتىنىمىز ئۈچۈن بىردىنبىر سۇ تەخور ھازىرقى خىتاي ھەربىي
دېھقانچىلىق ئارمىيىسىنىڭ ئازاراتى ئاستىدا ئەملىك بېرىلىشى
كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن بۇ سۇ تەخور ئارمىيىسىنىڭ تۈگۈنىگە 3 مىليونلۇق
سانغا سان قوشۇلۇپ، ئۇلار ۋەتىنىمىزنىڭ يېڭى ئېچىلغۇسى بولغان
مۇنبەت يەرلىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇلۇشى كېرەك. ھازىر بۇ ئارمىيە ئىنف-
تىبارىدا ۋەتىنىمىز بويىچە 10 مىڭغا يېقىن يېزا-ئورۇنلاشقان
14 مىڭ كارخانىسى بولۇپ، ئۇلار ئۆتكەن 1989-يىل 2-ئاينىڭ 10-
ئايغىچە 1 مىليارد 200 مىليون يۈەن كىرىم قىلىنىدۇ (شۇ. راديو-
سى، 1989. 14-ئۆكتەبىر). بۇ سان ئەمدى كۆپەيتىلىنىڭ ئۈزلۈكسىز بىلەن
ئېيتقاندا ئىككى قاتلىنىشى كېرەك. بۇنىڭ بىلەن بۇ شۇ ئارمىيە تو-
رۇنلاشقان يەرلەردىكى مىللىي دېھقانلار تېخىمۇ ناموراتلىشىپ،
مىللىي ئىشسىزلار سانى ھازىرقى بىر مىليوندىن ئېشىشى كېرەك.
ئىشسىزلار، نىڭ قولىغا بەش يىللىق خىتاي پاسپورتى بېرىلىپ
(ھازىر بېرىلىۋاتىدۇ)، ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇش ئۈچۈن خىتاي ئۆلكىلىرىگە
چىقىرىلىشى كېرەك. بۇ كۈن بۇ شۇ ئارمىيە ئارىلاشقان يەرلەر-
دىكى ئۇيغۇر يېزىلىرىدە شۇ ئىشلار قاتتىق قىلىنىپ كەتكەنلىكى-
نىڭ ئۇلۇغ ئۆزىنى ئىككى مىسال ئالساق يېتەرلىك. ئۇنىڭ
بىرسى- ھازىر ئۇيغۇر يېزىلىرىدىكى ياشلار ئىچىدە 340 مىڭ ساۋاتسىز

سىز ياش، ھېچ نېمىدىن بىخەۋەر ياشاۋاتىسىز (شۇ. راديوسى، 89.
21-ئىيۇل). يەنە مۇشۇ راديونىڭ 89-يىلى 24-25-دېكابىر-
دىكى خەۋەرلىرىدە خوتەن قاراقاش ناھىيىسىنىڭ بىر يېزىسىدىكى
ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا 13 مىڭ يۈەنلىك ساختا ئىچكىرى-
لىك قىلىنغان. ئاقسۇ ۋىلايىتىدە بۇ ئىشلارغا 5.6 مىليون
ئادەم قىستىم كۆچ سەرپ قىلىنغان. ھالبۇكى بۈگۈن ئۇيغۇر دېھقان-
لىرىنىڭ كىيىم-كېچەك ۋە قول ئۈزۈشىدا جىسمانىي ئەمگەك قىلمىغۇ-
دەك ئاغرىپ كېتىشى سۆزلەنمەكتە. شەرقىي تۈركىستاندا ئۆلۈمگە سەۋەب بولغان
ئىقتىسادى ئاچارچىلىق ئارقىلىق ئۆتكەنلەر دېڭىزدەك خىتاي دېھقانلىرى
قولىدا. ھازىر ۋەتىنىمىزدە 41 مىليون تۇياق چارۋا ئۇيغۇرلار،
ئۆز يۇرتى، بۇ جانلىق بايلىقلىرىمىزغا يەنە شۇ خىتاي ھەيۋىسى
ئەنە ئۇنى چىقالمايدۇ.

بۇ شۇم قاراپ پىلانىنىڭ تىككىنچى باسقۇچى مىلادىي 2000-يىل-
دىن 2030-يىلغىچە ئىشلىتىلىدىغان ئاساسى قىلىنغان ھا-
سابلىنىپ ئىشلىتىشكە ئاتالغان. بۇ يەردە بىز باشقا شۇ-
كىسسى ئېيتىشىمىز زۆرۈركى، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بۇ پىلان
بويىچە كۆزدە تۇتۇۋاتقىنى شەرقىي تۈركىستاندا قانداقتۇر ئىزى
نوپۇس سانى ئەتلىشىشنىڭ يېڭى تېخنىكا بازىسى قۇرۇلۇشى ئەمەس، بە-
لكى ۋە ئاساسەن ئىچكى خىتايدىن چىقىدىغان خىتاي نوپۇسىنىڭ سانى
كۆپەيتىپ، ئىچكى خىتايدىن يۆتكەپ چىقىدىغان كۆپ مىقداردىكى
شەرقىي تۈركىستان يەرلىرىگە سېلىپ، ئەنە شۇ ئەڭ ئەزىز ئانا
ۋەتىنىمىزنى كۆزدە تۇتىدۇ. ئۇنى بىز ئېنىق بۇ يول ئۈستىدە ھېچ قاي-
داق بىر سانائەتلەشكەن دۆلەتلەرگە ئايلىنىشتا ئىقتىدارى يوق. ئۇنى كۆرۈ-
ئۈچۈن بىز ئۆزىمىزگە ئۆز يۇرتىمىزنى ئايرىپ ۋە دەپ ۋاقىت كۆرمەيۋاتىدۇ.

ھازىر ۋەتىنىمىزدىكى سانائەت مۇئەسسەسەلىرىدە قانداق ئا-
شىلار ئىشلەۋاتىدۇ؟ 1989-يىل 15-دېكابىر ئۈرۈمچى راديوسى
ئېلان قىلغان ئامايىش دادىل بىر ئەلشۇ دۇرۇشچە لوماتى قا-
رىغاندا، ئۈرۈمچى ئاز قۇۋۋەتلىك XIX ئەسىر سانائەت سوۋلى ئىسسىق قالغا-
كۈنامال شۇنىڭ ئىشلەۋاتقانلىقى تىقا-ئىشلىغان. ئۈرۈمچى باغ ۋا-
ئۇۋ ئىسسىق ماشىنىلىرى 1918-يىلى ئامېرىكىدا ئىشلەنگەن، ئۇنىڭغا
خېيىدىن ئۈرۈمچىگە يۆتكەلگەندە ئىشلىتىشكە يېتىشكىنى سولىنغانلىقى
مەلۇم بولغان. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆتكەن يىل ۋەتىنىمىز بويىچە
زاۋۇتلاردا 400 قېتىم ئېغىر ھادىسە يۈز بېرىپ، 330 ئىشچى
ئۆلتۈرۈپ، مېيىپ قالغان ئىشچىلار ئېلان قىلغان (شۇ. راديوسى، 89.
15-دېكابىر). دېمەك، بۇ پىلان بويىچە مۇشۇنىڭ كېيىنكى شەرقىي

تۈركىستان پۈتۈنلەي چەتئەلگە ئېلىپ كېلىنىدىغان يېڭى ماشىنىلار ۋە خىتاي-
لارنىڭ ئۆز ئىچىدە قېلىپ، ئىچكى خىتايدىكى كونا ماشىنىلار بىزگە بېرىلىدۇ.
خىتاينىڭ بۇ خىيانەتلىرى توختىغىنى يوق ھەم توختىمايدۇ.

بۇ شۇ قاتاردا بىر نەچچە ئوچۇق مىسال: «1950-يىلىدىن
1985-يىلغىچە شىنجاڭنىڭ پۈتۈن ئېسىل مەدەن بايلىقلىرىنى
ئېچىپ، ئىشلەپچىقىرىش مىقدارى ئاشتى» دەپ ئاتىلىۋاتىدۇ.
بۇنى قەدەر چوڭ يالغان يا خىتاي سۆزى. بۇ چوڭ يالغان [illegible]
[illegible]؟ ھەقىقەتەن ھەم ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى تىنىمسىز شەرقىي
تۈركىستان دۇنيادىكى ئەڭ ئېسىل مەدەنلەر تۆپلانغان بىر
ماكان بولۇپ، ھازىر ئېچىلغان مەدەن كانلىرىمىزنىڭ سا-
نى 146، ئالتۇن كانلىرىمىز 56. لېكىن بۇ تېخى پۈتۈن مەدەن
بايلىقلىرىمىزنىڭ ئاران 10 پىرسەنتىنى تەشكىل قىلىدۇ. تولۇق ۋە-
تىنىمىزنىڭ 1 تىرىللىيون 650 مىللىيارد توننىغا يېقىن كۆمۈ-
رىمىزنى 40 يىلدىن بېرى ئېلىنغىنى 250 مىللىيون توننا (ش.ئۇ.ئا.ر
1982-، 23-سانىدىن). بىراق ئالتا يىلنىڭ قارا ئالتۇن دېگەن بې-
يىدە ئېلىنغانى (250 مىڭ توننا) ۋەتىنىمىزنىڭ ئومۇمىي
ساناتى ئۈچۈن 100 يىل ئىشلىتىشكە يېتىدۇ. ئەگەر ئىشلىتىش-
تىكى ئالتۇنى ئىشلىتىشكە قوشۇلسا - ئۇ پۈتۈن دۇنيادىكى ئايروپىلان
ساناتى ئىشلىتىپ ئاشىدۇ.

خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى بۇ ئاجايىپ چوڭ باي نەپتنى ئېلىپ
ئىشلىگەندە ئۇلارنىڭ 200 دىن ئوشۇق ئىنژېنېر مۇتەخەسسىسلى-
رىنىڭ قاتنىشىشى 5 يىل ئىشلىگەن، نەتىجىدە بۇ ئىشقا چەتئەللىك
مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ھەم قاتناشقانلىقىنى ئالاھىدە تەكىتلەپ،
بۇنىڭ مۇقەددەر دۇنيا ئالەمدە ئىپتىشىشنىڭ مۇكەممەللىكىنى چوڭ
سۆزلەر بىلەن جاكارلىدى. چۈنكى بېيجىڭ بۇ يەرنى ئېلىپ قىلىش
ئۈچۈن 60 يىللىق ئەمەلدىكى مۇتەئەسسىپ يېڭى مىللىي سىياسىتى
[illegible] قويغانىدى. ھەسلىدە، بېيجىڭ
…-يىل …-نويابىردىن 7-نويابىرغىچە بېيجىڭدا مەخپىي مىللىي
مەجلىس ئېچىپ، ھازىرقى [illegible] تونۇشتۇرۇش ۋە
ئۇنىڭ ئەمەلىي [illegible]، بۇ تۈزۈمنى قوللاپ قىلىش
ئۈچۈن بۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈن قانۇنىي ئورۇنلارنىڭ تۈركىستاندا قانۇنى
بولۇشىنى قارار قىلدى. ھالبۇكى بۇ [illegible]
دېگەن گەپ يوق. بۇ قارار بويىچە ئۇلار يىل …-نويابىردىن
…-نويابىرغىچە ئاخىرقى [illegible] خۇسۇسىي ئەركىنلىكنى
[illegible] سىياسىتىنىڭ تەسىرى [illegible] سىياسەت ئەگەر قەتئىي
[illegible] ئاساسلانغان. [illegible] ئا سا-
[illegible] سىياسىي
[illegible] ئالدى.
بۇ قېتىم [illegible] شەرقىي تۈركىستان [illegible] مىللىي بولۇش
[illegible] تىنچ - ئىشىدىكى پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزغا
[illegible] قىلىشنى لايىق تاپتى.

ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق بۈگۈن شۇنى ناھايىتى ياخشى
ھەم قەتئىي بىلىشلىرى لازىمكى، «ئىسلام نى تولۇق ۋەزىيەت ئۈچۈن
[illegible] بېشىمىز تولۇق ۋەزىيەت كېرەك» - دېگەن دانىشمەن
[illegible]
[illegible] پۈتۈن مىللىي تەخىرىمىز ئۈچۈن ئەڭ خەۋپلىك
[illegible] خىتاينىڭ چىقىشىنى توختاتىشىمىز كېرەك. بۇنىڭ
ئۈچۈن ئەگەر بىزنىڭ مىللىي رەھبەرلىرىمىز بۇنىڭدىن كېيىن [illegible]

لىرىنى ھەقىقىي خەلق مەنپەئەتىگە بېغىشلىمىز دېسە، قەتئىي
داۋاملىق ۋە ئاشكارا خەلق ھەيئىتىگە تۇتۇپ، بىرىنچىدە مۇشۇ
ھەقتە شۇ كۈنكىچە قويۇلۇپ كەلگەن خەلق بىلىكىنى ئەمەل-
گە ئاشۇرۇش ھالىتىگە قويۇپ، بىرىنچى نۆۋەتتە شەرقىي تۈركىستانغا
خىتاي چېقىرىشنى نىيەت قىلغانلارنىڭ ھەر تەرەپتىن ئىز قېچىشتا مەجبۇر
قىلىشلىرى لازىم. مۇشۇنداق قىلىشقا بولامدۇ؟ بۇنداق تۈز-
ۈشنى ئىشقا چىقامدۇ؟ بىز شۇنداق ھېساب قىلىمىز. دەل مۇشۇ
يول، مۇشۇ ئۇسۇل ئارقىلىق ھازىرقى دۇنيادىكى ئەڭ توغرى
ئاممىۋى سىياسىي يول بولۇپ، بۇنى ئىشلەش ئەمەلىيەتتە پۈتۈن
خەلق، ئاشقى ئەمەلىيەتتە پۈتۈن دۇنيا قوللايدۇ. ئۇتقان
كەن يىل تۈركىيەدە نەشر قىلىنغان بىر مىللىي رەھبەر
ئەپسانە ئىسمى ئالىپ تېكىن جاناپلىرى مۇشۇ يولنى تە-
كىتلەپ: «ۋەتىنىمىزگە چېقىۋاتقان ھەر قانداق خىتاينىڭ
ئالدىنى توسايلى!» دېگەننى تونۇپ چەت ئەللەردىكى پۈتۈن
شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا قوللىدى. ئۆتكەن يىل …، 26-
ئۆكتەبىر ئامېرىكىنىڭ نيۇيورك شەھىرىدە بولۇپ ئۆتكەن
دۇنيادىكى ئازچىلىقلار تەشكىل قىلىنغان مۇسۇلمانلار يىغى-
لىرى مەسىلىسى سىمپوزىيومىدا، ھەر يىلى شەرقىي تۈركىستان-
غا 250 مىڭ خىتاينى كەلتۈرۈلۈۋاتقانلىقى ھەققىدىكى
دوكلاتنى ئاڭلىغان 100 دىن ئوشۇق مۇسۇلمان ئەللىرى ۋەكىللىرى
بىرىنچىدە قاتتىق نەپرەتلىنىپ ئۇنى قەتئىي توسۇشقا ئاۋاز-
لىرىنى بېرىشتى. ئۆتكەن يىل «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى»
مۇخبىرلىرى ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچىدە ئىشلەنگەن تونۇشقان ۋەتەن-
داشلىرىمىزدىن يېقىندا سورىغاندا، كۆپچىلىك ۋەتىنىمىزگە
چېقىپ ھازىرقى ئەڭ چوڭ خەۋپنىڭ مۇشۇ ئىكەنلىكىنى، بۇ
خەۋپنى توسۇش ئۈچۈن ئاياللىرىمىزنى يېتەكلىك بىلەن تۇغۇش
قىلىشنىڭ زەرۇرلىكىنى يېڭىدىن تەكىتلەشتى. گېزىتىمىزنىڭ
ئۆتكەن يىلقى 94-سانىدا خەۋەر قىلىنغاندەك 16-17 ياشلىق چەم
پەرۋەزلىرىمىز كوچىلاردا: «خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى-
شەرقىي تۈركىستاندىن چىقىپ كەت!» - دېگەن ئاجايىپ شو-
ئارلار بىلەن تىلەكلىرىمىزنى ئىپادىلەشكە باشلىدى.

بىز ياخشى بىلىمىزكى، بۈگۈنكى دۇنيا شۇنداق دۇنيا-
كى، ئۇنىڭدا مۇستەقىللىق ئارزۇ قىلغان ھەر قانداق خەلق ھايات-
سۆلىرى ئىنتىلگىنىدە، بىز ئېنىقكى شەرقىي ياۋروپادىكى بىر
قانچە [illegible] تونۇشلۇق بولغان ئاتالمىش مىللىي ئاپتونومىيە تولۇق
بولالمايدۇ. بۇ تونۇشلۇق تەجرىبە بىرىنچى ئۈچۈن ئەڭ چوڭ
ساۋاقتۇر. ياۋروپادىكى خىتاي زورلۇق [illegible]
تورى 6 تۈركىستان [illegible]. بۇنى بىرىنچى ھېساب قىلالمايدۇ.
تونۇلمايدۇ. چۈنكى دۇنيا ھەقىقىي دالالەت ئاساسىدا دۇنيادىكى بىر يىل ئىلگىرى
بەردى. بىرىنچى بۇنىڭغا دىققەت قىلالمايدۇ. كېيىنكى ئامېرىكا
خىتاي دائىرىلىرى خىتاينىڭ ئىنسان ھوقۇقىنى ھۆرمەت قىلمىغانلىقى

ئېيتىلدى. بىز بۇنىڭغا دىققەت قىلىۋاتىمىز. دېمەك، شۇنداق خوراسەن چىقىرىمىز
ئەگەر بىزنىڭ دېگەنلىرىمىزگە ئەمەل قىلىپ شەرقىي تۈركىستانغا قارىتا-
قان مىللىي سىياسىتىنى ياخشىلاپ خىتاي چېقىرىشنى توختاتسا - ئۆزگىرىشلەر ئا-
دىنى تەسلىم قىلىمايدۇ. ئەمەل قىلمىسا شۇنى قەتئىي كېيىپ ئېيتىمىزكى،
بىزنىڭ خەلقىمىز يېڭى يىلدا يېڭى كۈرەشكە چىقىپ، ئۆزىنى ئۆزى ئازات قىلىش
ئىرادىسىنى قولىغا ئالىدۇ. بۇ كۈرەشتە دۇنيا خەلقى بىزگە چوقۇم ياردەم
قىلىدۇ!!!

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

1989
دېكابىر
10-سان
(№ 94)

1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيەت مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بىزلەر پەخىرلىنىمىز ۋە ماڭگۈ ئۆچمەس ئەۋلادىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. بىز ئۇ ئۈچۈن قۇربان بولۇشتىن يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنى ئەركىن-ئازات ھەم تىنچلىق مۇستەقىللىق يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاداققىچە كۈرەش قىلايلى!

«خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى - شەرقىي تۈركىستاندىن چىقىپ كەت!»

بۇنە قەدەر جانلىق، جاراڭلىق، ئۆتكۈر شوئار! بۇنىڭ كىشىنى ئىلھاملاندۇرىدىغان تەرىپى شۇكى، بۇ شوئارنى ئۇيغۇرلار ئىچىدە ناھايىتى كىچىك بولسىمۇ لېكىن ياش ئوقۇغۇچىلىرى زىيالىيلىرى ھەسرەت نادامەتلىرى بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىرىپ، ھازىرقى خىتاي جاللاتلىرىنىڭ زۇلۇم-ھاقارەتلىرىگە چىدىماي ئازابلانغان ئاتا-ئانىلىرىنىڭ ئېيتقۇسىز دەرد ئەلەملىرى بىلەن لەخته-لەخته قان ئاققۇزغان 16-17 ياشلىق سەبىي پەرزەنتلىرىمىز ياڭىراتقان. ئۇلارنىڭ قان ۋە كۆز ياشلىرى بىلەن يېزىلغان بۇ شوئارلىرى 1600 يىلدىن ئارتۇق ئىرقىي ۋە مىللىي قىرغىنچىلىققا دۇچار بولغان پۈتۈن ئەۋلادلىرىمىز كۆڭلىنى تەسەللىي بەرگەن. پۈتۈن كۈچلىرىنى چاقىرغان. بىز بۇ ئاچچىق چوڭ جاسارەتلىك ۋە تەنى مىللىتىمىزنىڭ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى مىللىي قوزغىلىشىنىڭ مەڭگۈ توختىماس يېڭى بىر ئۇچقۇنى دەپ ئەڭ يۇقىرى باھا بېرىمىز.

بۇ ئىنتايىن ناھايىتى ياش ھەسرەتلىك پەرزەنتلىرىمىزنىڭ بۇ كەبى چوڭ ھەم دادىل شوئارلارنى يېزىپ، ئۇنى بىر كېچىدە بۇتۈن خوتەندىكى كوچىلارغا چاپلاپ چىقىشتا نېمە تۈرتكە بولدى؟ ھازىر خىتاي ۋەھشىلىرى مۇشۇ مۇناسىۋەت بىلەن خوتەندە بۇيىچە 200 گە يېقىن ھەسرەتلىك پەرزەنتلىرىمىزنى قاماققا ئېلىپ تۇرمىلەرنى قىيناپ، مۇشۇ سوئاللارنى سوراۋاتىدۇ. راست، بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ قانداق كۈچ ياكى قانداق دەرت كەلگەندە بۇنىڭغا سەۋەب بولدى؟ بۇنىڭ ئۈستىدە ئەڭ مۇھىم ئۈچ سەۋەبنى ئۈستىدە توختىلىپ ئۆتىمىز.

1. شۇ يىلى 18-19-ماي كۈنلىرى ئۈرۈمچىدە ۋە باشقا شەھەرلەردە مىللىي نامايىش بولۇپ، بېيجىڭنىڭ مىللىي سىياسىتىگە قارشى تاباھەت زوراۋانلىق ۋە ھاقارەتلەرگە قارشى ناتىۋانلارچە ئىنكار بولدى. ئەمما خىتاي جاللاتلىرى بۇنىڭغا سىلىق مۇئامىلە قىلماي كۈچ كۆرسىتىش ۋە تەھدىتلىرى ئارقىلىق بېسىقتۇرۇپ، مىللىي نامايىشچىلارنى تۇتۇپ، ئىچىدىن بىر قانچىسىنى تەرىقەتتە ئاتقۇزۇپ، ياشلىرىمىزنى ئۆچمەنلىك ھەم قانلىق ھۇجۇم قىلىشقا مەجبۇر بولدى. بۇنىڭدا قارشى خىتاي ھۆكۈمەتلىرى جاۋاپ تاپالماي تۇتقۇن قىلدى. كېيىن خىتايلار ناھايىتى...

چالاردىن ئۈچ ئېلىپ، ئۈچ ئاي ئىچىدە 5 مىڭدىن ئوشۇق ئىستودېنتلار بىلەن مىللىي ئىشچى زىيالىيلىرىنى قاماققا ئالدى. بۇنىڭغا قوشۇپ 1985-يىلقى نامايىشلارغا قاتناشقان ياشلارنىڭ قارا تىزىمىنى ساقلاپ كېلگەنلىرىنى ھەم زىغىپ قولغا ئالدى. بۇلارنىڭ ياشلىقلىرىنى 8 كىشىگىچە بىر ئىستودېنتقا ھۆكۈم قىلىپ، 400 دىن ئوشۇق دېھقان جىنايەتچىلەرنى ھەبسىگە سوت قىلىشقا باشلىدى. ھازىر ئوبلاستلاردىن قان ھەقۋەتلەرگە قارىغاندا خىتايلار مۇشۇ ئازلا شەھەرلەردە قوشۇپ ئازلىقنى ئۈچىدىن زىيادە 10 مىڭدىن ئوشۇق «ئىنقىلابىي جىنايەتچىلەر»! دەپ ئېلىنغان. ھازىر بۇنىڭ ئۈزىدە بۇلارنىڭ ياشلىقلىرىنى تاغدىن ئوتتۇرا بوغچا ھەرخىل تۆھمەتلەرنى ئۇيۇشتۇرۇپ، پۈتۈن مال-مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىپ، خىزمىتىدىن ئېلىپ سوتقا تاپشۇرغان. يەنە بىر مۇتاۋۋەللىق تۇرۇپ ياشلىق ئازادىچىلىكتە 17 كىشى ھەققى ئىستىقلال ئەكسىلئىنقىلابىي. رايون بويىچە مۇشۇ ئازلار ئەنە شۇنداق خەلق ئالدىدا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلارمۇ كۆپىيىۋاتىدۇ. جۈملىدىن شۇ يىلى 4-نويابىر كۈنى قەشقەردە 100 مىڭدىن ئوشۇق كىشى ئالدىدا 13 «جىنايەتچى» غا يەتتە سوتلىنىپ ھۆكۈم ئېلان قىلىندى، ھانا بۇ باستۇرۇلغان، گويا بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئىچىدىكى بىزنىڭ خوراجىلىكى ياش ئەۋلادىمىز پەرزەنتلىرىمىز ئاتا-ئانىلىرى، ئاكىلىرى-ئاچىلىرى بار. بۇ ئېغىر داغ ھەسرەت ياش قەلبلەرگە تەسىر قىلماي قالامدۇ؟!

2. ھازىر رايون بويىچە 800 مىڭدىن ئوشۇق مىللىي خادىم «بورژۇئا ئەركىنلىكىگە قارشى» نامى ئاستىدىكى 20-قېتىملىق مىللىي ئازلار ھەرىكىتى كىشىۋاتىدۇ. بۇنىڭدا ھەربىر مىللىيلىك جاۋابكارلىققا تارتىلىپ مۇشۇنى تەكشۈرۈش ۋە قەسەم بىلەن شەرت قويۇپ ئاكتىپ ئوينايدۇ. ئىستودېنتلار تۈركچىلىككە قارشى (؟!) ماقالىلەرنى يازغان ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى ئەجىبچىقان كونا ئەدەبىياتىغا سەنئەت ئەسەرلىرىگە بولغان تونۇشلىرى قاتتىق ئىستوۋەتسە

قىلىنىپ، ئايرىم سوۋېتىيە رەسمىي كىشىلەر بىلەن قاماققا ئېلىنغان قازاق يازغۇچىسى ھاجى نۇرمۇھەممەد بىلەن بالىساغۇن سوۋېتلىككە بولغان مۇناسىۋىتى (؟!) ئارقىلىق سۈرۈلۈشتە قىلىنماقتا. بۇ ئوقۇغۇچىلاردا ماسلاش ئىشتىراك قىلىپ مەنىۋىي ئەخلاقلىرىنى تازىلاش ئىشلىرى ئاساسىدا، ئاۋغۇستنى بىر ئايدىن بويىچە 400 مىڭدىن ئوشۇق كىتاب، گېزىت - ژۇرنال، خۇتۇسۇرەت قاتارلىقلارنى خەلقنىڭ قولىدىن يىغىپ كۆيدۈرۈلدى. جۈملىدىن شۇ يىل 1983 ـ ئاۋغۇست كۈنى غۇلجا بويىچە 100 مىڭ دانە بولسا دىنىي كىتابلار يىغىپ كۆيدۈرۈلدى. بۇنىڭ نەتىجىسى ياشلىرىمىز بىرلىكتە ئوقۇپ كېلىۋاتقان دىنىي ئىمان ۋە ئەنئەنىۋى ئاتالمىش شەرىئەت ئۆزگىلىگى كۆيدۈرۈلدى. مانا بۇ كەمتىلىكچە تازىلاش ئىشلىرىنىڭ مەسۇم يەرزەنلىرىمىزنىڭ سەۋىيىسىنى تاتىسە بىر تۆكۈللىرىگە ياماننى ئەسىر قىلماسلىقنى ھۆكۈملىنىمۇ ؟!

3. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستانغا قارىتىۋاتقان ئەڭ دەھشەتلىك نەزەرلىك ئاسسىمىلياتسىيە سىياسىتى بولسا دېمەك تۈركىي خەلقلەرنى ۋە ئەنگە 100 مىليون خىتاي مۇستەملىكىچىنى كۆچۈرۈپ چىقىپ، بۇ ۋەتەننىڭ ئىگىلىرىنى خىتايلاشتۇرۇشتىن ئىبارەت. بىچىن ھازىرغىچە بولۇپ ئەنگە 7 مىليونغا يېقىن ئۆزىنىڭ مۇستەملىكىچىلىرىنى كۆچۈرۈپ چىقىپ، شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاتالمىش يەرلىرىگە زورلۇق بىلەن ئورۇنلاشتۇردى. شۇ يىل 11 ـ ئاپرېل ئايرىم ئوپېراتسىيە 60 مىليارد ئوتتۇرا ئىقتىسادىي بار ھالدا ئېچىلىشى بىلەن بىچىنىڭ بۇ سىياسىتى بىر دىنى كۆچۈرۈپ ئۆتۈنلەيدۇ ئەسەبىيلىشىپ كەتتى. خىتاي داتشىنورىجە دەھال 1,5 مىليارد يۈەن پۇل ئاجرىتىپ، 70 مىڭ كىشىلىك بۇ ھەقسىزلىك تاررۇلۇشنى ؟! ھەربىيلىشىش ئەشكەلىدە ئايرىم بويىغا چىقارىدىغان ۋە كۆرلىشىلگەن يادرو يېرىلمىسى ئېچىش، ئاتومنى ئېچىش ھەربىي ئىشتانىنى تەدرىجىي بىر تۈل كۆچۈرۈپ بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇشتى تۇ-جۇپ ئىچكى ئۆلكىلەردىن خىتايلارنىڭ تەسەررۇپ چىقىشقا پۈتۈن قانۇنلىرىنى ئىچىۋەتتى. ھازىر ئايرىم بويىغا چىقمىغان خىتايلارنىڭ سانى بىسۇ ئېچىلىشتىن كۆپ ھەم قالايمىقان بولىدىغانلىقى، بۇ خىتايلار ئاساسەن كېيىنكى يەككۈشلەندە ھەربىيلەر بىلەن ئۆز-ئارا جەمئىي خۇسۇسىيەتلەر بىلەن ئالەم كېسەللىكىچە بولۇپ، بۇلار بۇ زونىدا ياشاۋاتقان 6,5 مىليوندىن ئوشۇق ئۇيغۇرنىڭ خانلىقىدىن ئايرىلغان باغۋەنلەرگە بالا ئېلىنىۋاتىدۇ. بۇنىڭ نەتىجىسى ئۇيغۇر دېھقان - باغۋەنلىرى پۈتۈنلەي تىنچ تۇرمۇش قولىدىكى پۈتۈن ئاشلىق، چارۋا ۋە قاتناش ۋاسىتىلىرىنى خىتايلارغا بېرىشكە مەجبۇر قىلىنماقتىدۇ. تىنىچ ياشلىشى بىلەن ئالاھىدە خىتايلار بىلەن ئۇيغۇرلارنىڭ تۇرمۇشى مەجبۇرى كۈچەيتىلمەكتە. جۈملىدىن بىرقانچە چارۋىچىلار مەھەللىسى ئاھالىسىنى شۇ ئەمەلگە

ئاشۇرۇلۇۋاتقان ئۇششاقلىق ئانچە پاك مەسىلىمىزنى تۇنجى تاشلىۋاتىدۇ.

بۇيەردە بىز ھازىرغىچە تىنىمسىز داۋام قىلىنىۋاتقان بولۇپمۇ ياشىيەرزەنلىرىمىزگە مۇناسىۋەتلىك بەنە بىر مۇھىم تۆھپىدىن ئازادلىق ھەم ئالاھىدە تىپىك ئۇلۇغ شەخسىي زورلۇقى، كىشىلىك 3 يىلنى بىر شەرقىي تۈركىستان بويىچە ئورۇنلاشتۇرۇلغان 10 ـ 12 ياشلىق بالىلارنىڭ ئاتا-ئانىلىرىنىڭ زارىغا جېنىشقا بولمايدۇ. يەقەت ئۆزۈم مۇدەر ۋە دولەتسىز تىپلەرنى شەرقىي ئاتالغان بالىلارنىڭ سانى 500 دىن ئېشىپ كەتتى. ھەر بىر ۋىلايەت ئاتا-ئانىلار بىر ئىلگىرى ئوقۇتىۋاتقان ئۆزلىرى تىپلىرىنى ئىچىدە ئەنچىلىك مەكتەپلەرگە ئېشىپ كەتتى. بۇ تىپتىكى ئىنسانىي ھالەتلەر خىتاي بولۇۋاتىدۇ. بۇ بالىلارغا نېمە كېلىۋاتىدۇ؟ ھېچ سۆزسىزكى، ئۇلارنى خىتاي ئۇچۇرلىرى توغرىلاپ كېسىۋاتىدۇ. دېمەك، بۇ كۆپلىگەن ياش بالىلىرىمىزنى قاتتىق ئەسىر قىلىنىۋاتىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن بىز غۇلجا بالىلىرىنىڭ ئۆلۈمى ۋە شەرقىي تۈركىستاننى، ئاتا-ئانا ۋە ئاكا-ئاچىلىرىنى بوشلىۋەتكەن خورلاپ ۋە ئازابلاپ كېلىۋاتقان خىتاي جاللاتلىرىغا قارشى كۆتۈرگەن بۇ ئاجايىب پاك ھەرىكىتىنى قوللاپ قۇۋۋەتلەيمىز، تۇرۇپ مەسۇم يەرزەنلىرىمىزگە تۇرغۇزغىنىنى ئەسلىتىپ سۆزلىرىمىزنى ھاۋالە قىلىمىز!

بىزنىڭ ئەڭ ئەزىز ۋە مەسۇم يەرزەنلىرىمىز! سىلەر 1600 يىلدىن بېرى ئېرىقلەرگە چىن ۋە تۇڭگانلار بىلەن يېقىن، بۆلەك خاسلىرى تىنچلىق بىلەن كۆچمەنلەرگە چاپلاشقان: «خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ـ شەرقىي تۈركىستاننى چىقىپ كەتسۇن!» ـ دېگەن بۇ ئاجايىب شوئارنى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى 1946 ـ يىلقى مىللىي ئىنقىلابنىڭ خىتايغا بۇ تۈرلۈك ئەۋرىشىم شوئار بولۇپ، تۈرلۈك ۋەتەن خەلقىمىزنىڭ بۈگۈنكى بۇ تۆۋەن چېلىشلىرى ئۈچۈن ئەڭ يېقىن ۋە جەڭگىۋار شوئاردۇر. چۈنكى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى شەرقىي تۈركىستاننى تولۇق كېسىپ چىقىپ كەتمىگىچە شەرقىي تۈركىستاندا ئەبەدىي تىنچلىق بەخت - سائادەت بولمايدۇ. لېكىن بىلەر شۇنى چىڭ ئۇقۇشۇڭلار بىلەن ئاتاپ شۇنى ياخشى بىلىشىڭلار كېرەككى، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ھېچقاچان ئۆزلىكىدىن بۇ شوئارغا چىقىپ كەتمەيدۇ. ئۇنى جەڭگىۋار ئىنقىلابنىڭ بىر دىنى - بىر تۇغى ھەم دادىل بولىدۇ - يەقەت ئىنقىلابى بىلەن ئۆزىمىز ھەيدەپ چىقىرىشىمىز كېرەك! بۇ ئۇلۇغ ئىنقىلابنى بىزگە چوڭ ـ ئاتا - ئانا ۋە ئاكا - ئاچىلارىڭلار ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ، ئىنشائاللاھ!

بىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە شۇنى ئاگاھلاندۇرىمىز: تېخى يېقىنقى تۇنۇشچى زۇلۇم ھەيۋىسىگە تېلىنغان مەسۇملىرىمىزنى مەيۈس قىلمىدىڭلار! ئۇلارغا قىلىنىۋاتقان ھەر قانداق ئازار ئۈچۈن ئۆچ ئالىمىز!!!

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ ئەشۇئە(؟) ئەفكارى

1983
غەنۋار
1-سان
(№71)

گەزىتە 1977-يىل ئاپرېلىدىن باشلاپ چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس ۋەتىنىمىز، بىز ئۇنىڭ پەرزەنتلىرى ۋە مەڭگۈلۈك ئەۋلادىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى. بىر مۇددەتمۇ يادىمىزدىن چىقارمايلى. ئۇنىڭ تۈركىي ئازاتلىقى، تولۇق مۇستەقىللىقى ئۈچۈن خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئاۋاتقىچە چېلىشايلى!

خىتاي ۋەھشىلىرىنىڭ تولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا كەلتۈرگەن ئەڭ ئېغىر بالايى ئاپەتلىرىنىڭ بىرى - ئاتوم ياخرو ياجىسە سىناق قارشى دۇنيا خەلقلىرىنىڭ ياردىمىنى سوراپ مىللىتىمىزنى هازىرقى ئۈچۈن چەكلەرلىكلەرنىڭ هالاكىتىدىن ساقلاپ قالايلى!

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك سېپىنىڭ مەخسۇس چاقىرىقلىرى.

مەربۇ شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلار!
مانا، خىتاي ۋەھشىلىرىنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا ئارقىسىدىن كەلگەن ئاتوم - ياخرو ئاپەتلىرى تۈپەيلى جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستان بويىچە كۆپ ساناپ كۆچۈرۈلگەن ۋاقىتتا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قوزغۇنچىلىقى باشقا - لىرى ھەققىدە كەلگەن بىر نەچچە خەۋەرلەر كەلمەكتە. بۇ خەۋەرلەرنىڭ بەزىلىرى تۆۋەندىكىچە:
- كېيىنكى ئۈچ يىل ئىچىدە جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستان بويىچە قانات يايغان ئۇيغۇر ئاياللىرى ئارىسىدا ۋاقىتسىز جاراھەت كۆرۈلمە سىلىقى سەۋەبىنى 1986 - يىلى 150 مىڭغا يېتىشتۈرۈش كۆزدە تۇتۇلغان. هازىر بۇ كېسەل يەنە كۆپىيىپ بارماقتا.
- بۇلتۇر يازدا خوتەن ئەتراپىدا بىرەر (50٪ 20) تەۋەنچىلىك پادىچىلارنىڭ كېيىن بىردىن چېچەك ئالامەت كۆرۈپ، بۇنىڭ نەتىجىسىدە هازىر يالغۇز خوتەن ئارىسىدا 20 - كىشى ئۆلۈپ كەتتى.
- هازىر ئۆلۈپ كەتكەن بالىلار ئىچىدە ئىلگىرى (تۇز بۇرنى يوق، قول - پۇتى قىسقا، دوڭ ياپ) بولغانلار ئۇچرىماقتا كەلگەن، ئۇلار بەختسىز ئانىلىرى ئۆلگەن بالا ئاتا خىتاي توپىلاڭ جاللات - لىرىغا تەرىپىنى يوقىتىلماقتا.
- تۈرمىدىكى بۇ مۇددەتتە ئاپەتلەرگە قارشى ھېچ بىر چارە كۆرۈلمەي بوراقتا تۇرۇشۇن، ئەكسىچە بۇ خەۋەرنى يوشۇرۇپ ياكى ئاشقا ئاغرىقلار بىلەن بىرلىكتە ئاتوم - يادرو ئەجىرلىشىنى تۈۋەتمايۋاتىدۇ...

ئەمىلىيەتتە بولسا بۇ ئاتوم يادرو ئىنشائاتلىرى ئىستىقلالىمىزغا تۈرتكە بولماقتا. مەسىلەن، ۋەتىنىمىزنىڭ تۈرلۈك ۋە تەبىئىي رايونلىرىغا بىزگە ھاۋالە قىلىنغان مەملىكەتلەر بىزنىڭ ھەقىقىي قىلىشنى بۇزغانلار باشقا - نىڭ ئاشقارى، جېنى ۋە ئاياللار يۈقۇملۇق كېسەللەر. ئەرشىنىڭ ئۆتكەن ئاتوم يادرو سىناق قىلىنىپ كېلىۋاتقان لوپنۇر رايونى ئەتراپىدىكى ئىنسان ۋە مال - چارۋىلارنىڭ ئەھۋالىنى بىر دىققەت بىلەن مۇھاكىمە قىلىپ تۇرۇشنى ۋە ئاۋاز قوشۇپ تۇرۇشنى

ئاستا ئۆزبېكىستان ئاقسۇ ۋىلايىتىدىكى 200 دېھقان نەشتىر ئىشلىتىلگەن خەۋەرلەر. ئۇرۇمچى ۋىلايىتىدە 8 / مەكتەپ پىشقەدەم قالغان (ئۆزبېك زاۋۇتى ئەمەس) يىلى 8 / - تۇتۇلمىغان. باشقا خەۋەرلەرگە قارىغاندا جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستان بويىچە مەكتەپلەردە ئوقۇشقا كېلىدىغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ تولىسى كۆرۈنۈشى بىرى جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستان بويىچە تولۇقلىنىش ناھىيىلىرىنىڭ يوللىرى تەشكىلىي، ئۇرۇمچى ئەتراپىدىكى زىيالىيلارنىڭ بولسا ئاساسى بويىچە سەپەرلىرى قىسقارغان، دېھقانلارنىڭ يىللىق تۈرلۈك ئاپەتلەرنىڭ تەسىرى قاتتىق قالغان ئاتالغۇ ئۇيغۇرلاردا تېلېۋىزور تېلىفون يوق. بۇ ياشاش مۇشەققەت بولۇپ، ئۇلار تاشلاپ قويۇلغان. كېيىنكى ئۈچ يىلدا 8 - سان بۇ مۇددەتتە ئاغرىقلار تۈرلۈك يېڭى چېچەك ئىلگىرى توقۇپ كۆرۈنمىگەن چېچەك يەنە تەڭگە مىللىي زىيالىيلارنىڭ خوشنا ياخشى ئۇلارنىڭ قايغۇلۇق خەۋەرلىرى قايتۇرۇلغان ئىدى.

مۇنداق ئاپەتلەر ۋە ئوتتۇرىغا ئۆتكۈزۈلگەن، ئۇزاق ئۆتمەي، بىزنىڭ ۋەتىنىمىزدىكى ئاتوم بومبىسى ۋە خىتاي ئىچكىرىدىن كېلىدىغان نۇرغۇن كېسەللىكلەر (مۇتەخەسسىسلەر تارقاتقان ئالاھىدە) بولۇپ، ۋەتىنىمىزنىڭ مىللەتلىرى ئاھالىسى چوڭ زىيان تارتتى. مەسىلەن، ئەينى شەرقىي تۈركىستاندا زەخمىلەنگەن 6 مىڭ تونىنى قوغۇن يەنە 4 مىڭ تونىسى ئالىنغان. بۇ پۈتۈن يىللاردا خىتاي سودىگەرلىرى بۇلتۇردىن بېرى ئىچكى خىتاينىڭ جەنۇبلىرىنى قوغۇن، ئۈرۈك پىشقان تېگىپ چىقىپ تەستىقتىن ئاھالە چوڭ پايدا بولغان. جەنۇبىي شەرقىي تۈركىستاندا 30 يىلدىن بېرى مۇنتىزىم قىلىپ كەلگەن ئاۋام ئۆلۈپ بۇ مۇددەتتە كېسەللىكنىڭ يەنە نەچچە ئوخشىمىغان سەۋەب بولماقتا.

لەنمۇ مىڭ - مىڭ ئەسىرىدىن بېرى جەنۇبىي بۇ مۇددەتتە ئاپەتلىك بولۇپ، خەلقىمىزنىڭ قەلبىدە سىما ماسى ۋە قىسقا يىللاردىن بېرى ئۇنىڭ ئاخىرىغا يېتىپ كەلدى

ياخشى بىلمەسلىكى ئارقىسىدا بوئايەتكە قارشى ئومومى يۈزلۈك ئارا-
زىلقلار كۆتۈرۈلمەيۋاتىدۇ. بۇنىڭدىن پايدىلانغان خىتاي
جىنايەتچىلىرى تۈزۈپ چىققان خۇراپاتلىرى ئارقىلىق خەلقىمىز
ئىچىدە خۇراپاتلىقنى ئەۋج ئالدۇرۇپ، دىگەن ئەقىدىلەرنى كۈچەيتىپ: «دىنى-
غوملىق كىسەل» ، «ئازلىقتىن ياخشى بولغانلىقىنى كۆرسىتىپ
چىققان يامان ئاقىۋەت...» دەپ جار سالماقتا. شەرقىي تۈركىستان
بويىچە بەزى ئىللەرگە ھۆكۈمەت ئازلىقنى يېزىپ، دىگەن كىچە
نىڭ يول يورىقى خەلقىمىزنى ئالدىماقتا. بۇ تارقاتقان بۇ
نىشان ياخشىلىقنى پۈتۈن ئوتتۇرا بىلەن خىتاي دۇنياسىدا تەشۋىق، ھېچ
كىمنى ياردەم سورىماي قويمىدى. ئەكسىچە بۇ تارقاتقان بىر مەقسەتنى
ئارقىلىق بۇ تۈركىي كىشىلەر يەرلىك نىچە جىلگە ئارقىلىق بىلەن تۈرلەن
كىشىلەرنىڭ سانى 10 مىڭ كىشىنى ئاتىشتى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز
شەرقى تۈركىستان ئىنقىلابى مىللىي بولمىغانلىقى سەۋەبى خىتايلارنىڭ ئىچى
نىسبەتەن پۈتۈن شەرقى تۈركىستانلىقلارغا تارقاتقان بۇ ھىيلىلىرىنى
بىلەن ھەر دائىم ھۇشيار قىلىمىز.

1. ھەربىر شەرقى تۈركىستانلىق ئائىلە بىلەن بوئايەتنىڭ
توپى سەۋەبىنى بىلىپ، پۈتۈن ئەھلەتنىڭ پىرىنى بىلەن قارشىلىقنى
نىشانىمىز ھەم بۇ تارقاتقان كىمدۇر. بوئايەتنىڭ توپى سەۋەبى نىمە؟
بوئايەتنىڭ ھېچ قاچان ھەم ھەرگىز مۇ خىتايلار شۇنىڭغا قىلمايۋاتىدۇ-
غان ئەھۋال ئىكەن بىلمەيمىز. قانداق شەرقى تۈركىستانلىق
پاكىيەگە قولىنى دەپ ئالغاندا قەرەلىن. بۇ ئايەتنى كىم يازغان
خىتاي ئاپتونوم بولۇپ، بىز ئۇنى ئاخىرىغىچە مەلۇم قىلىشىمىز كېرەك
قانۇنى شۇنىڭ 1950-يىلى «دىنى ئازادلىق» نى ئالغان ئاپتونوم قۇ-
رۇلغاندىن بۇيان ئىسمىز كېرەك. بىزنىڭ ئۈچۈن ئىنچىكە ئاپتونوم يالغۇز-
لۇق ئايلاندۇرۇپ بىز ئۈچۈن قىممەتلىك بىنا قىلماق خەلق-
قا ئالتۇن قالدۇرۇلغان يەردىن پىراق بەرلەرگە يەنە ئالغىلى-
غا ھەرگىز تەشۋىق قىلىش لازىم... دىگەن كىشىلەرنىڭ ھېسابىدا
پۈتۈن بويىچە ئۇنىڭ خەلقىمىزنىڭ جان ئالغۇچ ئىكەنلىكىنى تونۇپ
ئاشۇرۇپ خىتايلارنىڭ ئابەت ، دىگەن ... مۇستەملىكىچىلىك ھېيلىلىرى
بويىچە بۇ نەتىجىدە خىتاي قاچا قىلىپ كەلتۈرۈلمەيدۇ ، تۈزۈم
ئاغرىقلار يولى سانى قالدۇرۇلىدۇ. بۇنىڭ كىيىن 4 يىل ئىچىدە ئوت-
رىچە سەۋەبى تەشۋىق نەتىجىدە قىلىنغان 000 كىشى ئۆلدى.
قان بويىچە كۆرسەتكەن رەقەم 000 مىللىي ، بۇ خىتاي نىڭ بە-
لەنغانلىقى بويىچە ئىلىر ئۆزىنىڭ تولۇق ئېتىراپ بەردى. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز
بۇ كۆرسەتكەن بۇ ئىنچىكە پۈتۈن قارشىلىق بىلەن قاتتىق تا-
رىخى دۈشمەن خىتاي ھەسەلچىلەرگە قارشى ، ئۆلۈمدىن قورقماي
شەرقى تۈركىستانلىق بولۇشىمىز ، ھەرجەھەتتە بىرلىك
ئىتتىپاق بولۇشىمىز لازىم.

4. مۇستەقىل تۈزۈم كۆرەش بولماي بىز ئۆگەنگەن ئاپەتلەر يەنىلا
ھەر ۋەتەندە بولمىغىنىدەك بولىدۇ ، بىز پۈتۈن دۇنيادىكى خىتايچە
ئالدىدا ئولتۇرۇشقا ياراقسىزلىق ئىچىدە يەنە ئاتام
يادرو ئاغرىقلىرىنى ئوخشاش تۈردىكى بىلىنمەيدىغان ئۇلىشىمىز
كېرەك. چۈنكى بۇ ئاپەتنى بىزنىڭ ھەممىزگە بىلدۈرگەن خىتاي ئاپتونومىيە
ئۈلكىدە يېزىلىپ كەلگەن كۆپ تۈرلىك ئۆلۈم بار. بىز ئەمدى ئۇلارنى
تولۇق ۋەتەنداش شەرقى تۈركىستاندىن قاتتىق خىتاي بىلەن
قانچىلىك ئەۋە دىگەن سۆزلەرنى چەتكە قاقماسلىقىمىز. لېكىن ئەمەلدە
بولمىغان تاغ يېرىدە كەلگەن 50 يىلدىن ھەرقاچان تۇرمۇش يولى
مۇستەقىللىق ئۈچۈن ئولتۇرۇش ئالدىدا دۇنيانىڭ يادروسى قولىغا
ئەلتۇرلگەن تۈرلۈك ئۆلۈم كىشىلەر بولماقتا. يادرو خەلقىمىز
روسىيە ئاتوم پارتلىتىشى 40 يىلدىن بېرى توختاتقان ئىدى.
سوۋېت ئىتتىپاقى تارقالغان ئاتوم يادرو سىنىقى چەتكە
يەنە ئاتوم ھالاكىتىنى دۇنيانىڭ ھەممىدە
ئالدى ئالىدى. خىتاي ھەسەلچىلىرى ھېچقاچان توختاتمىدى.

يادرو ھەلەرنى دۇنيادىن سۈرۈپ ئالماپتۇ. بۇ ياردەم بەرمەك بىز ئۈچۈن
دۇنيا خەلقىنى سۆزلىشىمىز لازىم. بىزنىڭ ئۈچۈن ھەربىر شەرقى
تۈركىستانلىق ھەربىر ھەقىقەتنى مۇخبىرلەرگە ، ئاخبارات ئالىم
ۋە ساياھەتچىلەرگە ، سودىگەرلەرگە ، ئىسلامى ھەرقانداق كىشىلەر-
گە يەتكۈزۈشىمىز كېرەك. ئەگەر بىز
ئوخشاش پۇرسەت ئىككىلەنمەي بىز ئاپتونوم رايونىدىكى ھەر بىر كىشى-
نىڭ ئىشلىرىنى ، ئالدىنقى مۇخبىرلەرگە بولغان سۆزلەرنى،
بۇ سۆزلەرنى دۇنيا خەلقىگە ئاڭلاتقاندا ئۆلۈم ئىشىدىكى ئۇنى
دىن ئالدىدا ئاخبارات ۋە مۇستەقىللىق ئۈچۈن پايدىلىق ئىش قىلىمىز
دىگەن ئىشلارنى قىلىمىز.

3. خىتاي ھەسەلچىلىرىنىڭ ۋەتىنىمىزنى بۇلىغۇ ياخشىلىرىنى
ئوخشاش ئۈچۈن يەنە بىر چەتئەل سەۋەبى. يادرو خەلقى
خېرىدارلىرى ياخشىلىرىنى ئوخشاش ئۈچۈن 100 مىليارد دوللار
ئوتتۇرىغا ئاپتونومىيەنى قىلىدۇ. سوۋېت ئىتتىپاقى چېرنوبىل ھالاكىتى
ئوخشاش ئۈچۈن ئوتكەن پىرىم يىل ئىچىدە 17 مىليارد (ئومۇمى
چىقىم 17 مىليارد) سوم سەرپ قىلدى. شەرقى تۈركىستاندىكى يا-
دىسىنى ئوخشاتىش ئۈچۈن كەم دىگەندە 10 مىليارد بولسۇن كېرەك.
بۇ پۇلنى خىتاي بېرەمدۇ؟ 10 مىليارد ئەمەس، ھازىرقى دۆلەت
پۇلىدىن پەقەت ئۈچۈن ئاجراتقان 100 مىليون يۇئەن ئارتۇق ئەمەس.
ئىقتىسادىي شەرقى شىمالى شەرقى تۈركىستاندا يېقىن تېپىلغان نېفت
يالغۇز نىشان ئۈچۈن بۇ مىليارد يۇئەن ئاجراتتى ، ۋەتىنىمىزدە
يۈز مىڭلىغان كىشى ئاتوم-يادرو قۇربانلىرى ئۈچۈن يەنە مىل-
ليارد - مىليارد پۇلنى بولسا ئايرىمىدى. ئىقتىسادى ئالا
تايىنى تېپىلغان بولسا ئالتۇن ، مىس ، نېفت ئالتۇن زايا ئىشلارلىق
ھەممىسى بولىدۇ. خىتاي بۇ ئالتۇننى بىزگە بېرەمدۇ؟ خىتاي ھەر يىلى
ۋەتىنىمىزدە 510 مىڭ توننا نېفت بولغان ئاشلىقنى بىز ئۈچۈن
زور بىلەن قولغا ئالماپتۇ. بۇ تەڭگە ئۈنۈمى 5 مىليارد
400 مىليون يۇئەن كىرىم قىلىدۇ. خىتاي بۇ پۇلنى بىزگە بېرەمدۇ؟
بەرمەيدۇ. دىمەك ، شەرقى شەرقى تۈركىستاندىكى ئىقتىسادنى
ئۆز قولىدا تۇتۇپ بېلىپ تۇرۇپتۇ ، بىز بەك ئۆزىمىزنىڭ جانلىرىنى
يالغۇز بىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ قولىدىن ئازاد قىلىپ ئۆزىمىز-
نىڭ ھوقۇقىنى قايتۇرۇشىمىز كېرەك.

دىمەك ، بۇ ئاپەت جاھىل ھەم جىنايى ، ھايات-ماماتلىق كۆرەش
دىگەن سۆز. بولۇپمۇ ھازىر شەرقى تۈركىستانلىقلار
ۋە ۋەتەن ، ئوخشاش قېرىنداشلار ئۈچۈن شەرەپلىك قويىدۇ.
كىشىلەر ۋە ۋەتەن ئۈچۈن خىتاي قىلمىشلىرىغا زور چىداش
تونۇلغان مىللىتىمىز قوزغالغان قارشى ئۆزۈن ئىچىدە جىددى
ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆزىمىزنى ساقلايمىز. كىملىكنى ئۆزىمىز بولسا
ئۆزىمىزنى ئەجدادلىرىمىزنىڭ ھاياتى ۋە ئىشلىتىلگەنلىكىنى ئۈچۈن
ئوخشاش قىلىمىز. ئەگەر بىز ئۆز دۈشمىنىمىز بولسا ئۇلارنى ئۇنتۇماي
قەدىمى ئاتا-بوۋىلار قارشى تۇرغىنىدەك. ئۇنىڭدىن پايدىلىنىپ
يوق. ئەگەر پايدىلانسا قەتئىي ئاتتىنىشىمىز كېرەك.

شەرقى تۈركىستان ئىنقىلابى مىللىي بولغان سەۋەبى ۋەتىنىمىز-
نىڭ ئىچى نىسبەتەن پۈتۈن شەرقى تۈركىستانلىقلار ۋە ئەللەرنىڭ
بىرلىكى يېقىن ئىتتىپاق قىلىشىمىزغا قوشۇلۇپ ، ئۇنىڭدىن كىيىنكى
ئەللەر بىلەن تىنچلىق ئىتتىپاق شەرقى تۈركىستانلىق
ئەلەر بىلەن ئىتتىپاق ئۈچۈن ئۈچۈنچى ئىنقىلاب سەپ
قىلىمىز دەپ ئىشىنىمىز!

ياشىسۇن شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىتتىپاقلىقى-
چۈنچى ئىنقىلابى!
يوقالسۇن ئاۋۋالقى دۈشمىنىمىز خىتاي مۇستەملىكى
جاھانگىرلىكى!
خىتايلار ئاتوم-يادرو پارتلىتىشىنى توختاتسۇن!

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

مارت
1982
3-سان
(№36)

گەزىتە 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

ھەر ئايدا بىر قېتىم چىقىدىغان خەلقئارا ئۇيغۇر ۋەتەنداشلار گېزىتى

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز. بىز ئۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىمىز ۋە مەڭگۈ ئۇنى
ئەسلەيمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بىردەملىك ئىشقىمىزنى يادىمىزدىن چىقارمايلى.
ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداقىچە چېلىشايلى!

شەرقىي تۈركىستان ياشلىرىنىڭ بۈگۈنكى ئەڭ شەرەپلىك ۋەزىپىلىرى.

شۇ يىل 2-ئاينىڭ 28-كۈنى ۋەتىنىمىزدىكى ياشلارنىڭ يىگىرمە بىر كۈنلۈك ئەتراپتىكى يىغىلىشى قۇرۇلۇپ، ياشلىرىمىز ئۈستىگە يېڭى ۋە-
زىپە قويۇلغان بولىدۇ. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» سوۋېتلىك ياشلىرىمىزنىڭ ياردىمىگە تاۋەككۈل بەزى مەسىلىلەرنى سېلىپ،
ئۇلارنىڭ بۈگۈنكى ئەڭ شەرەپلىك ۋەزىپىلىرى توغرىسىدا تۆۋەندىكىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇشنى لايىق تاپتى.

شەرقىي تۈركىستاننىڭ ھازىرقى ئومۇمىي ئوتتۇ-
رىسى نىسبەت جەھەتتىن ئالغاندا ياشلارنىڭ جىق ئىكەن-
لىكى ھەققىدە مەلۇمات بار. ئۇنىڭ بىردىن-بىر سە-
ۋەبى شۇكى، بىزنىڭ ياشلىرىمىزنى تۇرەلمىگەن ئۇرۇ-
قىن بەخشىز ئاتا-ئانىلار خىتاي جاللاتلىرى، قىرغىن،
ئۇچۇرلۇق شىلىك، ماۋزېدۇڭ پەسلىرى ۋە قىسمەن ھەم جازا-
سىز قازا لاگېرلارغا ئەۋەتىلگەن ياكى ئومۇمىي يۈز مىڭلىق قىر-
غىنچىلىقلاردا يوقۇلۇپ، باللىرى يېتىم قالغان.
شەرقىي تۈركىستاندىكى يالغۇز ھەر بىر ئەتنىك ئەنە شۇ
قوتلۇق تۇپراقتا ئانا يۇرتىنىڭ ۋە سېيىت بۇ، بۇ ۋەسىيەتكە
سادىق بولغان بىزنىڭ ئىپتىدائىي ياشلىرىمىز 1920-
يىللاردىن 1983-يىلغىچە قەشقەر، تۇرپان،
غۇلجا ۋە چۆچەك شەھەرلىرىدە كەلگۈسىدىكى قوز-
غىلاڭ، مىللىي ئازادلىق كۈرەشلىرىمىزگە ئىلغار قاتنى-
شىپ جەسۇرانە ھەرىكەتلىرىنى قوشقان ئىدى. ھەم-
مىدىن، قەشقەر ياشلىرىغا رەھبەرلىك قىلغان
ئابدۇللا زىيا ھەسسىسى ۋە سەيپۇللا جانابلىرى بالىلار-
نىڭ شۇ ۋەقەلىرىگە ياللىنىپ كىتتىم خەتلىك
تۇتاشقان تاغلىقلار، ئۇ ھەتتا ھىندىستانغا ئۇ-
قۇشقا بارغاندا ھىندى ۋە تەنپەرۋەرلىرىنىڭ ئا-
مايىشلىرىغا قاتنىشىپ ئەڭگىلىزغا پەسلىرىگە تىلغان
ئىدى. تۇرپان ياشلىرىغا رەھبەرلىك قىلغان خاتىر
ئابدۇللا ئۇيغۇر 1981-يىلى، ھورلىيەتتە
ناسىر بىر ئوتتۇرا ئوقۇتۇشقا قوزغاپ خەلقنى رەسمىي
ئازادلىققا چاقىرغانلىقى ئۈچۈن جاللات شېڭ شىسەي
قولىدا قەتل قىلىنغان ئىدى. چۆچەكتە ھەرىكەت
قىلغان ئاتاغلىق ناخشىچى ئابدۇللا داۋۇت ئىنقىلاب
ناخشىلىرى بىلەن خەلقنى ئازادلىققا ئۈندىگەنلىكى
ئۈچۈن بىردىنلا غايىب بولۇپ قىلىنغان بولسا، جەڭ-
چىلىرىمىز تەرپىيە داموللام بىلەن ئىبراھىم
تۇردىلار 1981-يىلى مىللىي ئىنقىلابقا قاتنىشىپ
ئاقىرىغىچە جەڭ قىلىپ ئۈچەيلەن بولغان ئىدى.
مۇسۇلمان تۇرۇقلاردا يالقۇن زىيا داموللا مەجبۇر
بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆزىگە «نام شەھىد» (يېڭى
شەھىد) دەپ لەقەم قويغان ئىدى.

شەرقىي تۈركىستان ياشلىرىنىڭ ۋەتەن ئازادلىقى
يولىدا ئېلىپ بارغان ئىلگىرىكى تارىخى، مىللىي ھەرد-
كەتلىرى 1943-1946-يىللارغا توغرى كېلىدۇ.

بۇ قېتىمقى كۈرەشلەردە شەرقىي تۈركىستان بويىچە كەينى
كەينىدىن قوزغالغان 36 يۇقىرى ئەشكىرى قار-
رەھبەرلىك قىلغان ئىدى. مەسىلەن، قۇدرەتچ-
دىكى ئاتالمىش ئەشكىرى تىغاشقان ئاتتىن تۈشۈپ تەرتىپسا.
ھەربىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى كەنجە، ئالىپ تەنۇر
لۇقمان قاتارلىق يۈزلىگەن خەيۇر ياشلار قانىنى ئاقا-
بولسا، ئاقسۇدا قوزغالغان «توخچۇن» ئەتراپىدىكى
شادۇرلۇق قۇللار مۇتەللىپ بىلەن بىللە ئەزىزىلەر-
چە كەتتە قوزغالغان ئۇيغۇر ياشلىرى، قوز-
غۇلۇشى ئەشكىرى تىغا ئەدەپ يوقسۇپ ئەركىن مۇپ-
لىسلەر رەھبەرلىك قىلغان ئىدى. چاغانتوقاي
ۋە چۆچەكتىكى ۋەرەق قوزغالغان قازاق ياشلىرىنىڭ
ھەرىكىتىلىرىگە بولسا خۇدرا ئىستەدبەيلەك جاللات
غىتا بولۇپ بىلەن بالقاش باش ئاپرېلدە كېچىلىك قىلـ
غان ئىدى.

بۇ ئەشكىرى ئالارنىڭ ھەممىسىنىڭ مەقسىتى
بىر - يەنى، شەرقىي تۈركىستاندىكى مۇستەم-
لىكىچى خىتاي ھاكىملىرىنى ئۈزۈل-كېسىل قوغلاپ
چىقىرىپ، مۇستەقىل ئازات شەرقىي تۈركىستان
جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇش ئىدى. بۇ ياش ۋە ئالىي
مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن يۇقىرىقى ئەشكىرى ئالارغا-
يەت تولۇق مىللىي ماۋزۇلارغا ئىگە ئەشكىلات
ۋە رەھبەرلىرى تارتىلىش، ئىنقىلابىي سەنئەت ئۈچۈن-
لىرى ئارقىلىق خەلقنى قوزغاپ، خىتايلارنىڭ پۈتۈن-
لىرىنى يوقىتىپ، ھەربىي مۇئەسسەسەلىرىگە ئوت
قويۇپ خەلقنى ئىچىدە ئاماللار تولۇق قا-
تارلىق ئامەمىي جەڭگىۋارلىق ئىشلەر بىلەن شۇ-
غۇللىنىشقان ئىدى. ئۇنىڭ نەتىجىسى 1944-
يىلى نويابىردە ئىلىدا شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ
ئەڭ يۇقىرى ئارزۇسى ئازات شەرقىي تۈركىستان
ئىنقىلابىي جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلدى. بۇ جۇمھۇرىيەتنىڭ
شانلىق مىللىي ئارمىيىسى تۈزۈلۈپ، ئۇنىڭ ئەۋەتكۈچى
پۈتۈنلەي دېگۈدەك بىزنىڭ ياشلىرىمىزدىن ئىدى. ياش-
لىرىمىزنىڭ ئىنقىلابىي ھاكىمىيەت شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي-
چىل ياشلار تەشكىلاتى قۇرۇلۇپ، ئۇ جەھەتتە ئىنقىلابىي
ئەڭ مۇھىم ۋە شەرەپلىك ۋەزىپىلەرنى ئادا قىلغان
ئىدى. بىزنىڭ بۈگۈنكى ياشلىرىمىز ئۈچۈن ئاكىلار-
نىڭ مانا بۇ ئاجايىپ كۈرەشچان تارىخى بىلەن ھەم

قاچان پەخىرلىنىشكە تېگىشلىك.

بۈگۈن بىزنىڭ ياشلىرىمىزنىڭ ئۈستىگە بۇرۇن-
قىلاردىغا قارىغاندا تېخىمۇ ئېغىر لېكىن شەرەپلىك يېڭى
يېڭى ۋەزىپىلەر چۈشمەكتە. چۈنكى بىزنىڭ ھازىرقى
ياشلىرىمىز بىر تەرەپتە ئۆتكەندىن خىتاي كەززاپلىرىغا
ئالدىنىپ ئۆز خەلقلىرىنى ئۇلارنىڭ قولىغا بېرىپ
قويغان قول ئاتا-ئانىلىرىنىڭ خاتالىرىنى تۈزىتىشكە
تۇرۇنسا، ئاساسىي جەھەتتە پاك ۋەتىنى شەرقىي
تۈركىستاننى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ پەنجىدىن
ئۈزۈل-كېسىل ئازات قىلىش ئۈچۈن خىتاي فاشىزمىغا
قارشى كۈرەشلەردە ئاتلىنماقتا. جاللاتلارنىڭ
مەدەنىيەت ئىنقىلابىغا قارشى ئوتتۇرىغا ئاتلىپ-
لىرىنىڭ 1967-يىلىغى مۇرەككەپ ھەم جەسۇر كۈ-
رەشلىرى، خوتەن ياشلىرىنىڭ 1975-يىلقى
دېڭىزلاردىكى قوشقان چوڭ سەھىپىلىك
يارلىلىرى، دورىبۇلجىن ياشلىرىنىڭ ماۋسىلەق-
چىلىرىغا قارشى قويان - توقتۇق چىقىشلىرى بىلەن
تېخى يوقلۇتۇلماي پۈتۈن قەشقەر ئەتراپىنى
لەرزىگە كەلتۈرگەن 6 XX «تەشكىلات ئىسلاھ خىي-
تايلارغا ۋە تەنەلىرى ھايدىشى يالىيە تىلىرى ۋە باشقا
پائالىيەتلىرى بۈگۈنكى شەرقىي تۈركىستان ياشلىرى
قىلىشقان خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى
ھەرىكەتلىرىنىڭ جەڭگىۋار بىر ئىسپاتى. بىز بۇ ھە-
رىكەتلەرنىڭ جەڭگىۋار ئىلگىرىلىشىنى ۋە ئۈچۈنچىسى
ھەم بولسا ۋەدە پۈتمەيمىز. چۈنكى ياشلار بار
جايدا ھەرقاناق زۇلۇم - زورلۇقلارغا قارشى
كۈرەشلەر توختىغان ئەمەس ھەم توختىمايدۇ.
شەرقىي تۈركىستان ياشلىرىنىڭ مۇنەۋۋەر كېلىچەك
كۈرەش ئىستىقبالى - ئۇ پەقەت كۈرەشتە ۋە يەنە
كۈرەشتۇر.

ۋەتىنىمىزنىڭ ئەزىز ياشلىرى! ئەسلەر
XX-ئەسىرنىڭ - يېڭى دۇنيانىڭ ياشلىرى.
بىز ئەسلەردىن بىزنىڭ ئۈمىد قىلىمىزكى، ئەسلەر
يېڭىچە چېلىشىڭلار. ئەسلەرنىڭ زامانىڭلاردا
تولۇق ۋە ئىنىمىز شەرقىي تۈركىستان تۇپرىقىنىڭ ۋە-
تىنى بولۇپ، ئەسلەر دىنىي تىزىلىپ كەلگەن ئاتا-ئا-
نا خالىدىڭ ئاتا-ئاتاكام دېگەن ھور ئەركىن ياشىغاي.

شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئەدەبىياتىنىڭ شانلىق ئۆتمۈشى، بۈگۈنكى قايغۇلۇق ئەھۋالى ۋە ئەتىكى ئىستىقبالى ھەققىدە.

يۈسۈپ ئاچىن قەشقەرى

بېشى 1981.6.12 ۋە 1982.1.2-سانلاردا

مەن بۈگۈنكىچە يولنى ھەرگىزمۇ مۇقەددەس ئانا ۋەتىنىمىزدىكى ئاساسىي ئەدەبىي بولىمىزدىن ئۈزۈپ قويۇپ ئېيتالمايمەن. لېكىن بۈگۈن ئۆزىمىزدىن ئۇچۇرۇپ كېلىۋاتقان شۇ بىر ئەھلى ھەقىقەتنى ئېيتىپ ئۆتۈشكە مەجبۇرمەنكى، كېيىنكى 30 يىل ئىچىدە رۇسىيەدىكى ئۇيغۇر سوۋېت ئەدەبىياتى ئۆزىنىڭ خىتاي قولى يەتمىگەن چولۇق بىر ئەدەبىي ھەسسىنى بومالىدا ساقلاپ كېلىپ، ئۇنى ھازىرقى زامان ئەدەبىياتى سەۋىيىسىگە يېقىن بىر سەۋىيىگە كۆتەردى ۋە كۆتەرمەكتە. مەسىلەن، ئەدەبىيات نەزىرىيىسى نۇقتىسىدىن ئەزىزىدىن ئالساق ئەڭ يۇقىرى ئەدەبىي ژانىر رومان دېيىلگىنىدە رىمىز بىلەن رومان ئۆزۈللىرىمىز مۇشۇ رۇسىيەدە يارىتىلىپ ئۇتۇلغان رومان، پوۋېست، داستانلىرىمىز بويىچە بىز بىلىمىز. 12 مۇقامىنىڭ جاۋ قالغان ئىشلىرى تاشكەنتتە تەرتىپكە سېلىنىپ، ئۇيغۇر دراماتۇرگىيەسىنىڭ زامانىۋى يۈكسىلىشى ئالمۇتىدا ئەمەلگە ئاشتى. سوۋېت ئۇيغۇرلىرىنىڭ تىل ۋە ئەدەبىياتشۇناسلىقى بۈگۈن پۈتۈن دۇنيا بىلىم ۋە ئەھلىگە ئالىمدۇر.

ئەلۋەتتە، بۇ دېگەنلىرىمىز تېخى بىزنىڭ بىردىن-بىر ئەدەبىي ئىستىقبالىمىز ئەمەس دېمەك بولالمايدۇ. بىزنىڭ بىردىن-بىر ئەدەبىي ئىستىقبالىمىز شۇكى، ئۇ ئەتە شەكلى جەھەتتە ئانا ۋەتىنىمىزدىكى مىللىي ئەدەبىياتىمىزنى خىتاي يەنجىسىدىن ئۈزۈل-كېسىل قۇتۇلدۇرۇپ، ھازىرقى تەكلى ئەدەبىي يولىنىڭ شەرەپلىك بىرلىكىنى قولغا كەلتۈرۈش؛ مەزمۇنى جەھەتتە بولسا بۇرۇندىن كېلىۋاتقان زىيانلىق ئەدەبىي تەسىرلەرنى ئۆزگەرتىپ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى يوقىتىۋەتكەن ياكى ئېكىپ كېلىۋاتقان پۈتۈن ئەسلىمىلىك ئەنئەنىلىرىنى مىللىي ئەدەبىيىغا يېڭىدىن ئېچىۋېتىپ چىقىرىش؛ سۈپەت جەھەتتە بولسا تۈركىستاننىڭ يېڭى ۋە XX-ئەسىر تەملىۋىگە لايىق گۈزەل ئەدەبىيات يارىتىشتىن ئىبارەتتۇر.

دېمەك، بۇ ئۈچ نۇقتا بىزنىڭ ئۆزىمىزنىڭ مۇددەئا تىلىكى ئەدەبىي يۈرۈشىمىز بولۇپ، ئۇنىڭ بىرىنچىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن بىز پۈتۈن ئەقلى كۈچىمىزنى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ جىنايەتلىرى بىلەن خىيانەتلىرىنى فاش قىلىشقا قارىتىشىمىز، ھەممە جىسمانىي، ماددىي ئىمكانىيەتلىرىمىزنى مۇشۇ كۈرەشنىڭ غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرۈش يولىغا سەرپ قىلىشىمىز لازىم. ئىنىڭ ئۈچۈن ھەر بىر ئەدىبلىرىمىز بىلەن شائىرلىرىمىز خۇددى ئۆزلىرىنىڭ ئىنقىلابىي ئەدەبىي ئەجدادلىرى مۇھەممەد سادىق قەشقەرى، خوجا ياقۇپ ئەرشى، خوجا سەيدىق فىتۇھى، مەھمۇد جېكىمىيەگ غىرىبى، موللا بىلال نازىمى، موللا موسا سايرامى، موللا شاكىرلاردەك بىر قولىغا قەلەم بىر قولىغا قورال ئېلىپ، ئانا ۋەتىنىمىز ئازات بولۇپ مىللىي مۇستەقىل دۆلىتىمىز قۇرۇلمىغىچە ئۆزلىرىنى بۇ كۈرەشنىڭ سىرتىدا سانىماسلىقلىرى كېرەك. ھالبۇكى ۋەتەننى قۇتقۇزۇش رومان، قىسسە، داستان يېزىپ، قۇتقۇزۇش دالىغا چىقىرىش يولى بىلەن ئازاتلىق قىلغىلى بولمايدۇ. چۈنكى ئەدىب-شائىرلار شۇ ئىسى بىلەن ئەدىب-شائىركى، ئۇ ئۆزى يازغىنى ئۆزى ئاقىلىشى شەرت. بۇ شەرتنى ئىنقىلابىي بىز ئاقىلىغىنى بولامدۇ؟ شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ھەتتا نۇقتىسىدىكە لەگەن ۋاقىتلاردا قەلەمنى بىر تەرەپكە تاشلاپ قورال ئېلىپ قورالىمىزغا قورال ئېلىشىمىز زۆرۈر.

مەن ئەدەبىي ئىستىقبالىمىزنىڭ ئىككىنچى نۇقتىسىغا ئالاقىدارغا يەتمەسمۇ بىر ئەدەبىي نەزىرىيە مەسىلە ئۈستىدە توختىلىپ ئۆتمەكچىمەن. ئۇ بولسا بىزنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىك ئەدەبىيات سەنئەتچى ئەزىزلىرىمىز ئۆزلۈكى، قىزىتادىغو بىلىنمەي، ئالغا سۈرۈلگەن تېنچلىق ۋە ئىنسانپەرۋەرلىك غايىسىنى ئۆزلىرىگە دەستۇر قىلىپ، دۈشمىنىمىز بىلەن مىللىتىمىزنىڭ شەيئى ئوتتۇرىسىدىكى جىق ئىنسانىي تۇيغۇلىرىنى قوشۇپ كېلىۋاتىدۇ. خۇسۇسەن بىز مۇشۇ ئۆزنىۋۇ ئىنسانىي تۇيغۇنى بىرقاتار ئەسەرلىرىمىزدە ئوچۇق-ئاشكارە ئىنسانپەرۋەرلىك باھالىرىمىزنى بېرىپ ئۆتكەن ئىدۇق. ئەمما ھەقىقەتتە ئاتالغۇ بىلىنىشى، مۇشۇ بىر ھەددىدىن ئاشۇرۇپ مەدھىيەلەنگەن تېنچلىق، ئىنسانپەرۋەرلىك غايىسىنىڭ ئۆز دۆلىتىدىن ئايرىلغان كىشىگە ئەخلاقتىن ئارا-ئارا پايدا يەتمەس قىلىپ، ئۇنى ئىككى يىلدا ئۆتتۈرۈپ كەلگەن ئىككىلىنىشچى بىر زىيانلىق ئەسەرىمۇ بىز بۈگۈن بىرىنچى بولۇپ ئوچۇق ئېيتىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىكمىز. ماداملىكى، ھەر قانچىلىك بىر تېنچلىق بىلەن ئىنسانپەرۋەرلىك بولمىسۇن ئۇ ياشىغان دەۋرىنىڭ شۇ دەۋرىنىڭ جەمئىيەت ئېھتىياجى قىلىنغان ۋاقىتتا ئۇ ئەھمىيەتلىك بولۇپ، ياشىغان دەۋرى ئېھتىياج قىلمىغان چاغلاردا ئۇ بىر تەرەپلىشىش سەلبىي رول ئويناپ كەلدى ۋە مۇندىن كېيىنمۇ شۇنداق سەلبىي رول ئوينايدۇ. بۇنىڭغا بىز، قىزىتادىغو بىلىمكى، ئىممەيېستە بىردىنبىر سادىق بولۇپ، ئۇنى ئۆزىنىڭ 357 يىللىق دۆلىتىدە (1757-1884) دەستۇر قىلغان شائىر خوجا جاھان ئەرشىنىڭ مۇنەۋۋەر زىلىك تەجرىبىسىنى ئالساق كۇپايە قىلىدۇ. 1756-يىلى جوڭغار سۇلتانى ئامۇرسانا غا ياردەم بېرىشى بىلەن ئىلىغا چىقىرالغان خىتاي چېرىكلىرى ئۇيەردە سۈرگۈندە ياتقان بۇرھانىدىن خوجا بىلەن يىراقتىن ئۇنىڭ دۆلىتىدە قاراپ ھۇجۇمغا ماڭغاندا ئەرشى:

«ئۆزىمىز بىلەن ئۆزىمىز قانداق ئۇرۇشىمىز، ئېچىم يول بىلەن بىرلىككە كەلسەك بولمامدۇ...» دەپ قولىدىكى 30 مىڭ كىشىلىك قوراللىق قوشۇننى بىر مۇددەت ئۇرۇشقا چىقارمىغاچقا، مۇشۇ خاتاسى بىلەن خىتاي زەربىسىنىڭ ھەممىسى ئوتتۇرىدىن يېڭىلىشقا يول قويغان ئىدى. دەل مۇشۇ «تېنچلىق» شارائىتى ئىچىدە بۇرھانىدىن خوجىنىڭ ئۆزىمۇ ئۆز خوجايىنلىرىنىڭ قولىدا پەرىشان بولغان ئىدى.

بۇ غايىنىڭ ئەسىرى ئۆزلىرىنىڭ 1830-1850-يىللاردىكى «تېنچلىق»، «بەختلىك» دەۋرى قىلىپ خاتالىقىغا مۇپتىلا بولغان مەشھۇر ئابدۇرەھىم نىزارى، ئوتتۇرىدىكى ئاخۇن غېرىبى، نورۇز ئاخۇن زىيائىيلەردىن 33 مىڭ قۇرلۇق شېئىر بىلەن ئۆز زىللىگەن ئاجايىپ ئەسەر، مۇھەببەت داستانلىرى، ۋەتەن مۇجادىلىسى ھەققىدە بىر ئېغىزمۇ سۆز قىلالماي مۇھەببەتنى كۆزلەشتى. قىپچاق قاراپ كۆرەيلى، يېڭى زامان ئەدەبىياتىمىز باشلانغان 20-يىللىرىنى ئاھازىرغىچە ۋەتىنىمىزدە تېنچلىق ئۈستىگە تېنچلىق شۇئارىغا ماسلىشىپ كېلىۋاتقان ئەدىب-شائىرلىرىمىزنىڭ قايسى بىرسى خىتايلارغا قارشى ئۆزگە ئۇرۇشتىن مۇجادىلىلىك بىر ئەسەر يازالىدى؟ يازالمىدى. بىزنىڭ باھايىتى كۆپ ھازىرقى ئەدىب-شائىرلىرىمىزنىڭ سەۋىيىلىرىمىزغا بىرىلىپ مۇئەييەن ئىنقىلابىي ماۋزۇلارنى كەسكىن مۇجادىلە-قارشىلىق ئۇسلۇبىدا ئەمەس، دارىتىپ، يۇرۇتۇپ ئېيتىش ئۇسلۇبىغا كۆپ بىلىنغۇ مۇشۇ تېنچلىق.

مەن بۇ نۇقتىدا كىشىلەر ئۇتۇنلەردە ۋەتىنىمىز ماۋزۇسىغا بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقان ھەسرەتلىك شېئىرلارغا ئەنشۇ بىلەن قارىماقچىمەن. مىسالچە بۇ شېئىرلار ئۆزىنىڭ غايىسى تىلەك ۋە ئەقىدە ئىپادىلىشى بىلەن كىشىنى خۇشال قىلسىمۇ، ئەمما ئىچىدىكى قورقۇنچ ئاھ-زارى بىلەن ئوقۇغۇچىنى قىلىپ، قورقۇنچۇدىلەرلىك بىلەن ئوقۇغۇچىلارنى ئالدىپ كەلمەكتە. ھەتتا بۇ ئۇرۇنۇشلىرى بەزى شائىرلار شۇنچىلىك مەسئۇلىيەتسىز قورالانلىق تەشۋىقاتچى بولۇپ تېدىكى: «ئۇيغۇرىيە باي، ئەلەيسۇم مانكان» دەپ پۈتۈن ئەلەيسۇلىكنى «قەھرىمان ۋەتەنگە» دۆكلەپ، ئۆزىنى گويا شۇ ئەلەيسۇلىكنىڭ مۇخىپى مۇخلىسچىسى قىلىپ كۆرسەتكەچىمۇ يىغلاتتى. ئەلەيسۇلىك نىمە؟ ئەگەر بىز ئۇنى بىر مىللەتنىڭ ئەنگىبرى نۇقتىسىدىن ئەزىزىدىن ئەقلى قىلساق ئۇ كۈرەشسىز ئۆزىنى-ئۆزى بىچارىلىققا گىرىپتار قىلىش دېمەكتۇر باشقا ئەمەس. بۈگۈن خەلقىمىزنىڭ ئۆزىگە ئەپلە مىللىي ھېسسىيات قىسسەنىمۇ ياخشىراق كۆرسەتكەنلىكى سەۋەبى، ئۇ يا شائىر ئازراق يىغلىسا ئۇنىڭ ئىرادىسىنى قولىغا ئېلىپ، قەلبىنى بۇ قېلىپ ئۇنى ۋاقتى خۇشىنىڭ كۆكسىگە ئۆرۈشنى بىلگەن ئىدى. ئەگەر ئۇ ئۇنداق قىلمىغان بولسا ئۇ كېچىكىپ قالغان بولسا ئۇ كۆكلى بۇ شەرەپكە نىگە بولالمايتى. كۈرەشكە كىرىشى - ئۆز تۈزىنى ئۆزى ئاياش يادسىدۇ. بۇنداق ياش گۆۋدا بىلغا مۇپتىلا بولغان ئىنقىلابىي ۋە شائىرلار ۋاقتىنىڭ ئەسىرى بولۇپ قالىدۇ. بىزنىڭ بۈگۈنكى ئىنقىلابىي شائىرلىرىمىز مۇشۇ ئاجايىپ ۋاقىت سىناۋىتىدۇ. بىز بۇ سىناقتىن ئۆتۈش ئۈچۈن قورقۇنچ زارلىغۇچى بولماي - قورقۇنچ ھېسسى ئىنقىلابقا يېڭى بىر پەيدا قىلىدىغان ئىنقىلابىي جارچى بولۇشىمىز لازىم.

مۇشۇ ئىككىنچى نۇقتىدىن بىزنىڭ مەقسىتىمىز ئالىمغا تىققان يەنە بىر نەرسە، ھازىرقى ۋەتىنىمىزدىكى ئەدەبىيات سەنئەت ئەزىزلىرى ئارىسىدا ھازىر ئاشقىرى جىق بولۇپ بىلەن بىللە ئۇلار قىلىشىنى چەكلەپ، [illegible] 1980-يىللىرى [illegible] بىزنىڭ بىر مىللىي قەھرىمانىمىزنى ياتتۇركىستان دەپ [illegible] بولسا، بىزنىڭ ھازىرقى بەزى ئەدىب-شائىرلىرىمىز ئۇ كىشىنى [illegible] باسقان [illegible] يات تۈركىستان قىلىپ [illegible] خىتاي [illegible] نى قانداق [illegible]

(داۋامى 3-بەتتە)